

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for arkitektur og billedkunst
Institutt for byggekunst, prosjektering og forvaltning

Masteroppgave

Monica Jørgensen Holm

«Levende, nær og
tilgjengelig» –
revitalisering av
arbeidskirkene i
Groruddalen

Oppgavens tittel: «Levende, nær og tilgjengelig» - revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen	Dato: Juni 2013		
	Antall sider (inkl. bilag): 148		
	Master-oppgave	X	Prosjekt-oppgave
Navn: Stud.techn. Monica Jørgensen Holm			
Faglærer/veileder: Førsteamanuensis Geir Karsten Hansen			
Eventuelle eksterne faglige kontakter/veiledere:			
Ekstrakt: Formålet med masteroppgaven t er å kartlegge utgangspunktet for igangsetting av en revitalisering og utvikling av arbeidskirkene i Groruddalen. Problemstillingen er som følger: Kan arbeidskirkene i Groruddalen utvikles og revitaliseres, sett opp mot kirkelige reformer og nye krav og behov? Det er tre forskningsspørsmål: 1) Hvordan er dagens brukskvalitet? 2) Hva består de kirkelige reformene i, og hvilken betydning har de for funksjonalitet? 3) Hvordan kan arbeidskirken fungere som møteplass? Det er anvendt fem forskningsmetoder: 1) Litteraturstudier. 2) Intervjuer. 3) Enquête. 4) Befaringer og tekniske vurderinger. 5) Gåtur. Case er Ellingsrud arbeidskirke. Kirkelig kjernevirksomhet har blitt reformert gjennom gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen, som stiller nye krav til kirkebygg. Brukernes forventninger er også stadig økende. Men det har ikke vært en god livsløpsplanlegging og utvikling. Brukskvaliteten har blitt kartlagt, og den er ujevn. Arbeidskirken må fungere som møteplass dersom en revitalisering skal lykkes. Funn viser at behovene kan inndeles i fire områder: teknisk behov, estetisk behov, behov for møteplasser, og byggt teknisk behov. Igangsetting av en strategisk arealutviklings prosess er et tiltak som arbeide med flere av behovene. Dette tiltaket er svært viktig og lite vanskelig. Revitalisering og utvikling er et prosjekt i tidligfase hvor idéer til et nytt konsept skal utarbeides. Arbeidskirkenes opprinnelige visjon, «levende, nær, og tilgjengelig», er like aktuell i dag. Ellingsrud arbeidskirke har god tilpasningsdyktighet, og arkitektens opprinnelige idé med bygget bør man utvikle til å møte dagens krav og behov.			

Stikkord:

1. ARBEIDSKIRKER
2. STRATEGISK AREALFORVALTNING
3. BRUKSKVALITET
4. MØTEPLASSER

(sign.)

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven er det avsluttende arbeidet på masterutdannelsen i Eiendomsutvikling og – forvaltning ved NTNU, Norges teknisk – naturvitenskapelige universitet i Trondheim. Masterstudiet er tilknyttet Fakultet for arkitektur og billedkunst, Institutt for byggekunst, prosjektering og forvaltning. Masteroppgaven gir 30 avsluttende studiepoeng.

Masterutdannelsen er erfaringsbasert. Mitt utgangspunkt er at jeg har erfaring fra drift av kirkebygg og kontor gjennom 10 år i Kirkelig fellestråd i Oslo. Jeg jobber også ved kirkelige handlinger som gudstjenester, begravelser, konserter for å nevne noe, den såkalte kjernevirksomheten. Det er inspirerende når vi lykkes med arrangementer eller med at brukere opplever trivsel og tilhørighet. Jeg jobber for tiden i Ellingsrud og Furuset arbeidskirker i Groruddalen.

Masteroppgaven tar for seg arbeidskirkene i Groruddalen og deres funksjonalitet, brukskvalitet og potensiale. Problemstillingen er å komme frem til et utgangspunkt for en revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen. Arbeidet med oppgaven ses opp mot kirkelige reformer, trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen. Omfattende reformarbeid er igangsatt uten at vurderinger er gjort på hvordan fasilitere disse.

Jeg vil takke eiendomssjef i Kirkelig fellestråd i Oslo, Torbjørn Borgen, for gode drøftinger ved valg av tema. Og jeg vil takke personalsjef Hilde Strand. Begge har støttet meg ved å gi meg en prosjektstilling i et halvt år for å arbeide med dette temaet. Jeg vil takke kirkeforvalter i Østre Aker Groruddalen prosti, Vigdis Nielsen Bøe, og daglig leder i Ellingsrud og Furuset menighet, Knut Roar Norlund, for imøtekommenhet og forståelse for gjennomføring av dette arbeidet.

Jeg vil takke min veileder førsteamanuensis Geir Hansen ved fakultet for Arkitektur og billedkunst, Institutt for byggekunst, prosjektering og forvaltning. Takk for gode og lærerike samtaler. Mastersamlingene på NTNU dette skoleåret er noe av det mest inspirerende jeg har opplevd. Jeg har reist til Trondheim med et forslag, og et par dager etterpå reiser jeg hjem igjen med nye ideer og innspill og pågangsmot.

Takk til rådgiver Elin Røsok og de andre på instituttet som har lagt til rette for et trivelig

studiemiljø. Da produserer man også bedre. Jeg vil takke NTNU for alle gode forelesere, fagansvarlige, og for det gode fagmiljøet dere besitter.

Kirkebyggene utgjør størsteparten av Norges bygningsarv. Kirkebyggene er sentrale kulturbærere, og betyr mye for mange mennesker. Det har vært spennende å arbeide med arbeidskirkene i Groruddalen, og forsøke å komme med et bidrag til hvordan disse kirkene revitaliseres og utvikles.

Oslo, 15. juni 2013

Monica Jørgensen Holm

Sammendrag

Tema for oppgaven er å utrede et utgangspunkt for om arbeidskirkene i Groruddalen kan utvikles og revitaliseres sett i lys av kirkelige reformer og nye krav og behov. Opprinnelsen til arbeidskirkene var på 60-tallet, og visjonen «levende, nær, og tilgjengelig» ble da utformet. Funksjonalitet og sosial nytteverdi stod sterkt. I Groruddalen ble det på 70- og 80-tallet bygget flere arbeidskirker, hvor Ellingsrud, Rødtvet og Fossum kirker er identisk utformet på hovedplanet. Case er Ellingsrud arbeidskirke. Det forutsettes at funn her kan overføres til de øvrige arbeidskirkene i Groruddalen. Kjernevirksomheten er kirkelige handlinger som gudstjenester, vielser, dåp, konfirmasjon, begravelser, diakoni, og kirkemusikk. Brukerne kan deles i tre kategorier: gjester, faste brukere, og ansatte. Eiendomsavdelingen i Kirkelig fellelsråd i Oslo har forvaltningsansvaret.

Kirkebygget er et formålsbygg og kulturbærer. Kirkebygget har med alle livets aspekter å gjøre, fra begynnelse til slutt, fra dåpshandlingen til konfirmasjon til bryllup og til begravelse. Kirkerommet skal være symbolet som setter dette inn i en god sammenheng. Men arbeidskirken har et annet konsept enn tradisjonelle kirkebygg. Andre funksjoner som skal dekkes er: ulike diakonale tiltak, undervisning, administrasjon og drift, og møteplass.

Problemstillingen er som følger: *Kan arbeidskirkene i Groruddalen utvikles og revitaliseres, sett i lys av kirkelige reformer og nye krav og behov?* Det er en målsetning at masteroppgaven kartlegger utgangspunktet for igangsetting av revitalisering og utvikling av arbeidskirkene i Groruddalen. Forskningskissen avledes av problemstillingen og utgjør oppgavens forskningsdesign, konkretisert i tre forskningsspørsmål: 1) Hvordan er dagens brukskvalitet? 2) Hva består de kirkelige reformene i, og hvilken betydning har de for funksjonalitet? 3) Hvordan kan arbeidskirken fungere som møteplass?

Det er anvendt fem ulike forskningsmetoder: 1) Litteraturstudier. 2) Intervjuer av brukere, ekspert(er), og ustrukturert gruppeintervju. 3) Enquête. 4) Befaringer, og tekniske vurderinger mht tilstand. 5) Gåtur. Metodene har blitt beskrevet, samt styrker, svakheter, mulige feilkilder, og validitet og reliabilitet.

Oppgaven hører inn under faget strategisk arealforvaltning, som viser kunnskap om sammenhengen mellom arealforvaltning og brukervirksomhet. Ellingsrud kirke som fasilitet er en innsatsfaktor for hvor godt kjernevirksomheten til å drive effektivt og for å nå sine målsetninger. Brukskvaliteten avhenger av hvor godt arbeidskirken støtter opp om brukernes

aktiviteter, i form av effektivitet, måloppnåelse og tilfredshet. Brukskvalitet kan også defineres som relasjonen mellom bygget og brukeren.

Med funksjonalitet menes arbeidskirkenes egnethet til nåværende bruk, rom og planløsning, og funksjoner. Arbeidskirkens tilpasningsdyktighet er egenskapen det har til å møte vekslende krav til funksjonalitet, og fremkommer som en funksjon av byggets generalitet, fleksibilitet og elastisitet. Ellingsrud arbeidskirke har en god tilpasningsdyktighet men har hatt en dårlig livsløpsplanlegging, og dette gjør at bygget ikke er funksjonelt i dag. Funksjonaliteten har også blitt vurdert opp mot gudstjeneste- og trosopplæringsreformen, og den er ujevn.

Innføring av kirkelige reformer har betydning for funksjonaliteten. Bygget brukes på en annen måte enn før. Kirkerommet er funksjonelt mht kirkelig inventar. Stedegen var et av hovedmomentene ved gudstjenestereformen. Hva hellig sted er for kirken på Ellingsrud må utvikles. Arbeidskirken oppfattes ikke som sakral nok hverken eksteriør eller interiør. Brukernes krav i forhold til teknisk infrastruktur er stadig økende, opp mot kravene til et kulturhus.

Brukskvaliteten i Ellingsrud kirke er totalt sett ujevn. Rommene med svakest brukskvalitet er våpenhuset og menighetssalen. I våpenhuset er ønsket effekt at gjestene forberedes på å entre et hellig bygg, men den oppnås ikke. Menighetssalen har en lav brukskvalitet, særlig som sosial sone. Det er et utnyttet potensiale for å utvikle rommet til møteplass. Kirkerommets brukskvalitet samlet sett er varierende. Mangler går på AV-utstyr, belysning, andre tekniske installasjoner, og slitte overflater. Den sakrale følelsen degraderes når rommet fremstår som slitt. Kirkekunsten og kirkelig inventar gir en orden og sammenheng i kirkerommet, noe som øker brukskvaliteten. Kirkestuas brukskvalitet som møterom, sosial sone, og som resepsjonsområde er ujevn. Ungdommene opplever høyest brukskvalitet. Brukerne er passe tilfredse med byggets totale funksjon i bymiljøet.

Arbeidskirken må fungere som møteplass dersom en revitalisering skal lykkes. Men brukerne er ikke tilfredse og behovene blir ikke tilfredsstilt. Gode møteplasser krever god funksjonalitet og estetisk utforming. Gode sosiale soner ville forsterket reformenes intensjoner. Kirken fungerer til dels som samfunnshus i lokalmiljøet. En bedre fasilitering av funksjonen møteplass vil utvide dagens aktiviteter og brukergrupper, og rekruttere nye brukere. Det er for få møteplasser i Groruddalen. «Groruddalssatsningen» er et plansamarbeid mellom staten og Oslo kommune arbeider med temaet. I Fossum arbeidskirke ved Stovner senter er et konsept på en møteplass utviklet. Ved utvikling av nye møteplasser er brukermedvirkning et formelt krav nedfelt i Plan- og bygningsloven.

Behovene er blitt kategorisert i fire områder: teknisk behov, estetisk behov, behov for møteplasser, og byggteknisk behov. Behovene har blitt kategorisert i en matrise, etter aksene viktig og vanskelig. Et behov som er svært viktig og lite vanskelig er å igangsette en strategisk arealutviklings prosess. En modell fra strategisk arealforvaltning bør anvendes:

- 1) Man tar for seg de strategier og organisasjon i brukervirksomhetene Østre Aker Groruddalen prosti og hos eieren Ellingsrud og Furuset sokn.
- 2) Målsetninger nedfelles.
- 3) Behov analyseres og beskrives. Denne oppgaven er et innspill her.
- 4) Utvikling, revitalisering og konseptfase. Arbeid med utvikling og revitalisering er et prosjekt i tidligfase, hvor riktig konsept først må utvikles. Brukermedvirkning er forankret i Plan- og bygningsloven. Løsninger må ta hensyn til langsiktighet, høy kvalitet, og endringene må arbeide *med* bygget og arkitektens opprinnelige idé.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	v
Innholdsfortegnelse	ix
Figurliste.....	xiii
Tabelliste	xv
1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn	3
1.1.1 Bakgrunn for tematikken.....	3
1.1.2 Overordnet organisering.....	3
1.1.3 Arbeidskirkene i Groruddalen.....	5
1.1.4 Kirkelige reformer, kjernevirksomhet, og brukere.....	5
1.1.5 Utfordringer.....	6
1.2 Formål med oppgaven	7
1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål	8
1.4 Avgrensninger	9
1.5 Rapportens oppbygging	10
2.0 Litteratur.....	13
2.1 Begreper og terminologi.....	15
2.2 Funksjonalitet	19
2.3 Brukskvalitet.....	21
2.4 Strategisk arealforvaltning.....	23
2.4.1 Modell og prosess.....	23
2.4.2 Kirkens strategiske og organisatoriske vurderinger	25
2.4.3 Målsetninger	26
2.4.4 Analysere og beskrive behov	27
2.4.5 Revitalisering og konseptutvikling.....	28
2.5 Kirkebygget som symbolbærer.....	30
2.5.1 Kirkebygget som symbol, og estetikk	30
2.5.2 Kirkerommet, og inventar	31

2.6	Kirkelige reformer – gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen.	33
2.6.1	Gudstjenestereformen.....	33
2.6.2	Trosopplæringsreformen	34
2.7	Møteplasser.....	36
3.0	Metode.....	39
3.1	Generelt om metode.....	41
3.2	Oversikt over anvendte forskningsmetoder	42
3.3	Litteraturstudium	43
3.4	Intervjuer	44
3.4.1	Dybdeintervjuer.....	44
3.4.2	Enquête.....	45
3.5	Befaring: Vurdering av teknisk tilstand, plantegninger og annen dokumentasjon....	46
3.6	Gåtur	47
3.7	Validitet, reliabilitet, feilkilder	48
4.0	Case Ellingsrud arbeidskirke.....	51
4.1	Case Ellingsrud arbeidskirke	53
4.1.1	Opprinnelsen til arbeidskirkene	53
4.1.2	Geografi og levekår	53
4.1.3	Arkitektur	55
4.1.4	Eier, eiendomsledelse, forvalter og bruker.....	57
5.0	Resultater.....	61
5.1	Brukskvalitet, funksjonalitet, og tilstand.....	63
5.1.1	Våpenhuset	64
5.1.2	Kirkerommet	66
5.1.3	Menighetssalen.....	69
5.1.4	Kirkestua	71
5.1.5	Utomhus, på kirkebakken.....	72
5.2	Dagens bruk.....	75
5.2.1	Enquête.....	75
5.2.2	Brukerne	76
5.2.3	Aktiviteter.....	77

5.2.4	Utfordringer ved dagens og fremtidens bruk	80
5.3	Arbeidskirken som møteplass.....	81
5.4	Reformenes betydning for funksjonalitet	84
5.4.1	Målgrupper	84
5.4.2	Reformer og funksjonalitet.....	85
5.4.3	Et utgangspunkt for revitalisering	89
6.0	Drøfting	93
6.1	Problematisering av dagens bruk.....	95
6.2	Arbeidskirkene, kan de revitaliseres?	101
6.3	Strategisk arealforvaltning for arbeidskirkene	103
7.0	Konklusjon	107
7.1	Konklusjon.....	109
	Referanseliste	113
	Vedlegg	117
	Vedlegg A: Forskningsaktiviteter, handlingsplan	119
	Vedlegg B: Intervjuguide brukere ansatte.....	121
	Vedlegg C: Intervjuskjema kirkelige reformer	125
	Vedlegg D: Enquête	127
	Vedlegg E: Bilder, Ellingsrud arbeidskirke.....	129
	Vedlegg F: Plantegninger og fasadetegninger, Ellingsrud arbeidskirke	133
	Vedlegg G: Gåtur, stoppested: Våpenhuset.....	137
	Vedlegg H: Gåtur, stoppested: Kirkerommet.....	139
	Vedlegg I: Gåtur, stoppested: Menighets salen	141
	Vedlegg J: Gåtur, stoppested: Kirkestua.....	143
	Vedlegg K: Gåtur, stoppested: Utenfor, på kirkebakken.....	145
	Vedlegg L: Referat fra ustrukturert gruppeintervju etter gåtur	147

Figurliste

- Figur 1.1: Rapportens oppbygging, sett i forhold til problemstilling og forsknings-spørsmål.
- Figur 2.1: Bygget skal støtte kjernevirksomheten over tid.
- Figur 2.2: Dagens og fremtidig funksjonalitet og tilpasningsdyktighet.
- Figur 2.3: Lagdelingsmodellen.
- Figur 2.4: Strategisk arealforvaltning: Prosess for utvikling av arbeidsplasser eller arbeidskirker.
- Figur 2.5: Momenter ved tilstandsundersøkelse av bygg, installasjoner og funksjoner.
- Figur 2.6: Bygningers livssyklus, og planlegging for livsløpet.
- Figur 3.1: Oversikt over fem anvendte forskningsmetoder.
- Figur 4.1: Plantegning av hovedplanet, Ellingsrud arbeidskirke.
- Figur 4.2: Kart over Oslo og Groruddalen.
- Figur 4.3: Bilder, eksteriør og interiør.
- Figur 4.4: Eier, eiendomsledelse, forvalter, og bruker.
- Figur 5.1: Plantegning med stoppestedene avmerket.
- Figur 5.2: Våpenhuset.
- Figur 5.3: Slitte flater, vedlikehold er påkrevd.
- Figur 5.4: Kirkerom, koret og hoved altertavle, konstruksjoner, sidealter tavle, orgelgalleri med glassmaleri.
- Figur 5.5: a) Menighetssalen i bruk. b) Takkonstruksjon og taklamper. c) Tekstilkunst.
- Figur 5.6: a) Møterom og spiseplass. b) Resepsjonsareal.
- Figur 5.7: Utomhus.
- Figur 5.8: Brukerne: Ansatte, faste brukere og frivillige, sporadiske gjester, forbipasserende og gjester på hjemmesiden.
- Figur 5.9: Antall brukere i en typisk uke, fordelt på 4 kategorier (Den norske Kirke, 2013).

- Figur 5.10: Levetidskurve for Ellingsrud kirke. Byggets livssyklus.
- Figur 5.11: Målgrupper og aktiviteter.
- Figur 5.12: Revitalisering av Ellingsrud arbeidskirke: Organisasjon, fysiske løsninger, IKT.
- Figur 6.1: Transformasjonskart.
- Figur 6.2: Revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen, gjennomføringsprosess.
- Figur 6.3: Prosesser og løsninger i 1981 og 2013.
- Figur 2.7: Eier, eiendomsledelse, forvalter og bruker.

Tabelliste

Tabell 2.1 : Seks egenskaper ved omgivelsene som har stor betydning for hva folk generelt foretrekker.

Tabell 2.2: Forventninger til funksjonalitet sammenlignet med krav til verneverdighet.

Tabell 5.1: Resultater oppsummert i en SWOT-analyse.

Tabell 6.1: GAP-analyse.

Tabell 6.2: Matrise på tiltak, etter aksene viktig og vanskelig.

1.0 Innledning

Hensikten med dette kapitlet er å introdusere temaet for masteroppgaven: beskrive et utgangspunkt for revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen, sett opp mot kirkelige reformer.

Kapitlet begynner med å beskrive bakgrunnen for oppgaven, og den kirkelige konteksten.

Problemstillingen og forskningsspørsmålene blir presentert. Og til slutt beskrives avgrensningene, og oppgavens oppbygging.

1.1 Bakgrunn

1.1.1 Bakgrunn for tematikken

Tema for oppgaven er å finne et å utrede grunnlaget for revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen, sett opp mot kirkelige reformer. I hele Oslo er det svært ulike kirkebygg, med ulike behov for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling (FDVU), og med ulik bruk. En særstilling i landet er bygningsmassen i Groruddalen. Tre av arbeidskirkene i dalen er omtrent identiske på hovedplan: Ellingsrud, Fossum og Rødtvet. Furuset og Stovner er identiske. Haugerud, Romsås og Tonsen er også arbeidskirker men ulike. Arbeidskirkene er oppført på 50-tallet og fremover. Case studium er Ellingsrud arbeidskirke.

Arbeidskirkene har blitt mye brukt og slitasje setter sitt preg. Det er nye krav og behov både teknisk, funksjonelt og bruksmessig. Nye reformer er igangsatt, og nye brukergrupper har kommet til. Hva brukes arbeidskirkene til og hvordan fungerer arbeidskirkene i bruk? Hvem er brukerne? Hva betyr arbeidskirkene for lokalsamfunnet? Fungerer de som møteplasser i lokalsamfunnet? Omgivelser og nærmiljø preger bruken av arbeidskirkene. Groruddalen har den mest flerkulturelle befolkningen i landet. Kristne migrantmenigheter leier lokaler i arbeidskirkene. Migrantmenigheten «Levende vann» bruker Ellingsrud kirke flere ganger i uken. Ellingsrud og Furuset menighet er utpekt til å gå i gang med et religionsdialog prosjekt.

Dette er utgangspunktet for å studere brukskvalitet og funksjonalitet. Førstehåndsinformasjon fra brukerne vil stå sentralt. Arbeidskirkenes potensiale for økt brukskvalitet i fremtiden vil bli tematisert. Oppgaven tar for seg eiendomsforvaltning og – utvikling med tanke på egnethet for dagens og fremtidens bruk, behov for fornyelse, og utfordringer.

1.1.2 Overordnet organisering

Den norske kirke er en betydelig samfunnsaktør. Kirken møter mennesker i alle livets faser, og er en viktig seremonimester. Kirkebyggene våre er viktige kulturbærere. Kirkebyggene er blant landets fremste monumentalbygg og kulturminner, og innehar store økonomiske og kulturelle verdier.

Kirken har en nasjonal døgkontinuerlig beredskap til bruk ved lokale katastrofer. Det lokale kirkebygget blir åpnet opp for samling og lystenning. Kirken har blitt en sentral aktør i religionsdialogen.

Kirkelig fellesråd i Oslo forvalter 57 kirkebygg, kontorer, menighetshus, og barnehager. Hovedtyngden for eiendomsforvaltningen er kirkebygg. Kirkebyggene varierer i alder, utforming og teknisk tilstand. Den eldste kirken er Aker kirke som er 1000 år. Oslo domkirke er Norges fremste seremonikirke, og kirke for Storting og Regjering. Slottet bruker også kirken. Kirkebyggene kategoriseres som katedraler, høytidskirker og arbeidskirker. Hva denne kategoriseringen innebærer vil bli drøftet i oppgaven. En del av kirkebyggene er fredede eller listeførte, og innehar en betydelig kulturarv. Det er en sammensatt bygningsmasse som eiendomsavdelingen ved Kirkelig fellesråd i Oslo har ansvar for å forvalte.

I Oslo bispedømme er det 5 prostier. Groruddalen er plassert på østkanten av Oslo, og området strekker seg fra Brynseng med Østre Aker kirke nederst i dalen til Ellingsrud, Høybråten, og Stovner i nord. I nord grenser dalen mot Gjelleråsen og Lørenskog. På Gjelleråsen kan man skue nedover hele dalføret. Mesteparten av bebyggelsen er plassert i skråningene opp fra bunnen av dalføret, på begge sider av dalen. Dalen er omkranset av marka på begge sider. Dalen er svært trafikkbelastet.

I Østre Aker Groruddalen prosti er det to katedralbygg, Østre Aker og Grorud kirker. Det er et tradisjonelt kirkebygg på Høybråten. Disse byggene vil i oppgaven bli kalt «høytidskirker».

I Østre Aker Groruddalen prosti ble det i 2010 jobbet ut nye målsetninger og strategier. Ledelsen arbeider med implementering av strategiske veivalg, noe som innebærer store organisatoriske endringer. Bredtvet arbeidskirke har i januar i år blitt nedlagt som soknekirke, og langtidsleie til Oslo katolske bispedømme er inngått. Sokn har blitt sammenslått og stabene samlokalisert, noe som setter krav til kontorutforming.

Det er flere ledelsesnivåer i kirken. Med begrepet brukervirksomhet menes ledelsen både i Østre Aker Groruddalen prosti og i Ellingsrud og Furuset menighet. Det øverste ledelsesnivået er kirken sentralt, se kapittel 2.4.2 «Kirkens strategiske og organisatoriske vurderinger».

1.1.3 Arbeidskirkene i Groruddalen

Med arbeidskirke menes et kirkebygg som rommer mange funksjoner foruten kirkerom, våpenhus og sakristier: kontorer, kjøkken, møterom, lagerrom, og sal for undervisning eller større arrangementer. I kirkebygg porteføljen er arbeidskirkene i Groruddalen ganske nye. De er ikke vernede eller listeførte. I Groruddalen ble det på 70- og 80-tallet bygget mange arbeidskirker: Bredtvet, Ellingsrud, Fossum, Furuset, Haugerud, Romsås, Rødtvet, Stovner og Tonsen arbeidskirker.

I tillegg til et felles konsept er også flere av arbeidskirkene like rent bygningsmessig og arkitektonisk. Idéer om utvikling av én kirke kan overføres til de øvrige. Stovner og Furuset kirker er identisk utformet på hovedplanet, men med ulike løsninger for underetasjen. Ellingsrud, Rødtvet og Fossum kirker er identisk utformet på hovedplanet. Hovedplanet og andre etasje er omtrent identiske, det er kun gjort mindre arealtilpasninger med tanke på inndeling av kontorer. Kjelleretasjene i alle tre kirkene er ulikt utformet, og har noe ulik funksjonalitet.

Studieobjektet er Ellingsrud kirke. Informantene arbeider i flere av arbeidskirkene. Brukernes opplevelser av byggene er interessante å finne. Det er gjort få studier av brukskvalitet på kirkebygg. I denne masteroppgaven trekkes det slutninger ut i fra én kirke, som vil ha gyldighet for de andre arbeidskirkene.

1.1.4 Kirkelige reformer, kjernevirksomhet, og brukere

Reformarbeid peker fremover, og dette perspektivet blir viktig å studere. Det er igangsatt to store reformer i Den norske kirke: Trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen.

Trosopplæringsreformen er ferdig utformet, og tar for seg opplæring av barn og ungdom. Gudstjenestereformens utformes i de lokale menighetene i disse dager. Reformens målsetning er å utarbeide nye lokale grunnordninger for gudstjenestene. Gudstjenestene skal kunne tilpasses hver enkelt menighet, og gjøres stedefeg. Alle menigheter i Den norske Kirke ga høsten 2012 sine innspill til sentrale kirkelige organer.

Kjernevirksomheten er kirkelige handlinger som gudstjenester, vielser, dåp, konfirmasjon og begravelser. Gudstjenestene foregår på kvelds- eller dagtid ukedager, foruten søndag formiddag. Det er gudstjenester for førskolebarn hvor de går fra post til post, en såkalt vandringsgudstjeneste. Og det er skolegudstjenester, for å nevne noe av det som foregår. Det er mange ulike aktiviteter som tilbys, fra babyer og opp til seniorer. Brukerne kan deles i tre kategorier: gjester, faste brukere, og ansatte. En annen oppdeling på kirkenes brukere er i to ulike grupper: folkekirkegruppen som besøker kirkene ved de kirkelige handlingene og i høytidene, og menighetsgruppen som bruker kirken regelmessig (Akerø, 1996).

1.1.5 utfordringer

Arbeidskirkenes fremstår som slitne estetisk og teknisk. Vedlikeholdsetterslepet er stort på disse byggene, som på så mange offentlige bygg (Multiconsult, 2013). Samtidig er det nye krav og behov både teknisk, funksjonelt og bruksmessig. Med utgangspunkt i bygningers livsløpsfase, kan arbeidskirkene sies å være nærmest i forfall. Det er et behov for å rehabilitere disse kirkene, både med tanke på teknisk levetid til de ulike bygningskomponentene og med tanke på å oppnå økt funksjonalitet og brukskvalitet. Det er en utfordring å revitalisere byggene.

Kirkebyggene er landets kulturbærere, uavhengig av vernestatus. Hvordan ivareta denne kulturarven? Arbeidskirkene sier noe om sin samtid, da mye av dalen ble bygd. Er dette verdifullt? En utfordring blir å ivareta byggets egenart og samtidig videreutvikle og tilpasse arbeidskirkene til dagens behov.

Kirkelig fellesråd i Oslo drifter ikke lenger Bredtvet arbeidskirke. Det er en utfordring dersom flere kirker trues med nedleggelse. Trusselen øker med arbeidskirkenes forfall. Groruddalen har få samfunnshus og offentlige møteplasser. Dalen har mange sosiokulturelle utfordringer, som drabantby til Oslo. Det er en utfordring å ivareta og utvikle nye møteplasser. Frivillige gjør mange timer innsats for med drift og ettersyn av kirkebyggene. En utfordring er å ivareta og utfordre de frivillige.

Det er flere migrantmenigheter som leier arealer i arbeidskirkene i Groruddalen. Behovet for arealer for nyetablerte kristne kirkesamfunn er økende. Majoriteten er ikke medlemmer av kirken, og dette stiller kirken ovenfor utfordringer. Hvor godt skal arealene tilrettelegges for leietakere fra andre kirkesamfunn? Hvor langt skal den kristne solidaritet strekke seg? Hvordan fordeles vedlikeholdskostnadene?

Besøk på gudstjenestene faller, og statistikken blir dårligere. Arbeidskirkene blir brukt som samfunnshus og «folkekirke» i større grad enn som bygg for gudstjenestefeiring, men dette fanges ikke opp i statistikken. Hvordan ønsker kirken at dette skal konkretiseres fremover? Hvilke krav setter dette opp mot kirkebyggenes bruk i dag og i fremtiden? Utfordringen blir å arbeide med dette i den strategiske arealforvaltningen, og så kommunisere dette mot eierne for å øke bevilgningene til vedlikeholdsetterslepet og til revitalisering.

1.2 Formål med oppgaven

Temaet for oppgaven kan defineres inn under faget strategisk arealforvaltning på studiet i eiendomsforvaltning og – utvikling. Hensikten med fagområdet strategisk arealforvaltning er å utvikle strategier og planer for forvaltning og utvikling av eiendomsmassen i forhold til hvordan eiendommene (rom/bygg/portefølje) kan utvikles og møte nye behov.

Det er en målsetning at masteroppgaven kartlegger grunnlaget for revitalisering og utvikling av arbeidskirkene i Groruddalen. Oppgaven vil kunne gi innspill til ledelsen, eiendomsavdelingen og til sentrale brukere ved utforming av en ny strategisk arealforvaltning. En målsetning er å utarbeide et grunnlag for en idéfase. Det kan utarbeides et konsept med utgangspunkt i Ellingsrud kirke, som del av en prosjektutvikling i tidligfase. Konseptet og idégrunnlaget vil kunne overføres til å gjelde for øvrige arbeidskirker. Bakgrunnen for å igangsette eiendomsutvikling er at kartlegging av funksjonalitet, brukskvalitet, byggenes elastisitet og tekniske tilstand er studert.

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstillingen er formulert som følgende:

Kan arbeidskirkene i Groruddalen utvikles og revitaliseres sett i lys av kirkelige reformer og nye krav og behov?

Det er utgangspunktet for en revitalisering det skal arbeides med. Oppgaven tar for seg hvordan arbeidskirkene i dag støtter opp om dagens strategi, og hvordan de bedre skal kunne støtte opp om strategiene fremover. Problemstillingen kan deles opp. Den første delen tar for seg kartlegging av funksjonalitet og brukskvalitet i arbeidskirkene. Den neste delen tar for seg arbeidskirkenes funksjonalitet og brukskvalitet sett opp mot kirkelige reformer. Reformen er noe som peker fremover og gir en retning for bruk av byggene. Det blir viktig å ha med dette perspektivet. Den siste delen tar for seg potensialet for økt brukskvalitet.

Forskningskissen defineres ut i fra problemstillingen (Halvorsen, 2008). Forskningsspørsmålene er en del av oppgavens forskningsdesign. Det er gjort en rekke valg som får betydning for hele arbeidet med masteroppgaven. Det er gjort flere avveininger mellom det som er ideelt og det som er gjennomførbart. Forskningsspørsmålene har blitt justert underveis i arbeidet med oppgaven.

Forskningsspørsmål 1: Hvordan er dagens brukskvalitet?

Kartlegging av brukskvalitet samt litteraturstudier vil gi innspill til hva man vil fremover med arbeidskirkene. Fysiske forhold på et overordnet nivå blir kartlagt. Andre sentrale spørsmål er: Hvem er brukerne? Hvordan er dagens bruk? Hvilke utfordringer er det i forhold til dagens bruk? Dagens situasjon i forhold til brukskvalitet blir kartlagt.

Forskningsspørsmål 2: Hva består de kirkelige reformer i, og hvilken betydning har de for funksjonalitet?

Kirkens reform arbeide blir beskrevet. Reformenes betydning for kirkebyggets funksjonalitet blir et sentralt perspektiv. Målgruppene blir beskrevet, både de kirken har i dag og de målgruppene man ønsker å nå.

Forskningsspørsmål 3: Hvordan kan arbeidskirken fungere som møteplass?

Spørsmål man vil kunne få svar på er hvordan brukerne opplever arbeidskirken som møteplass, og hva brukerne ønsker seg av en møteplass. Hva vil man fremover med arbeidskirken som møteplass? Må kirken fungere som møteplass dersom en revitalisering skal lykkes?

1.4 Avgrensninger

Ellingsrud kirke brukes som case studium, men noen av forskningsaktivitetene er gjennomført i tre arbeidskirker, se kapittel 3 om begrunnelse for valg av informanter. Opprinnelig var ønsket at oppgaven omhandlet både Ellingsrud, Fossum, og Rødtvet kirker som er omtrent identiske arkitektonisk. I tillegg til Furuset og Stovner kirker som er identiske. Kirkene har omtrent samme tekniske tilstand. Det forutsettes at funn gjort i Ellingsrud kirke er overførbare til de nevnte arbeidskirkene i Groruddalen.

Teknisk tilstandsanalyse på nivå 1 utføres ikke, men en overordnet vurdering på det byggtekniske gjøres. Bygningsmessige endringer og teknisk operasjonelle tiltak drøftes ikke. Tilgjengelighet til arbeidskirkene behandles i begrenset omfang. Det viser seg å være flere tiltak med tanke på universell utforming som ikke er iverksatt.

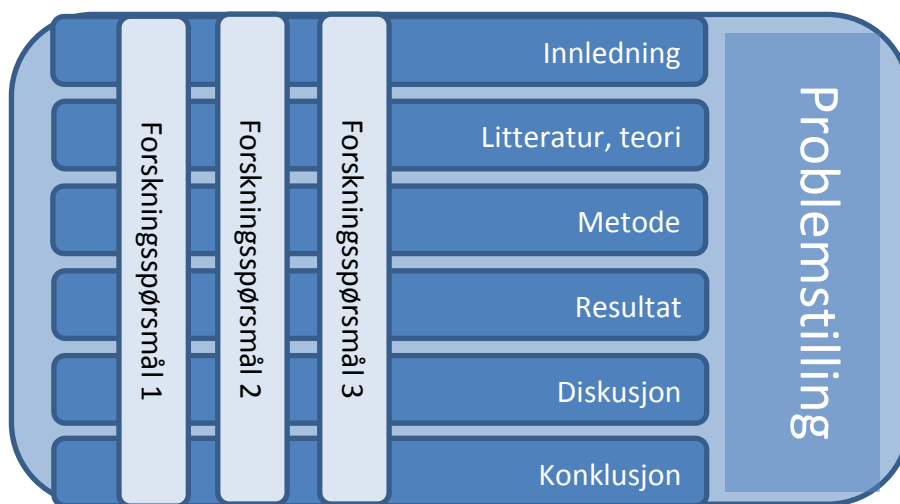
Virksomhetsnøkkeltall for antall besøkende, både faste brukere og gjester, baseres på årsmeldinger og brukernes informasjon. Arbeidskirkene i Groruddalen blir lite benyttet til vielser og begravelser, såkalte kirkelige seremonier. Ved kartlegging av brukskvaliteten vil arbeidskirkens funksjon som seremonikirke komme noe i bakgrunnen da bl.a. informantene ikke har dette høyt prioritert.

Ved all eiendomsforvaltning er det generelt sett 3 alternativer: 1) Rive. 2) La stå, forfalle. 3) Rehabilitering og utvikle. Alternativene 1 og 2 drøftes ikke i denne besvarelsen. Riving av kirkebygg vil være et kontroversielt tema, og konsekvensene er store. Det å ha en bevisst strategi om å la kirkebygg forfalle er også kontroversielt. KfiO som ansvarlig eiendomsforvalter søker hele tiden midler til vedlikehold av kirkebyggene.

Presentasjonen av det teologiske aspektet ved de kirkelige reformer gjøres i begrenset omfang. Reformenes betydning for bygg og funksjonalitet blir det sentrale. Kirkemusikk og – kultur er ett av fem satsningsområder for kirken. Kulturmeldingen «Kunsten å være kirke» ble behandlet på Kirkemøtet i 2005. Kulturmeldingen går man ikke inn på her.

1.5 Rapportens oppbygging

Masteroppgaven er inndelt i følgende hovedkapitler: Innledning, litteratur, metode, casebeskrivelse av Ellingsrud arbeidskirke, resultater, drøfting, og konklusjon.

Figur 1.1: Rapportens oppbygging, sett i forhold til problemstilling og forskningsspørsmål.

Det innledende kapittelet setter rammen om oppgaven. I innledningen presenteres bakgrunnen og sammenhengen. Studier av litteratur, kapittel 2, er avgjørende for oppgaven. Valget av litteratur vil forme oppgaven. Sentrale begreper og teorier defineres her. Oppgaven ses i sammenheng med kirkelige reformer, som behandles her. Litteraturstudie er også en forskningsmetode i seg selv.

I kapittel 3 beskrives anvendte metoder, samt drøfting av valgte av metoder. Anvendte forskningsmetoder velges ut fra tema, problemstilling og forskningsspørsmål. Det er 5 ulike forskningsmetoder som anvendes: 1) Litteraturstudier. 2) Intervjuer av brukere, ekspert(er), og ustrukturert gruppeintervju. 3) Enquête. 4) Befaringer, og tekniske vurderinger mht tilstand. 5) Gåtur. Feilkilder er det viktig å være oppmerksom på, og dette omhandles.

Det gis en beskrivelse av case Ellingsrud arbeidskirke i kapittel 4. Resultatene presenteres i kapittel 5. Funn er oppsummert i tabeller og figurer. Resultatene belyser problemstillingen og forskningsspørsmålene.

I kapittel 6 drøftes funn opp mot problemstillingen. Nye momenter og anbefalinger kan også trekkes inn. Innspill til innovative forslag må vurderes opp mot nytte og kostnad. Er det høy nytte og lav kostnad så kan tiltak igangsettes. På den annen side så bør ikke kreativitet og nytenkning kveles. Oppgavens karakter er jo nettopp å vurdere brukskvalitet, funksjonalitet og potensiale opp mot kirkens reform arbeide. Reformen er jo noe som peker fremover. Dermed ligger det i oppgavens natur å komme med innovative forslag.

Kapittel 7 «Konklusjon» konkluderer problemstillingen og forskningsspørsmålene.

2.0 Litteratur

Kapittel 2, Litteratur, tar for seg det teoretiske rammeverket i oppgaven.

Begreper fasilitetsstyring, kjernevirksomhet, tilpasningsdyktighet, brukskvalitet, og funksjonalitet blir drøftet.

I fagområdet strategisk arealforvaltning er det en modell for å utvikle en arbeidsplass. Modellen kobles opp mot kirkens strategiske og organisatoriske vurderinger, målsetninger, kartlegging av behov og teknisk tilstand, og revitalisering og konseptutvikling.

Kirkebygget som symbolbærer, og de kirkelige reformer blir drøftet. Til slutt blir begrepet møteplass drøftet.

2.1 Begreper og terminologi

Fasilitetsstyring:

Areal og lokaler kan sies å være en innsatsfaktor innenfor fagområdet fasilitetsstyring, «Facilities management». Fasilitetsstyring kan defineres som en integrasjon av prosesser i en organisasjon for å opprettholde og utvikle avtalte tjenester som støtter og forbedrer effektiviteten til organisasjonens primære aktiviteter (Standard Norge, 2007). Ellingsrud kirke som fasilitet er en innsatsfaktor for hvor godt kjernevirksomheten gjennomføres. Areal og lokaler som fasilitet vil siden i oppgaven bli kartlagt og evaluert.

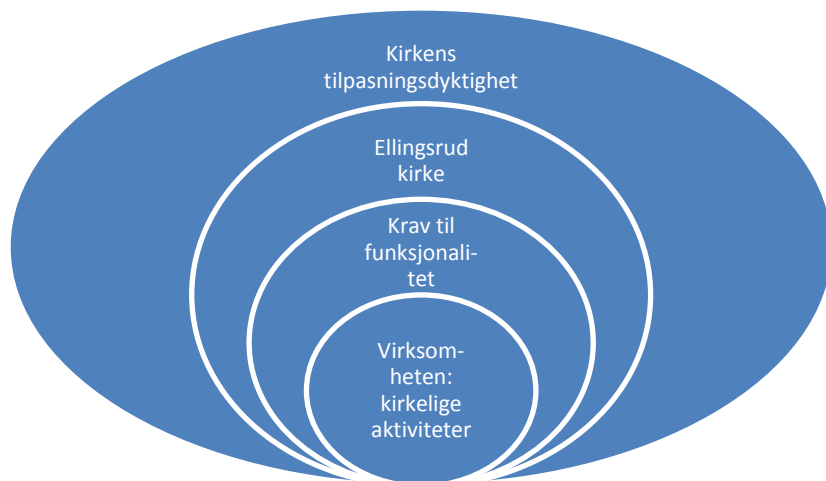
Begrepet FDVUSP brukes innen faget eiendomsforvaltning og – utvikling: Forvaltning, drift, vedlikehold, utvikling, service og potensiale. Både utvikling og potensiale er en av innsatsfaktorene for å revitalisere arbeidskirken. Strategiske og organisatoriske vurderinger er overordnet dette.

Kjernevirksomhet:

En målsetning i fagområdet strategisk arealforvaltning er å forstå og beskrive kjernevirksomhetens arbeidsprosesser. Kirkebygget er en innsatsfaktor for menighetens tjenesteproduksjon og påvirker, i større eller mindre grad, kjernevirksomhetens muligheter for å drive effektivt og for å nå sine målsetninger (Bjørberg, 2011).

Kjernevirksomheten i en arbeidskirke er gudstjenester, viselser, begravelser, dåp, konfirmasjon, undervisning av barn og unge, kirkemusikk, og diakonale tiltak. Eksempler på diakonale tiltak er «åpen kirke» med lystenning og servering, julemesse, lunsjtilbud, og seniortreff.

Støttefunksjoner i en arbeidskirke er kontor, administrasjon, møtevirksomhet, drift, utleie av lokaler.

Figur 2.1: Bygget skal støtte kjernevirksomheten over tid.

Det er ikke alltid enkelt å definere grensesnittet mellom kjernevirksomhet og støttefunksjoner. Utleie er en støttefunksjon. I Ellingsrud kirke blir deler av underetasjen leid ut til «Kulturkjellern». Dette blir beskrevet i kapittel 5.2 «Dagens bruk». Denne utleien faller også innenfor kategorien diakoni, som er en del av kjernevirksomheten. Det er interessant å drøfte hvorvidt drift og forvaltning av kirkebygg også er en kjernevirksomhet, men oppgaven utelater dette temaet.

Tilpasningsdyktighet:

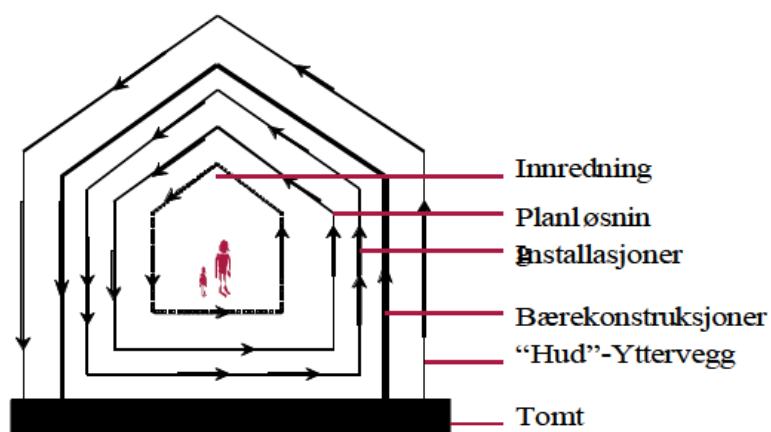
En bygnings tilpasningsdyktighet er egenskapen bygget har til å møte vekslende krav til funksjonalitet. Byggets tilpasningsdyktighet fremkommer som en funksjon av byggets generalitet, fleksibilitet og elastisitet (Bjørberg, 2011).

Tilpasningsdyktighet bør være sentralt i livsløpsplanleggingen, og god livsløpsplanlegging skaper et funksjonelt bygg over tid. Et kirkebyggs SLP (Service Life Period) er svært lang, og tilpasningsdyktigheten må være høy.

Dårlig funksjonalitet	OMBYGGING, LANGSIKTIG	RIVING ELLER NYBYGGING
God funksjonalitet	TEKNISK OPPGRADERING, LANGSIKTIG	TEKNISK OPPGRADERING, KORTSIKTIG
	God Tilpasningsdyktighet	Dårlig Tilpasningsdyktighet

Figur 2.2: Dagens og fremtidig funksjonalitet og tilpasningsdyktighet (Bjørberg, 2011).

Lagdelingsmodellen (Brand, 1995) viser hovedelementene i et bygg. Jo tykkere strek dess lengre levetid. Tomten kan ikke endres. Dersom bærekonstruksjoner er gode, planløsningen er god, men innredning er dårlig, da kan bygget enkelt utvikles.

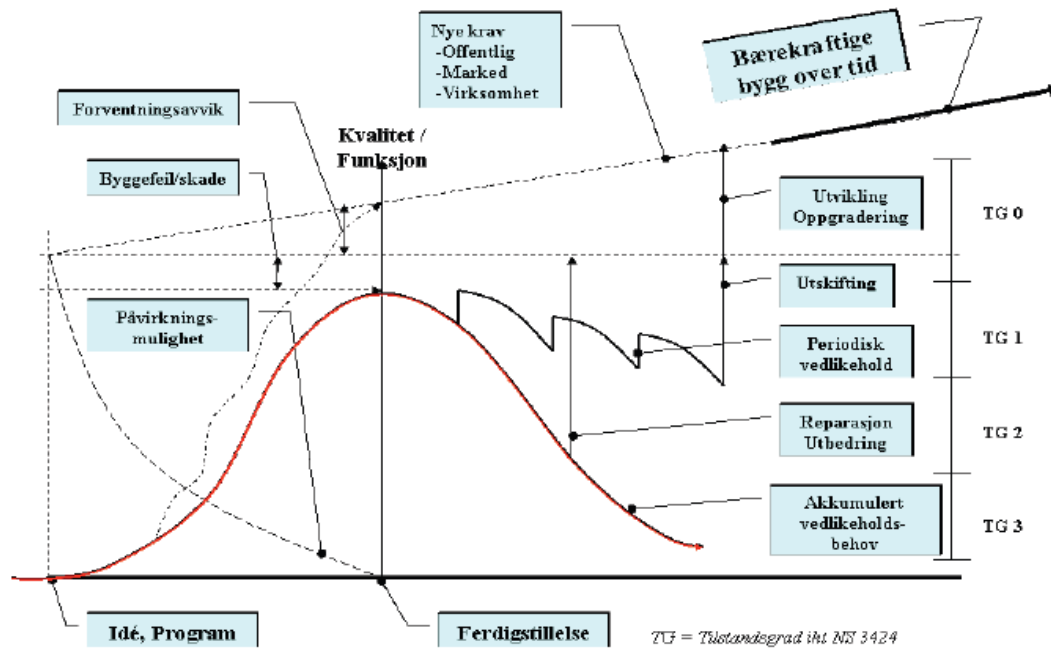
Figur 2.3: Lagdelingsmodellen.

I fremtiden vil lyd, lys, audiovisuelle hjelpemidler, og datanettverk bli ennå viktigere. Det blir en utfordring å være offensiv og tenke “ungt”, og på god teknisk infrastruktur.

Bygningers livssyklus, og planlegging for livsløpet:

Bygninger har en livssyklus, se figur nedenfor. På toppen av kurven der er bygget akkurat ferdigstilt. Forventet og aktuell funksjonalitet er omtrent lik. Det er imidlertid byggefeil som gjør at tilstandsgraden faller noe, mot 1. Tilstandsgrader settes iht NS 3424 «Tilstandsanalyse av byggverk». Etter hvert øker kravene til funksjonalitet som følge av reformer, brukes

forventninger etc. For å ha bærekraftige bygg over tid må bygget oppgraderes og utvikles for å tilpasses økte funksjonskrav.

Figur 2.6: Bygningers livssyklus, og planlegging for livsløpet.

Det er en interessant problemstilling dersom bygget har en lav tilstandsgrad samtidig som krav fra brukerne eller det offentlige stadig er økende. Tekniske og økonomiske analyser må utføres: byggets tilpasningsdyktighet, funksjonalitet, teknisk infrastruktur og budsjetterte utgifter.

2.2 Funksjonalitet

Ordet funksjonalitet betyr at noe er praktisk og formålstjenlig innrettet (<http://www.nobordbok.uio.no>). Med funksjonalitet menes arbeidskirkenes egnethet til nåværende bruk, rom og planløsning, og funksjoner (KA, 2009/2010. Arbeidskirkens egnethet i forhold til kjernevirksomhetens behov er vesentlig. Også hvordan kirken er utformet i forhold til teknisk drift har betydning for funksjonalitet.

En kirke kan defineres som et monumentalbygg med svært lang levetid. Det vil kunne bli et gap mellom dagens krav til funksjonalitet og ønsket funksjonalitet i fremtiden. Det er en utfordring å planlegge for fremtidige funksjonelle behov. Kirkebyggene vil måtte tilpasses de nye reformene med ny pedagogikk innenfor trosopplæringsreformen.

Det er behov for gode arbeidsforhold for ulike yrkesgrupper: prester, musikere, pedagoger, ungdomsledere, administrativt ansatte, kirketjenere, gravferdskonsulenter, renholdere, driftsteknikere og blomsterdekoratører, for å nevne de viktigste.

Kirkelig Arbeidsgiverorganisasjon (KA) har kartlagt funksjonaliteten til norske kirker. I KA's tilstandsrapport fra 2009/2010 for ikke-listeførte kirker ble funksjonaliteten vurdert som meget bra for 23 % av kirkebyggene her i landet, og som bra for 67 % av byggene. 9 % av byggene hadde utilfredsstillende funksjonalitet. For alle kirkebygg sett under ett så er det en sammenheng mellom kirkebyggenes alder og svak funksjonalitet.

Kirkebygg kan kategoriseres etter brukernes forventninger til funksjonalitet. Brukerne har lave forventninger til funksjonaliteten til en stavkirke. Krav til universell utforming vil ikke være høye. Brukerne har høye forventninger til funksjonaliteten til en arbeidskirke. Forventningene vil trolig være på linje med forventninger til et kulturhus, dvs. høye krav til tekniske installasjoner. Middels forventninger har brukerne til høytidskirker som for eksempel Grorud kirke.

Krav til funksjonalitet	Høy	Arbeidskirke		
	Middels		Høytidskirke	
	Lav			Stavkirke
		Lav	Middels	Høy
Krav til verneverdighet				

Tabell 2.2: Forventninger til funksjonalitet sammenlignet med krav til verneverdighet.

Menighetens krav til funksjonalitet har gjennomgått store endringer på få år. Nye liturgier, reformer og funksjoner gjør at kirkebygget gjennomgår tilpasninger (KA, 2012). Gudstjenestereformen krever fleksibilitet, stedegengjøring og involvering. Begrepet stedegen brukes ofte i arbeid med gudstjenestereformen, og betyr at gudstjenesten skal relateres til lokalsamfunnet og den lokale kulturen. Utvidet bruk av kirkerommet stiller høyere krav til sittekomfort, fleksibel møblering og behagelig innetemperatur. Kirkene blir ofte brukt til konserter og dette krever tungt teknisk utstyr og mye plass. Det må være plass til kor, band, instrumenter, dansere og dramatiseringer.

Typiske problemer er at kirken blir for lite brukt, liten fleksibilitet, og dårlig egnethet til barne- og ungdomsarbeid (KA, 2009/2010). Kirkebyggene er lite egnet til små forsamlinger eller til store sanggrupper. Det er for mange benker, og for trangt i kirkerommet. Det er manglende eller for dårlige arealer til menighetssal, kjøkken, undervisningsrom, garderobe, HC-toalett, tekniske rom, lager, og kontorer. Imidlertid er denne tilstandsanalysen for «grov». Det er behov for å analysere arbeidskirkene bedre.

Arbeidskirkene ble på 80-tallet godt utformet med tanke på datidens krav til kirkelig kjernevirksomhet sett i forhold til de tradisjonelle kirkebyggene. Arbeidskirkene fremstår i dag som multifunksjonelle allbrukshus i nærmiljøet (KA, 2009/2010). Bruken kan sammenlignes med et samfunnshus eller nærmiljøsentre i kombinasjon med kirkebygg og med kontorer.

Arbeidskirkene rommer både kirkerom og kontorer. Funksjonene resepsjon eller venterom, og kontorer skal også dekkes, og disse arealene kan sammenlignes med kontorbygg. Et venterom

i et typisk kontorbygg er et åpent eller delvis åpent areal hvor gjester kan mottas og vente på et avtalt møte. Funksjoner er: venting, lesing av magasiner, bruk av smarttelefon eller pc, eller se på nyheter (Van Meel, m.fl., 2010). Beliggenhet bør være i nærheten av inngang og resepsjon, og med toaletter i syne. Dette arealet vil få gjester til å føle seg velkommen. Funksjonen spiseplass og sosial sone skal dekkes i en arbeidskirke. Fordelene er definerte arealer for pauser og hyggelig samvær for ansatte og faste gjester, og det fasiliterer uformelle møter. Det blir et effektivt areal når det dekker multifunksjonelle behov. Ved begge typer arealer er krav til møblement og orden sentralt.

2.3 Brukskvalitet

Bygget er ikke et mål i seg selv, men et redskap som skal støtte opp om kjernevirksomheten. Bygget skal ideelt sett bidra til effektivitet, måloppnåelse og tilfredshet i brukervirksomheten. Dette kalles bygningers brukskvalitet (Hansen m.fl., 2009).

For å kartlegge et byggs brukskvalitet er det to perspektiver: Evaluering av bygninger i bruk, eller evaluering av bruken av bygninger (Hansen, 2011). Denne oppgaven har begge perspektiver. Brukskvalitet kan også defineres som relasjonen mellom bygget og brukeren.

ISO-standarder, ISO 9241-11: 1998, definerer en bygnings brukskvalitet som *«i hvilken grad et produkt/system kan bli brukt av spesifiserte brukere for å oppnå spesifiserte mål i en spesiell kontekst, med best mulig effektivitet, verdiskaping og tilfredse brukere»*. Følgende 3 faktorer, a) effekt, b) effektivitet og c) tilfredshet, må ses i relasjon til arbeidskirken:

Ad a) Gir arbeidskirken ønsket effekt?

Dette betyr om arbeidskirken som fasilitet bidrar til verdiskaping for menigheten.

Ad b) Er arbeidskirken effektiv? Er den effektiv i forhold til funksjonalitet, areal og tekniske installasjoner? Dette omhandler bl.a. hvor effektivt arealene brukes. Ad c) Er brukerne av arbeidskirken tilfredse?

Brukskvalitet omhandler samspillet mellom arbeidskirken som fasilitet og organisasjonen, og mellom bygget og brukeren. For at begrepet brukskvalitet skal kunne operasjonaliseres kan følgende være til hjelp (Hansen m.fl., 2009): a) Spesifiserte brukere bruker bygget for å oppnå

spesifiserte mål. b) Sammenheng mellom bygget og brukeren vektlegges. c) Effektivitet, verdiskaping og tilfredshet hos brukeren vil bidra til å nå målsetninger. Arbeidskirkens brukskvalitet bidrar til å fremme eller hemme menighetens målsetninger, verdier og kultur, arbeidsprosesser og aktiviteter.

Folk flest, heretter kalt lekfolk, liker ofte det de gjenkjenner i bygg. Lekfolks erfaringsbakgrunn er fortrolighet med eller kjennskap til en bygningsstil ut fra sine tidligere følelsesmessige erfaringer. Det er gjort studier på hvilke preferanser i forhold til omgivelser som lekfolk har (Nasar, 2000). Orden og sammenheng i byggverk gjør at brukerne oppfatter at både deler og helhet har en sammenheng. Det settes i gang mentale prosesser hos brukerne som skaper respekt, stolthet og trivsel.

Seks positive egenskaper	Seks negative egenskaper
Orden, sammenheng, helhet	Uorden
Moderat kompleksitet	Lav eller høy kompleksitet
Innslag av naturelementer	Påtrengende bygde elementer
Godt vedlikehold og renhold	Forfall, søppel
Åpenhet, utsyn, oversikt, lyst	Hindring/sperring av utsyn, mørkt
Historisk betydning	Likegyldig, ingen historisk betydning

Tabell 2.1: Seks egenskaper ved omgivelsene som har stor betydning for hva folk generelt foretrekker (Nasar, 2000).

Lekfolk uttrykker akkurat det de liker uten å måtte forklare det. Historien har vist gang på gang at arkitekter har skapt bygg som allmenheten er misfornøyde med, men som etter en tid blir kulturell felleseie. Lekfolk bør utvikle sine estetiske kunnskaper slik at en ved utvikling og revitalisering av bygg kan løfte debatten over nivået individuell smak (Cold, 2010). Lekfolk kan gjerne utfordres på å bli mer estetisk voksne. Det man ikke liker kan allikevel ha god kvalitet. Og god kvalitet kan etter hvert bli godt likt.

Estetiske eksperter, for eksempel arkitekter, vurderer bygget ut i fra sin opprinnelige idé og form. Når eksperter gir en vurdering setter de til side sin egen smak, og reflekterer i stedet over byggets kvaliteter og utfordringer, for å nevne noe. Eksperter oppfatter hvilken informasjon bygget gir. Den kommunale og statlige forvaltningen har et stort estetisk ansvar for utforming av både offentlige bygg, privat bebyggelse, landskap og uterom.

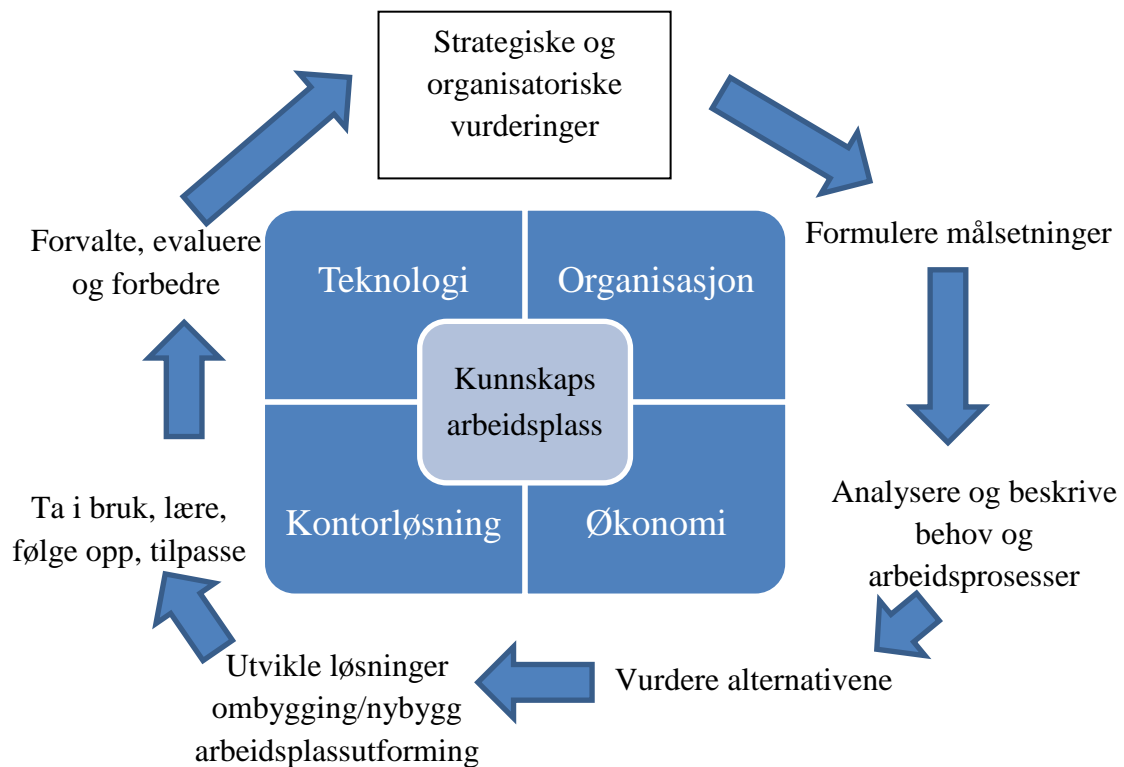
2.4 Strategisk arealforvaltning

Strategisk arealforvaltning kan beskrives som definering, programmering, design, forvaltning og evaluering av areal. Faget strategisk arealforvaltning tar utgangspunkt i virksomhetens behov, verdier, arbeidsformer, mål og strategier (Blakstad, 2011). I faget anvendes metoder for å analysere arealbruk, brukskvalitet og tilpasningsdyktighet i bygninger. Det er sentralt å ha et strategisk fokus på hvordan eiendom kan bidra til å nå forretnings- eller virksomhetsmålene. God strategisk arealforvaltning viser kunnskap om sammenhengen mellom arealforvaltning og brukervirksomhet.

2.4.1 Modell og prosess

Strategisk arealforvaltning er prosessorientert. God kunnskap om organisasjonen er nødvendig: produkter, kultur, brukernes behov, arealer. For å oppnå et strategisk fokus må kommunikasjonen med det strategiske nivået i brukervirksomheten være god.

Strategisk arealforvaltning bør vise hvordan eiendom kan bidra til å nå forretnings- eller virksomhetsmålene, og nåværende og fremtidige behov på en kostnadseffektiv måte (Blakstad, 2011). Det bør være klare strategier og handlingsplaner for forvaltning, drift, og utvikling av eiendomsmassen. Dette gjelder på ulike nivåer: rom, et enkelt bygg, eller hele eiendomsporteføljen. Det må være kunnskap om sammenhengen mellom areal og brukervirksomhet. Denne masteroppgaven utreder grunnlaget for en revitalisering av arbeidskirkene, for re-programmering forut for oppgradering og ombygging.

Figur 2.4: Strategisk arealforvaltning: Prosess for utvikling av arbeidsplasser (Blakstad, 2011).

Modellen for å utvikle en arbeidsplass, eller en arbeidskirke, starter med strategiske og organisatoriske vurderinger. Man må kjenne til brukervirksomhetens strategiske og organisatoriske vurderinger. Deretter må målsetningene for den strategiske arealforvaltningen nedfelles. Målsetningene bør vise hvordan eiendom kan bidra til å nå forretnings- eller virksomhetsmålene. Det neste trinnet består i å analysere og beskrive behov og arbeidsprosesser. Kartlegging av brukskvalitet er sentralt her. Så må det jobbes med alternativer for å møte målsetninger og behov. Deretter utvikles det løsninger for en ombygging. Så tar brukerne bygget i bruk, brukerne må følges opp og tilpasninger må trolig utføres. Til slutt skal bygget forvaltes og forbedres, og evalueringer utarbeides.

2.4.2 Kirkens strategiske og organisatoriske vurderinger

Kirkemøtet er det øverste beslutende organet i Den norske Kirke, og øverste organ på nasjonalt plan. Kirkerådet er administrativt organ for kirkemøtet. På Kirkemøtet 2008 ble denne visjonen vedtatt: «I Kristus, nær livet – En bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke». Satsningsområdene for perioden 2009 – 2014 er diakoni, kirkemusikk og kultur, barn og unge, gudstjenesteliv, og samisk kirkeliv (Den norske kirke, 2008).

Det er to arbeidsgivere i kirken: bispedømmene og alle landets kirkelig fellelråd. Ellingsrud kirke er i Oslo bispedømme, i Østre Aker Groruddalen prosti, i Ellingsrud og Furuset menighet. Visjonen for Østre Aker Groruddalen prosti er: «Med Jesus Kristus i sentrum vil kirka spre håp, kjempe for rettferdighet og fremme respekt i den flerkulturelle og mangfoldige Groruddalen».

En bredt sammensatt «strategigruppe» ble nedsatt i 2010 med følgende mandat for prostiet (Den norske kirke, 2010): beskrive utfordringer, målsetninger, strategier, tiltak, og organisatoriske konsekvenser. Målsetningene er definert, men strategiene er ikke utformet. Målsetningene er at kirkene og menighetene skal være en aktiv, lokal kraft. Menighetene skal skape gode møteplasser, skape en attraktiv kirkekultur, bidra til integrering, og fremme religionsdialog. Andre målsetninger er å gjøre alle dalens kirker grønne innen januar 2012, og å være tilgjengelig med folk og bygninger. En utfordring er å øke antallet frivillige: styrke engasjementet, slippe til frivillige og dermed akseptere endringer, rekruttere nye, og ivareta de man har. Ifølge menighetene var det 10 viktige målsetninger, og blant disse fremheves følgende: skape møteplasser, forbedre vedlikeholdet, øke besøksfrekvensen, og nå kristne innvandrere. Utfordringen blir å konkretisere dette i den strategiske arealforvaltningen.

Frem til 1. januar 2013 var Ellingsrud sokn eier av kirken. En større omorganisering og sammenslåing av sokn ble iverksatt i januar. Ellingsrud og Furuset sokn er det nyet soknet, som juridisk sett er eiere av Ellingsrud kirke. Alle endringer må behandles i menighetsrådet. I årsmeldingen for 2012 fremgår det ingen planer for utvikling av bygget. Det som fremgår er at felleslokalene fremstår som trivelige og brukervennlige, og at kirkerommet virker innbydende og funksjonelt både til gudstjenester og andre menighetsaktiviteter (Den norske kirke, 2013). Antependium i hvitt, liturgisk tekstil, er bestilt hos kunstneren. Det er ingen strategiske vurderinger for hvordan bygget bedre kan støtte kjernevirksomheten.

2.4.3 Målsetninger

Målsetningene for prostiet, og prostiets kjernevirksomhet, er formulert. Som nevnt i forrige kapittel, så er en av målsetningene å skape gode møteplasser (Den norske Kirke, 2010). Målsetningene for den strategiske eiendomsforvaltningen i møte med dagens og fremtidens krav må utvikles. En revitalisering eller ombygging må ha et mål, og må gi merverdi (Blakstad, 2011). Innenfor strategisk arealforvaltning brukes prosesser og redskaper som fremmer samarbeidet mellom ledelsen og eiendomsforvaltere (Blakstad, 2011). Fremgangsmåten er samtaler med ledelsen, intervjuer med sentrale aktører herunder brukere, og workshop, for å nevne noe. En metode eiendomsforvalteren kan bruke er «gåtur». «Gåtur» med interessegruppene brukere og arkitekt er en sentral metode som her er anvendt.

En organisasjons visjon må omsettes til kundetilfredshet, i siste ledd. Visjonen må først konkretiseres i gode styringsmål (Banken, 2002). Eksempler på målsetninger er et bygg som fremmer følgende: trivsel, samhandling, areal effektivisering, bedre tjenester eller økt innovasjon. Ulike interessegrupper kan ha ulike mål. Brukerne har andre målsetninger enn eieren, og eiendomsforvalteren har andre målsetninger. Balansert målstyring er et verktøy for å jobbe med denne problematikken. Er målsetningene uoppnåelige kan de virke mot sin hensikt. Dersom en organisasjon kun har visjoner og målsetninger på plass men ingen gjennomføringskraft, da mister medarbeiderne troen på at målsetninger er viktig. Store organisatoriske endringer, i form av sammenslåing av sokn og lokale staber, implementeres i disse dager. Det er for få ressurser til å for eksempel fasilitere gode kontorløsninger.

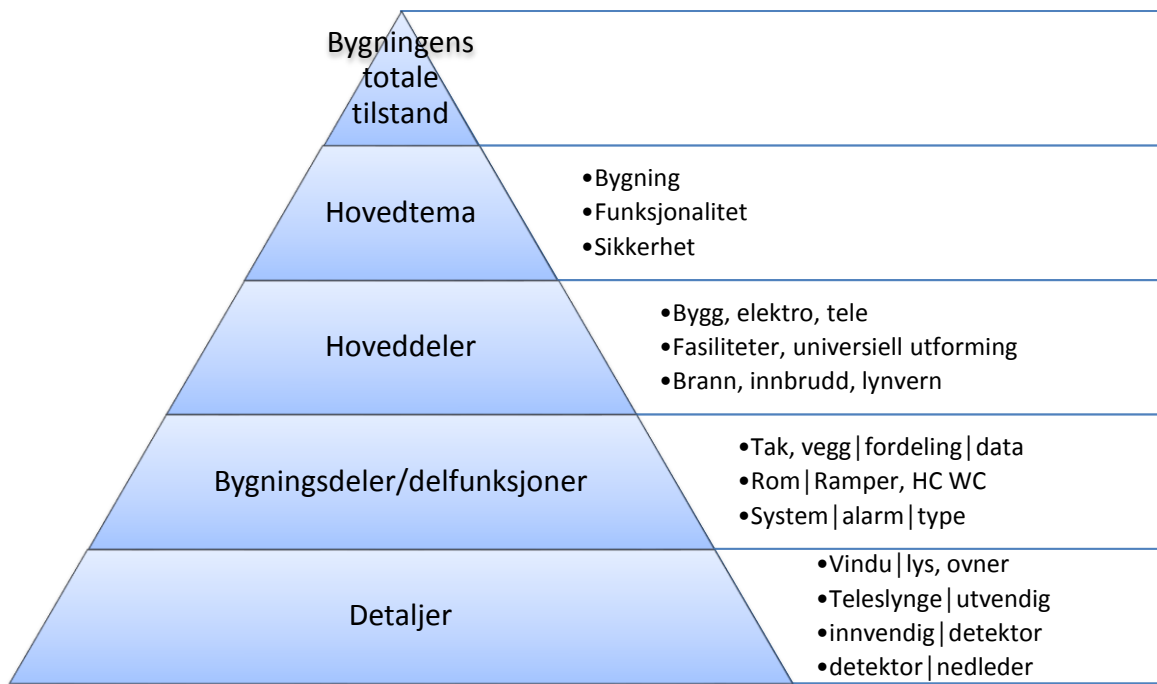
Arbeidskirken skal trolig revitaliseres og det skal utarbeides et konsept, da må målsetninger defineres i tidligfasen av et prosjekt (Finansdepartementet, 2010). Behovsanalyse, strategidokument, kravdokument og alternativanalysen utgjør grunnlagsdokumentene ved valg av konsept. Det er behov som gir prosjektet berettigelse, og behovsanalysen skal danne grunnlaget for formulering av mål. Neste kapittel tar for seg hvordan behov analyseres og beskrives.

2.4.4 Analysere og beskrive behov

Neste trinn i en strategisk arealutviklings prosess er å analysere og beskrive behov: spesielle behov, utfordringer, behov for støttetjenester, IKT, definere arbeidsprosesser, definere antall brukere og grupper av brukere, og behov for endring (Blakstad, 2011). Dette er første trinn i en programmerings prosess.

Begrepet programmering er sentralt innenfor fagområdet strategisk arealforvaltning. Programmering er en pågående prosess. Ved programmering må man forstå organisasjonens behov og ressurser, og koble dette mot målsetninger og visjoner (Blyth, Worthington, 2010). Selve programmet er et sluttprodukt. Avgjørelser og tiltak blir konkretisert i rom-funksjons program. Organisasjonens funksjoner og aktiviteter gjennomgås og settes inn i rom-funksjons programmet. Denne oppgaven kan brukes som innspill til et første stadium i en programmeringsprosess.

Tilstandsundersøkelser av kirkebygg er et av virkemidlene for å analysere og beskrive behov og arbeidsprosesser. Både bygg, installasjoner og funksjoner kartlegges (KA, 2009/2010). Brukernes behov om de samme temaene bør også frem. Følgende momenter må med ved en tilstandsundersøkelse av et kirkebygg (ref. figur 2.5): 1) Yttertak og tårn. 2) Yttervegger. 3) Grunn og fundamenter. 4) Interiør og inventar. 5) Sikring av verdigjenstander. 6) Orgel. 7) Brann- og tyverisikring. 8) Tekniske installasjoner og inneklime. 9) Utendørs. 10) Tilgjengelighet. 11) Funksjonalitet. 12) Samlet vurdering bygning, installasjoner og funksjoner. Dette kan illustreres i figuren nedenfor.

Figur 2.5: Momenter ved tilstandsundersøkelse av bygg, installasjoner og funksjoner (KA, 2009/2010).

Momentene gir også innspill for kartlegging av brukskvalitet. KA har gjennomført tilstandsundersøkelser av det bygningstekniske, installasjoner og funksjoner ved alle norske kirkebygg (KA, 2009/2010), med hovedvekt på tekniske kontroller. Det jobbes godt med for eksempel brannvern i alle nivåer i kirken.

2.4.5 Revitalisering og konseptutvikling

Utvikling av løsning blir neste steg i den strategiske arealutviklingen. Det er to parallelle prosesser når løsninger utvikles; etterspørsel og tilbud (Blakstad, 2011). Brukervirksomheten har en etterspørsel, og prosjektleder har et tilbud. Arbeid med utvikling og revitalisering av arbeidskirkene defineres er et prosjekt i tidligfase, og har tre faser (Samset, 2008):

- 1) Konseptdefinisjon. Hensikten med konseptdefinisjonen er å utvikle en prinsipløsning som gir det beste svaret på behovs-analysen.
- 2) Konseptutvikling. Her fremlegges den første skissen. En grov analyse på de største usikkerhets elementene gjøres her.
- 3) Konseptvurdering. Her må konseptet vurderes i forhold til kostnadsanalyse, lønnsomhetsvurdering, risiko analyse, og sannsynlighetsbasert fremdriftsanalyse.

Kirkebyggene våre er menighetens «arvesølv». Arbeidskirkene oppfattes som «min kirke» for flere enn den faste menigheten. Arbeidskirkene i Groruddalen bør nå utvikles og tilpasses som følge av nye reformer, funksjoner og brukerbehov.

Det må utvikles løsninger med hensyn til langsiktighet, høy kvalitet, samt endringer som arbeider *med* bygget (KA, 2012). Dersom kirkebygg skal endres eller tilpasses nye liturgier og funksjoner har KAutarbeidet følgende punktliste:

- **Hvorfor endre?**
Hvilket behov har man analysert seg frem til? Er det viktige brukshensyn?
- **Kortsiktig eller langsiktig behov?**
Er endringen verdifull for menigheten på sikt?
- **Kan endringen tilbakeføres?**
Reversible løsninger bør velges om mulig. Søk etter endringer i kirkens historie, kan veien tilbake være veien frem?
- **Spiller endringene på lag med bygget?**
Ivaretar endringen byggets spesielle kvaliteter og kirkerommets unike karakter? Styrker den opplevelsen av det hellige rom? Viser endringen respekt for byggets arkitektoniske og kulturhistoriske verdier?
- **Kvalitet i utførelse.**
En permanent endring krever kvalitet i formgivning, farger og materialbruk.
- **Åpne og gode prosesser.**
Er alle grupper i menigheten hørt? Har alle aktuelle faginstanser fått delta i prosessen? Kort sagt, har man funnet den beste løsningen?

Endringer bør alltid være langsiktige, og riktige for menigheten også på lang sikt. Kvaliteten på materialvalg og utførelse må være den beste. Den må være en god prosess for menigheten, som involverer brukerne, menighetsrådet, og prostiledelsen. Medvirkning er et formelt krav i Plan- og bygningsloven fra 1985, og er blitt forsterket i planrevisjonen som trådte i kraft 2009: «Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter». Folkelig medvirkning har en lang tradisjon.

På dette stadiet i en strategisk arealutvikling er målsetningene definert, og behovene er kartlagt. Da kan man gå videre og utarbeide tiltak. I Finansdepartementets veileder nr. 10 heter det: «Målene skal klargjøre retning for å gjennomføre tiltaket, skape felles forståelse og motivasjon, og avgrense tiltaket. Antall mål må begrenses. Dette for å: a) Sikre realisme og fokus ved valg av konsept. b) Gi tydelige styringssignaler ved planlegging og gjennomføring

av prosjektet». Konseptfasen er fasen frem til den prinsipielle beslutning om finansiering og planlegging fattes. Deretter starter prosjektfasen, med detaljerte forstudier (Samset, 2008).

Det neste trinnet i den strategiske arealforvaltningen blir å ta i bruk, lære, følge opp, og tilpasse. Det kan være en stor utfordring å ta i bruk nye løsninger, og nye måter å jobbe på (Blakstad, 2011). Nye løsninger må følges opp. I bruksfasen bør man også ha et blikk på om målsetningene er oppnådd.

Det siste trinnet blir å forvalte, evaluere, og forbedre. Bygninger i bruk bør evalueres. Et verktøy er et arealforvaltningssystem, som vil gi oversikt over bygningsmassen og forenkle arbeidsprosesser i eiendomsforvaltningen. For å forbedre arealforvaltningen bør nøkkeltall som for eksempel forvaltningskostnader per arbeidsplass anvendes.

2.5 Kirkebygget som symbolbærer

Ordet kirke står for to ting. Det er først og fremst betegnelsen for Guds folk altså menigheten. Ved at menigheten kommer sammen i Jesu navn bygges Kristi legeme opp (Søllesvik, 1994). Referansene finnes i Bibelen, i Efeserbrevet og i Peters første brev. Ordet kirke er også betegnelsen for det bygget som menigheten samles i.

Tradisjonelle bygg fungerer som støtte for kjernevirksomheten. Kirkebygget er et tydelig formålsbygg og kulturbærer. Kulturbygg, som operahuset, er et formål i seg selv. Kirkebygget er både bruks hus og kulturminne. Mange gjester får en opplevelse av og bare være tilstede i bygget. Vi er et pilegrimsfolk som har ulike stoppesteder og kirkene fungerer i denne hensikten (Sæther, 2010).

2.5.1 Kirkebygget som symbol, og estetikk

Tro og utøvelse av tro kan være abstrakt og derfor trenger man symboler. Etter hebraisk tankegang er et bilde ikke en avbildning men en karakteristikk (Søllesvik, 1994). Altertavler med bilder tilsynelatende av Jesus er altså en karakteristikk av han. Fugler og liljer forteller

om Guds omsorg. Jesu Kristi monogrammer, pelikanen, skipet, duen, lammet, og ankeret er også symbol bruk. Kirkerommet har med alle livets aspekter å gjøre, fra begynnelse til slutt, fra dåpshandlingen til konfirmasjon til bryllup og til begravelse. Kirkebygget og kirkerommet skal være symbolet som setter dette inn i en god sammenheng. Det er ingen andre bygg som har med alle livets aspekter å gjøre. Skolebyggene, for eksempel, fasiliterer kun en kort periode i livet.

Oddvar Søllesvik skriver (1994): *«Vi etablerer oss i verden. Livet finner sted. Huset er det sentrale sted for menneskelig eksistens. Her finner det sin identitet. Hjemmet er det sted som vi drar ut fra og vender tilbake til. Solen går opp i øst og ned i vest. Østen er lysets og livets kilde. I vest venter døden. Mennesket liker å vite hvor veien kommer fra og hvor den leder hen. Veier med klar og velkjent begynnelse og ende har sterk identitet. ... Kirkebygget har hos oss blitt orientert, dvs. vendt mot orienten, mot øst. ... Kirkerommet blir et eksistensielt rom.*

Ikke bare utformingen av byggene men også plasseringen av kirkebyggene i landskapet har stor symbolsk betydning. Kirken har en sterk stilling som utøver av overgangsriter. Kirkebygget er et symbolbygg og formålsbygg for disse overgangsrutene.

Hele bygget er vigslet, og omfattet av Kirkeloven. Det er ingen grader av hellighet, slik at underetasjen i arbeidskirken er like hellig som kirkerommet. Det er en allmen oppfatning at det vigslende kirkerommet er mer hellig, men dette er feil. Men det må rettes en søknad til biskopen om endringer i kirkerommet.

2.5.2 Kirkerommet, og inventar

Hovedelementene i en arbeidskirke er en verdslig del som kontorer, og en hellig del, kirkerommet. Det er en del spesielle elementer som inngår i et kirkerom. Kirkelige handlinger, altså bruk, har spesifikke krav til bruk av inventaret. Innføring av gudstjenestereformen har i tillegg fått betydning for det kirkelige inventaret (Den norske kirke, 2011), se kapittel 2.6.1 «Gudstjenestereformen».

Alteret er kirkerommets samlede midtpunkt. Primærfunksjonen er bord for nattverd måltidet (Søllesvik, 1994). Sekundærfunksjonen er grensestein mellom jord og himmel, symbol på Guds nærvær, og offerstein. Alteret i Ellingsrud kirke er frittstående, noe som er i tråd med gudstjeneste-reformens intensjoner. Det er også mulig å fjerne alterringen, da den ikke er fastmontert. Alterringen består av selve knefallet og en støtteskranke.

Prekestolen og lesepulten var opprinnelig biskopens lære- og embetsstol, altså opprinnelig en stol. I oldkirken var prekestolen en stol hvor biskopen preket verdig sittende. I dag står man ved prekestolen. Prekestolen har opp gjennom årene hatt ulik plassering i kirkerommet. Lesepult, ambonen, ble opprinnelig kun brukt til skriftlesningene. I dag brukes den også til å lese kunngjøringer eller andre tekster.

I urkirken var døpefonten en brønn, og omkring denne vokste baptisteriet opp. Baptisteriet og antikkens gravbygninger hadde en viss likhet. Siden utviklet dåpsbrønnen seg til en døpefont eller dåpsstein. I Nidarosdomen er døpefonten utført i stein. Dåpen er et bad til gjenfødelse. Gjennom badet blir syndige mennesker gjort til Guds barn og opptatt som medlemmer i menigheten.

Med kirkekunst menes bilder, altertavler, skulpturer, arkitektur, musikk, og dans. Hensikten er å synliggjøre troen og visjonen om Gudsriket. Det er en lang tradisjon for å utsmykke kirkerommet, gjøre det vakkert og gi gaver til kirkerommet. I Ljan kirke i Oslo har en i menigheten laget et antependium i skinn til prekestolen i liturgisk farge rød. Vår kirkelige kultur er fattig når det gjelder bruk av billedkunst eller drama. Mange kristne miljøer har vært direkte kunstfiendtlige. Først de senere årene har dans kommet inn som et kunstuttrykk. God universell utforming blir stadig viktigere for at kunsten formidles godt. Særlig er god lyd og riktig lys viktig ved formidlingen.

2.6 Kirkelige reformer – gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen.

Arbeidskirkens brukskvalitet må ses opp mot den pågående gudstjenestereformen, trosopplæringsreformen, og føringer fra Ungdomstinget. Kirkebyggets funksjonskrav vil endres, både som følge av kirkelige reformer samt behov fra grasrotplan. Særlig er de unge pådrivere her.

2.6.1 Gudstjenestereformen

Gudstjenestereformens kjerneverdier er involvering, fleksibilitet og stedegngjøring (Den norske Kirke, 2011). Den norske kirke startet revisjonen med gudstjenesteliturgiene i 2003. Reformen ble vedtatt på Kirkemøtet i 2011. Det er reformens betydning for kirkebyggets sted, kirkerommet og for kirkelig inventar som her drøftes.

Den største utfordringen for kirkerommet som reformen skaper, knyttes til bruk av alteret som bør være frittstående (Den norske Kirke, 2011). Det betyr at liturgen kan stå på baksiden av alteret og være vendt mot menigheten, «versus populum» som betyr «mot folket». Samtidig anerkjenner reformen verdien av at liturgen kan stå på fremsiden av alteret og veksle mellom å vende seg mot øst, «ad orientem» som underforstått betyr «mot Gud», og mot menigheten.

Nemda ønsker at alterringen endres eller fjernes, og at nattverd mottas nede i skipet. Det er to grunner til det: en nedtoning av skillet mellom liturg og menighet, og økt fleksibilitet av bruken av arealet i koret. I tillegg oppnås en fri visuell adgang til alteret. Nemda ønsker at gudstjenesten skal bli mer handlingsorientert, og at menigheten skal ha mulighet for å bevege seg. Inventar bør ikke være fastmontert, spesielt ikke benker eller stoler.

I tradisjonelle kirkebygg har man bygd et galleri hvor orgelet er installert. På galleriet står også koret eller forsangergruppen. Dette er gjort for å bedre akustikken (Rose, 2001). Denne måten å bygge på går imot gudstjenestereformen hvor hensikten er å inkludere organisten og sangerne inn i gudstjenesten. Organisten og sangerne kommuniserer bedre dersom de ser på publikum, og de inkluderes mer i gudstjenesten.

Etter at arbeidskirkene ble bygd har det foregått sakraliseringsprosesser (Akerø, 1996). Det er innført nye ritualer og virkemidler for å føle og oppleve mer hellighet: dåpslys, lysglober, forbønnshandlinger, påskemåltid i kirkerommet, prosesjoner, Thomas messer, korsvandring.

Temaet «sted» er sentralt i gudstjenestereformen. Gudstjenesten skal gjøres «sted-egen». Hans Arne Akerø (1996) skriver i sin artikkel «Stedets makt. Rom for det hellige i Groruddalen»: «*Sted*» og «*steds-tilhørighet*» er en sterk og identitets-skapende binding. Stedet knytter en gruppe mennesker sammen og gir dem en form for felles identitet. Alle menneskelige handlinger «*finner sted*», som vi uttrykker det».

Innenfor sosialantropologien har man tradisjonelt vært interessert i fremmede steder, men har etter hvert interessert seg for steder i Vesten. Det kan sies at antropologisk forskning har «kommet hjem». Det samme har skjedd innenfor teologien. Forskning og utvikling har hatt fokus på misjon og kirkene i den tredje verden, i følge Akerøs forskning (Akerø, 1996). I det siste har den stedegne teologi også «kommet hjem». I teologien brukes begrepet kontekstuell, og da er stedsbegrepet sentralt for å oppnå en god kontekstuell teologi. Groruddalen som sted drøftes i kapittel 2.7 «Møteplasser». Akerøs forskning (Akerø, 1996) ser sammenhengen mellom hellig sted og begrepet folkekirke.

En god religionsutøvelse tar hensyn til stedet kirken ligger på og hva den kommuniserer. Kirkebyggene er våre fremste monumentalbygg og del av kulturarven, og noen av byggene ruver i landskapet (KA, 2012). Dersom kirkebygget ligger bortgjemt og oppfattes som flatt, så svekkes vilkårene for folkekirken. Tar gudstjenestereformen i tilstrekkelig grad hensyn til hvordan kirkebyggene kommuniserer i byrommet?

2.6.2 Trosopplæringsreformen

Trosopplæringsreformen hadde sin oppstart i 2004. Den erstatter skolens og barnehagens kristne trosopplæring for aldersgruppen 0 til 18 år. Reformen kalles også «Størst av alt». De tre hovedtemaene er livstolkning og livsmestring, kirkens tro og tradisjon, og kristen tro i praksis (Den norske kirke, 2010).

Reformen har medført radikalt endret bruk av kirkerommet. Kravene til teknisk infrastruktur har økt. Som eksempel kan nevnes at ungdomskoret i Hauketo-Prinsdal kirke hver vår har en stor konsert hvor de ommøblerer kirkerommet, henger svarte søppelsekker foran vinduene, rigger scene med lyd, lys og røykeeffekter. De danser, har band og kor. Dette er ungdommenes måte å bruke kirken på.

I trosopplæringen for barn er det ulik bruk av pedagogikk. For eksempel installeres det i kirkerommet en tunnel med lyd og lyseffekter, hvor portretter barna selv har tegnet blir montert. Dette som en del av en filosofisk og religiøs refleksjon. Kirkerommet og dets inventar brukes som et pedagogisk element og fasilitet. Det er vandringer omkring i kirken, overnatting i kirkerommet - "Lys Våken", og "Tårnagenthelg" hvor barna er detektiver i tårnet og kirkerommet.

Kirkene blir også ofte brukt som konsert- og kultur sal. I Mortensrud kirke rigges det scene, lyd, lys og band ved julespillet "Strålende Jul". Her er alle korene i Mortensrud og Klemetsrud menigheter med, og koristene er i alderen 5 til 70 år. Gjeterne på marken danser hiphop. De tre vise menn får lyskasterne på seg når de står på galleriet, og så vandrer de rundt i kirken.

Den gamle overhøringsgudstjenesten for konfirmanter i Mortensrud kirke har blitt erstattet med drama, dans, band og kor. Gudstjenesten inneholder en dramatisert slåsskamp, hiphop dans, rockemusikk og mye sang, for å nevne noe. I Mortensrud kirke har de ukentlige ungdomsgudstjenester med band og korister. I forkant "henger" de i kaféen. I kaféen er det også kursing i kristen tro, og middag. Dette er svært populært, og gjennomsnittlig er det 80 gjester disse torsdagskveldene. Kirkebygget er en svært viktig innsatsfaktor og fasilitet for kjernevirksomheten "å drive ungdoms menighet".

2.7 Møteplasser

En møteplass vil her bli drøftet ut i fra to perspektiver: a) Bygningsmessig. b) I en plansammenheng, altså en større kontekst. I denne oppgaven er det brukernes opplevelser og behov som vektlegges.

Karen Zahle definerer en møteplass og et møte som en kulturell aktivitet som består av en struktur delt i tre (www.abmstatistikk.no): 1) Punktet. Individet har hjemmet som et utgangspunkt. 2) Linjen. En fysisk kommunikasjonsvei som veier, t-bane, heiser. 3) Stedet. Det grensesnittet man møtes på som en bygning, et rom, et stykke jord. En besøkende til en kirke har hjemmet som utgangspunkt, selv om man kommer rett fra jobb. Møteplassen i arbeidskirkene kan være utenfor kirken, i kirken som bygning, eller i et rom i kirken.

For at møteplasser inne i kirken skal lykkes, så må kirkebyggets arealer være funksjonelle. Arbeidskirkene dekker mange funksjoner: kirkerom, kontorer, spiseplass, sosial soner, formelle og uformelle møterom. Definerte sosiale soner fasiliterer uformelle møter, pauser og sosialt samvær for ansatte og gjester. Det blir et effektivt areal når det dekker multi-funksjonelle behov. Sosiale soner stiller krav til møblement og orden (Van Meel, m.fl., 2010). Mens en resepsjon stiller krav til beliggenhet og utforming i form av særpreg som et åpent eller delvis åpent areal hvor gjester kan mottas og vente på et avtalt møte. Våpenhuset, hallen, ved kirkerommet har andre funksjoner.

Det var en høy utbyggingstakt i Groruddalen fra 50-tallet. Det ble bygd mange lokale sentra, men ikke et sentrum for Groruddalen (Akerø, 1996). Det ble trolig bygd ut for få kirkegårder, trolig fordi man ønsket å holde avstand fra gravplasser til bomiljøene. Kirkegårder gjør at folk får en sterk stedstilknytning og knytter generasjoner sammen, men dette perspektivet så man bort i fra.

I drabantbyene mangler det definerte og attraktive møtesteder som parker, torg og offentlige anlegg (Byggforsk, 2006). Lett tilgjengelige møtesteder øker bruken av uteområder. Lokale arrangementer som markeds- og bydelsdager og lokale festivaler fremmer bruk av lokale møtesteder og uterom. Manglende vedlikehold eller stygge områder hemmer bruk. Det gjelder også udefinerte områder, i drabantbyene er det grønne ørkener og diffuse områder.

Estetisk utforming av plasser utendørs har en betydning for hvor tiltrekkende en møteplass er, og for at folk i nærmiljøet vil føle en stolthet. Forskning viser at ved offentlige bygninger og plasser som er estetisk godt utformet, så er det mindre forsøpling og hærverk (Byggforsk, 2006). Bruk av møteplasser utendørs er knyttet til sanseerfaringer og sanseintrykk. Sanseintrykk som lyd, lukt, farger og symboler påvirker hvorvidt møteplassen brukes. Det er rimelig å anta at offentlige møteplasser må være estetisk tiltalende enten møteplassen er utendørs eller innendørs, se kapittel 2.2 «Brukskvalitet».

En møteplass kan ses i en plan-sammenheng, og det kan gjøres en stedsanalyse. Ved en helhetlig stedsanalyse ses det fysiske og det sosiale i sammenheng (TØI, 2008): *«Fysiske strukturer preger menneskene som bor der, samtidig som menneskene former stedet og gir det karakter. Derfor er medvirkning sentralt ved arbeid med møteplasser. For utvikling av en møteplass må man få frem hvordan et sted eller møteplass oppleves, og hvilken tilhørighet og erfaringer folk har. Forventninger og ønsket utvikling hos folk må frem. Dette som innspill til løsningsforslag».*

«Groruddalssatsningen» er et plan samarbeid mellom staten ved departementene, og Oslo kommune (Oslo kommune, 2013). I det ene av fire programområder samarbeider Kommunal- og regional-departementet og Byrådsavdeling for miljø og samferdsel om programmet «Bolig-, by- og stedsutvikling». Arbeidsområdet er: *«Gode bomiljøer og møteplasser kan bidra til at beboerne trives bedre, føler seg tryggere og mer inkluderte i nærmiljøet. Dette vil gi mange opplevelse av økt livskvalitet. Om flere steder i Groruddalen oppleves som attraktive boområder, vil det også tiltrekke seg flere og mer ulike beboergrupper».*

Groruddalssatsningen ser behovet for gode møteplasser, fordi møteplasser bidrar til høyere aktivitet og kontakt på tvers av generasjoner og kulturell bakgrunn, og til samhold og trivsel. Satsningsområder innenfor programområdet «områdeløft» er:

- Uteområder: Lekeplasser, beplantning, parselhager, belysning, utsmykking.
- Møtesteder inne: Nærmiljøsentre, frivillighetssentral, ungdomsklubb, kulturscene.
- Lokalsentra: Lokalsenterutvikling på Romsås, Haugenstua, Veitvet, Furuset og andre steder i Groruddalen.
- Arrangementer og aktiviteter: lokale arrangement, bydelsdager.
- Andre prosjekter: Kompetansebyggende tiltak, utredninger, stedsanalyser og annet.

Groruddalssatsningen fordeler bomiljøtilskudd i samarbeid med Husbanken. Prioriteringer er utvikling av møteplasser, penere og mer tilgjengelige inngangspartier, bedre belyste og mer brukervennlige uteområder. Målet er blant annet at arealer i prioriterte områder skal brukes mer effektivt. Et typisk prosjekt som har blitt utviklet gjennom Groruddalssatsningen er Gran

Nærmiljøsentere på Furuset, som er 2 km fra Ellingsrud. I prosjektbeskrivelsen heter det: «*Gran Nærmiljøsentere ble etablert med sikte på å få til en møteplass, tilgjengelig for alle grupper blant befolkningen på Furuset. Nærmiljøsentere ønsker å være et tilbud med kafé- og kurstilbud, tilby praksisplasser, lokaler for frivillighet og sosial og kulturell virksomhet for lag og grupper på kveldstid*».

Et pilotprosjekt i kirken for utvikling av konseptet møteplasser er «The Well – brønnen» i Fossum kirke ved Stovner senter. Eierne så at det største behovet var å utvikle kirken til å bli mer effektiv som møteplass. Det var behov for flerbruksarealer både ute og inne. De så også trusselen om nedleggelse av arbeidskirken på litt sikt, som følge av manglende bevilgninger til vedlikehold. Denne trusselen valgte de å angripe ved å utvikle bygget og innlede et strategisk samarbeid med Bydel Stovner. Prosjektet har fått støtte gjennom Groruddals-satsningen, og byggearbeidene igangsettes høsten 2013. I prosjektbeskrivelsen står følgende hovedmålsetninger (Fossum menighet, 2013):

- Et inkluderende møtested for bydelens befolkning på tvers av kulturelle og tradisjonelle skillelinjer.
- Et miljø der mennesker med ulik bakgrunn kan møtes for dialog og bedre forståelse.
- Et multikulturelt møtested for barn og unge.
- En møteplass for kurs, rådgivning, og omsorg for enkeltmennesker, barn, ungdom og familier i lokalmiljøet.
- Et kvalitativt godt uteområde som kan benyttes av bydelens befolkning.
- Gode lokaler til bruk for organisasjoner og migrantmenigheter.

Pilotprosjektet er et utgangspunkt for utvikling av konseptet møteplass i andre arbeidskirker. Fossum arbeidskirke er arkitektonisk identisk med Ellingsrud, på hovedplanet.

3.0 Metode

Kapittel 3, Metode, tar for seg forskningsmetoder. Problemstillingen og forskningsspørsmålene, presentert i kapittel 1, er utgangspunktet for metodevalg.

Anvendte metoder er: litteraturstudium, intervjuer, enquête, befarings, og gåtur i verktøyet USETool.

Metodene beskrives, samt styrker, svakheter og mulige feilkilder.

Det siste kapittelet tar for seg validitet og reliabilitet ved de anvendte forskningsaktivitetene.

3.1 Generelt om metode

Problemstillingen danner grunnlaget for hele masteroppgaven. Den kan forskes ut i fra, og det er avledet forskningsspørsmål ut i fra problemstillingen. Den påvirker valg av litteratur, informanter, og metodevalg for å nevne det mest sentrale (Halvorsen, 2008).

Problemstillingen er formulert som et spørsmål. Forskningsspørsmålene er en del av den totale forskningsdesignen. Forskningsspørsmålene avstedkommer metodiske valg.

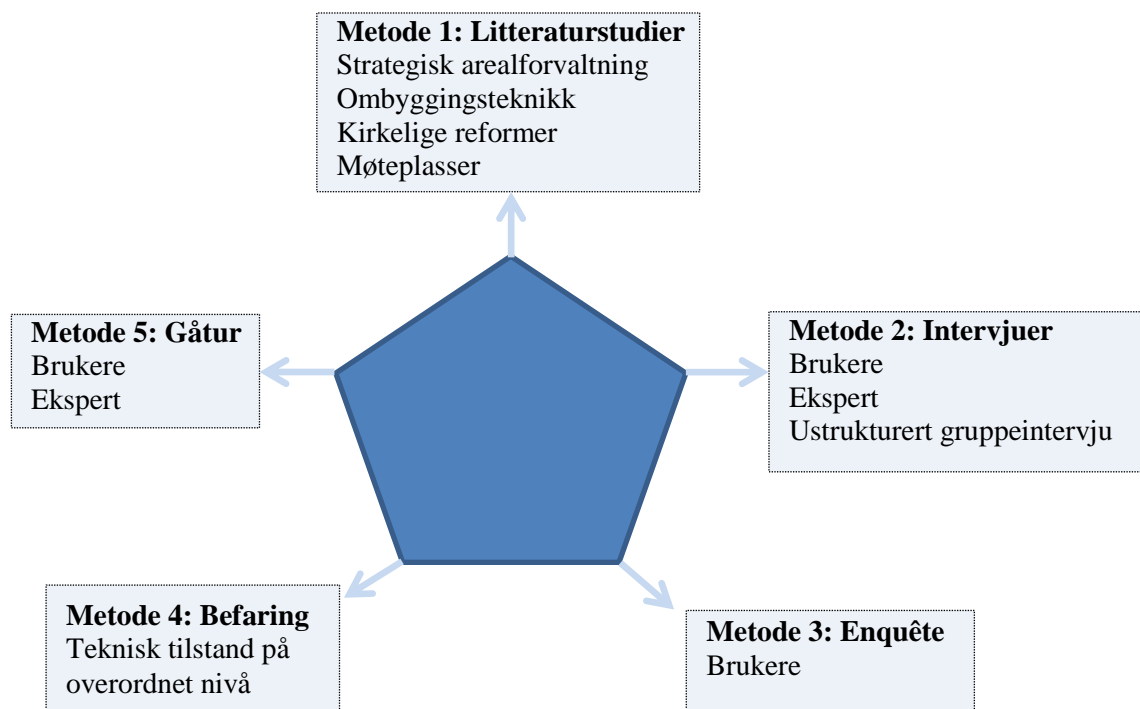
En grovdeling av metoder er i kategoriene kvalitative og kvantitative metoder. Ved kvalitative metoder er det ofte få studieobjekter, og man innsamler mange og varierte opplysninger om disse (Olsson, 2012). Kvalitativ forskning tar for seg hva et fenomen betyr eller handler om. Man måler egenskaper som kvalitet, utseende, brukervennlighet etc. Denne oppgaven er en typisk kvalitativ undersøkelse på ett case, Ellingsrud arbeidskirke. Dette er et hermeneutisk vitenskapssyn (Halvorsen, 2008).

Kvantitative metoder tar utgangspunkt i tall og det som er målbart (Olsson, 2012). Resultatene vises som veiing, telling, tidtaking etc. Kvantitative metoder innsamler få opplysninger om mange objekter. Nøyaktigheten må være høy.

Sett i forhold til denne problemstillingen bør kvalitative metoder anvendes, da dette passer i forhold til problemstilling og forskningsspørsmål. Fokus for forskningen er funksjonalitet, brukskvalitet og potensiale ved arbeidskirkene i Groruddalen. Kvalitativ metodikk vil klargjøre egenskaper ved arbeidskirkene, og utdype innholdet.

3.2 Oversikt over anvendte forskningsmetoder

Metoder som er anvendt er litteraturstudier, intervjuer, enquête, befaring, og gåtur. Den første forskningsmetoden er litteratur-studier. Andre metode er å benytte kvalitative metoder for innhenting av data. Det har blitt foretatt dybdeintervjuer av brukere, en ekspert, samt et ustrukturert gruppeintervju. Den tredje metoden bestod i en enquête rettet mot brukere. Den fjerde metoden var kartlegging av teknisk tilstand ved en befaring. Den siste metoden var «gatur». To gåturer ble gjennomført, med brukere og med ekspert.

Figur 3.1: Oversikt over fem anvendte forskningsmetoder.

En styrke ved anvendelse av flere metoder er at validiteten forbedres. Svakheten ved en av metodene, kan oppveies ved at en annen metode er god.

Kvantitative metoder underbygger resultatene fra kvalitative studier (Olsson, 2012). I denne skissen til forskningsdesign er ikke kvantitative metoder tenkt brukt. Dette kan være en svakhet da det ville forbedret validiteten. En ofte brukt kvantitativ metode er spørreundersøkelse. Oppgaven kunne vært «bygd ut» ved å anvende en større spørreundersøkelse. Dette er et forslag til videre arbeid. Det ville vært interessant å vite hva et utvalg av beboere i

nærmiljøet mener. Forskningsaktivitetene som er gjennomført er oppsummert i en handlingsplan, se vedlegg A.

3.3 Litteraturstudium

Gjennomgang av litteratur, dokumenter og rapporter blir den første metoden som anvendes. Litteraturen må være relevant i forhold til problemstillingen, og legger premisser for funn og drøftinger. Et godt litteraturstudium gir god validitet, og masteroppgaven får bedre anvendelse.

Litteratur studiet skal både inneholde begreper og terminologi samt være en oversikt over hva andre har gjort innenfor temaet tidligere (Olsson, 2011). Litteraturstudiet her redegjør for følgende temaer:

- Begreper og terminologi, rammen omkring oppgaven.
- Kirkelige reformer.
- Kirkens strategier.
- Møteplasser.
- Strategisk arealforvaltning.
- Kirkebygget som symbolbærer.

En styrke ved metoden er at en grundig litteraturgjennomgang vil gi et godt overblikk i fagområdet. En svakhet er at man ikke vet hva som burde vært studert. Validiteten kan bli svak: «Studerer jeg det riktige?» En utfordring her blir å forske på kirkebygget som møteplass.

3.4 Intervjuer

Den teoretiske tilnærmingen må støttes ved hjelp av en annen kvalitativ metode, gjennom ulike former for intervjuer. Informasjonen intervju-objektene gir tolkes og vektlegges. Tolkning har derfor betydning i kunnskapsutviklingen. Intervjuene skal få frem informasjon om arbeidskirkens brukskvalitet, funksjonalitet sett opp mot reformer, samt arbeidskirken som møteplass.

Intervjuobjektene er i all hovedsak ansatte, én «ekspert», og faste brukere som ikke er ansatte. De ansatte har ulike yrker, og jobber i flere arbeidskirker i Groruddalen.

Intervjuene har blitt gjennomført ansikt til ansikt, og hovedsakelig strukturerte intervjuer har blitt benyttet. En liste med temaer og spørsmål var forberedt, samtidig var det mulig å forfølge temaer som kom opp underveis. En generell struktur i en intervjuguide ble benyttet med innledning, avslutning etc. Referater har blitt skrevet etter hvert intervju, men er ikke samlet i vedlegg.

Det er vanskelig for andre å ettergå validiteten i etterkant av intervjuene. Nøyaktighet er ikke et viktig kriterium. Det forutsettes at intervjuobjektene snakker sant, og at intervjuguiden ikke har ledende spørsmål. Reliabiliteten bør være god.

3.4.1 Dybdeintervjuer

Det er først og fremst brukernes perspektiv som skal frem. Brukernes erfaringer må forskes på for å få bedre forståelse for hva og hvorfor løsninger fungerer bra eller dårlig, hva som er god brukskvalitet ift hva og for hvem, og hvorfor løsninger fungerer bra eller dårlig. Målet er å fremskaffe kontekstuell kunnskap om hvordan ulike løsninger fungerer. Se intervjuguide i vedlegg B.

Intervjuobjekter er valgt ut blant brukere i to kategorier: a) ansatte og b) gjester, se kapittel om enquête. Det er gjort dybdeintervjuer med ansatte. Selv om case studie er Ellingsrud kirke, ble tilfanget av informanter ble utvidet til fire andre arbeidskirker i Groruddalen: Fossum, Furuset, Rødtvet og Stovner. Fokuset blir det samme, da kirkene er ganske like

arkitektonisk og i bruk, samt at utfordringene mht. kirkelige reformer er de samme. Det er en styrke at perspektivene utvides, ansatte i samme stab kan tenke litt for «likt».

Følgende yrkeskategorier er representert med en informant fra hver: Fungerende sokneprest i Ellingsrud og Furuset, ungdomsprest i Rødvet, kapellan i Rødvet, diakon i Ellingsrud og Furuset, daglig leder i Høybråten, Fossum og Stovner. Daglig leder fungerer på operativt nivå med daglig drift.

Det er flere feilkilder: En utfordring er å få informantene til å tenke fremtidsrettet. Hva vil være god brukskvalitet om 15 år? En annen utfordring er at informantene kanskje ikke har en godt nok oppøvd estetisk kompetanse, slik at det ble vanskelig å se muligheter for revitalisering. Intervjuobjektene er først og fremst på brukersiden og uttalte seg om behov, funksjonalitet, og brukskvalitet.

Samme metode er brukt for å intervju en ekspert. Kirkerådet er øverste administrative organ i kirken underlagt Fornyings- og administrasjonsdepartementet. En sentral kilde her anses som representant for eier. Seksjonsleder, seksjon for gudstjenesteliv og kultur, er intervjuet. Se intervjuguide i vedlegg C.

Et ustrukturert telefonintervju er gjennomført med rådgiver for bl.a. kirkebygninger, inventar og utstyr hos Oslo biskop.

3.4.2 Enquête

En enquête er et standardisert intervjukjema med få spørsmål. Metoden forutsetter at problemstillingen er presis og gjennomarbeidet (Halvorsen, 2008). Det krever et høyt presisjonsnivå, og grundige forberedelser. En fordel er at informasjonsmengden reduseres til akkurat det som er interessant. Alle respondentene ved dybdeintervjuene har gitt innspill til spørsmålene i enquêten, slik at spørsmålene var presise i forhold til problemstilling.

En enquête starter med en innledning og presentasjon. De fire spørsmålene som ble stilt var:

1. Hva setter du særlig pris på ved dette kirkebygget? Hva er fint?
2. Er dette et annerledes bygg?
3. Ønsker du en høytidsstemning i kirkerommet, eller en mer hjemlig atmosfære?
4. Hva savner du?

Respondenter var gjester på aktiviteten Babysang, og tilfeldig besøkende i et gitt tidsrom. Metoden ble valgt for å få informasjon fra brukere som ikke bruker bygget til daglig, og som responderer ut i fra umiddelbare opplevelser. Enquêten ble gjennomført 23. mai, og det var 7 respondenter.

Metodeanvendelse var en form for gruppe- enquête (Larsen, 2007). Intervjuskjemaet ble delt ut til en gruppe personer mens forskeren var til stede. Forskeren fylte ut skjemaet på vegne av respondentene. Intervjuskjemaet ble også brukt på sporadiske gjester, men ble da ikke delt ut. Intervjuskjemaet med svar er i vedlegg D. Resultatene er behandlet under aktuelle tema i kapittel 5 «Resultater».

3.5 Befaring: Vurdering av teknisk tilstand, plantegninger og annen dokumentasjon

Brukskvalitet kan defineres som relasjonen mellom bygget og brukeren. Evaluering av bygninger i bruk gjennomføres med ulikt omfang, nivå og metoder. Denne oppgaven opererer på nivå 1 og følgende metoder er valgt å anvende, for øvrig blant flere mulige (Hansen, 2011):

- Befaring, registrering av teknisk tilstand på overordnet nivå.
- Dokumentasjon, tegninger.
- Intervjuer av nøkkelpersonell.

Befaringer er gjennomført i fem arbeidskirker i perioden 7. januar til 4. februar, enten på egenhånd eller med daglige ledere. Befaringene er brukt som erfaringsbakgrunn, som innspill til gåturene, og som funn. Befaringen i Ellingsrud er dokumentert i oppgaven, som teknisk tilstand på et overordnet nivå. Hjelpemidler er fotoapparat.

Plantegninger og dokumentasjon er med for å belyse case Ellingsrud på en god måte. Under intervjuene med ansatte kom det også frem informasjon om teknisk tilstand.

3.6 Gåtur

En gåtur er en strukturert befarings. Formålet med gåturen er å kartlegge brukernes opplevelse av brukskvaliteten i Ellingsrud kirke. Fem stoppesteder ble valgt ut: Våpenhuset, kirkerommet, menighetssalen, kirkestua, foruten kirkebakken utendørs. Stoppestedene er avmerket på plantegningen i figur 5.1.

På hvert stoppested ble brukerne spurt om positive og negative observasjoner, det ble gitt innspill til utvalgte temaer, og det ble en samtale om forslag til forbedringer.

Hvert stoppested er dokumentert i vedleggene F – J, med oppsummerte punkter og med bilder. Hjelpemidler var fotoapparat.

Det ble gjennomført to gåturer. Deltakere på gåtur 1 var brukere:

- Fungerende sokneprest i Ellingsrud og Furuset; ansatt.
- Nestleder for migrantmenigheten Levende vann; representant fra bruker fra migrantmenighet, med opprinnelsesland Vietnam.
- To frivillige som jobber fast i kirken, og er brukere av aktiviteter; frivillige med et eierforhold og kjennskap til driften.

Deltaker på gåtur 2 var arkitekt på eiendomsavdelingen.

Det ble gjennomført et ustrukturert gruppeintervju rett etter gåtur 1. Det var naturlig å avrunde gåturen for å oppsummere og få umiddelbare kommentarer. Brukerne på gåturen hadde behov for å gi fylligere informasjon omkring brukskvaliteten, og de ønsket å oppsummere gåturen. Gruppeintervjuet tok utgangspunkt i utvalgte temaer på hvert stoppested. Intervjuet var ikke forberedt på forhånd. Referat, se vedlegg K.

3.7 Validitet, reliabilitet, feilkilder

En definisjon på validitet er om de rette forholdene måles. Validiteten sier noe om hvor godt datamaterialet er egnet til å belyse problemstillingen som studien skal belyse (Halvorsen, 2008). Problemstillingen er å forske på et utgangspunkt for revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen. Er da valgte forskningsmetoder de riktige for å belyse problemstillingen? Validiteten kan bli svak dersom metodebruk ikke samsvarer med det man burde forske på. Anvendelse av flere metoder vil forbedre validiteten på grunn av flere vinklinger.

En definisjon på reliabilitet er om man måler tingene rett (Halvorsen, 2008). Alle data skal kunne etterprøves for å kvalitetssikre med tanke på reliabilitet. Dette er en utfordring ved kvalitative metoder. Informantene kan for eksempel skifte mening dersom man spør dem samme spørsmål på nytt.

Valg av litteratur må være relevant for problemstillingen. Validitet vurderes i forhold til om det er rett litteratur som studeres. Ville resultatene blitt annerledes dersom annen litteratur hadde blitt studert? Validiteten er trolig høy. Reliabiliteten er høy ved litteratur studium da det forventes at forskningsetiske retningslinjer er fulgt i andres bøker og rapporter.

En feilkilde ved metoden intervju er at datainnsamlingen ikke samsvarer godt nok med forskningsspørsmålene, og da svekkes validiteten. Dersom man spør om irrelevante temaer under intervjuene, da er datamaterialet verdiløst. All informasjon som brukerne, ekspert og gjester har kommet med er relevant informasjon, og validiteten er god. Men reliabiliteten kan være lav ved enquête. Informanter som besøker kirken vil gjerne være imøtekommende mot forskeren. Det kan være skjevheter i utvalget av intervjuobjekter. Man ville fått andre svar fra andre typer gjester. Reliabiliteten ville blitt høyere med flere respondenter fra ulike kategorier brukere.

Mulige feilkilder ved metoden befarings består i:

- a) Teknisk tilstandsanalyse: Ikke gode nok observasjoner.
- b) Tegninger: Ingen feilkilder.
- c) Dokumentasjon: Ikke bred eller relevant, validiteten svekkes.

Ved metoden gåtur fikk brukerne gi sin egen vurdering av brukskvaliteten og for mulighetene i bygget. En svakhet er at brukere ikke så lett ser muligheter for revitalisering, da dette krever en god kompetanse. Det var behov for ytterligere en gåtur, for å få informasjon fra en «ekspert» på utvikling og estetikk. Men svakheten ved en ekspert kan være at hun ikke kjenner kjernevirksomhetens krav og behov like godt som brukerne. Totalt sett har en bredde i kompetanse har forbedret validiteten ved metoden gåtur.

En styrke ved kvalitativ forskningsmetode er bredden i datamaterialet. En annen styrke er at det er mange måter å gå frem på. Det er ingen universell metode for å kartlegge arbeidskirkers brukskvalitet. En svakhet er at etterprøvbare ofte er utfordrende i kvalitative studier.

Studiene som gjøres her er kvalitative, og skal ikke være representative eller generaliserbare til å gjelde alle arbeidskirker. Resultatene i masteroppgaven er avhengig av hvilket case som studeres. Denne metoden kan defineres som konstruktivisme, «the social construction of reality». Subjektivitet, tolkning, beskrivelse, adferd er situasjonsavhengig, virkeligheten er avhengig av hvem som ser den. En definisjon på casestudier er at de bygger fagfelt, og dette kan være en forsiktig målsetning her.

Ideen til oppgaven og forankring av forskningsaktivitetene er hos eiendomsavdelingen i Kirkelig fellesråd i Oslo. Undertegnede kan ses på som en prosessleder. Oppdragsforskning er en viktig del av kunnskapsutviklingen i samfunnet. En oppdragsgiver forventer kanskje ikke kritikk, og dermed kan forskningen bli for avhengig. Hvis forskningen privatiseres i for stor grad så vil hele samfunnet tape (Forskningsetiske retningslinjer, 2006). Kunnskap er et kollektivt gode. Det forutsettes at denne oppgaven er fri og uavhengig av oppdragsgiver. Det er flere etiske retningslinjer i forhold til informanter, som krav om å unngå belastninger og begrensning av gjenbruk, for å nevne noe.

4.0 Case Ellingsrud arbeidskirke

Kapittel 4 beskriver Ellingsrud arbeidskirke som case.

Opprinnelsen til byggingen av arbeidskirkene blir presentert, den geografiske konteksten, samt arkitektur.

Rollene innenfor eiendomsforvaltningen blir drøftet.

4.1 Case Ellingsrud arbeidskirke

Ellingsrud arbeidskirke er valgt som case. Kartlegging av brukskvalitet i Ellingsrud kirke er gjennomført. Fysiske strukturer på et overordnet nivå har blitt kartlagt ved hjelp av plantegninger, befaringsnotiser, annen dokumentasjon, og intervjuer med nøkkelpersonell.

4.1.1 Opprinnelsen til arbeidskirkene

Opprinnelsen til arbeidskirkene startet på 60-tallet hvor slagordet «levende menigheter» oppstod. Eilert Delin i Nordstrand kirke i Oslo kurset i hvordan skape levende menigheter også på hverdager. Ønsket var en kirke i bruk alle dager. Da måtte kirkerommet ha sammenheng med tilstøtende rom. Visjonen «Levende, nær og tilgjengelig» ble da utformet (Akerø, 1996).

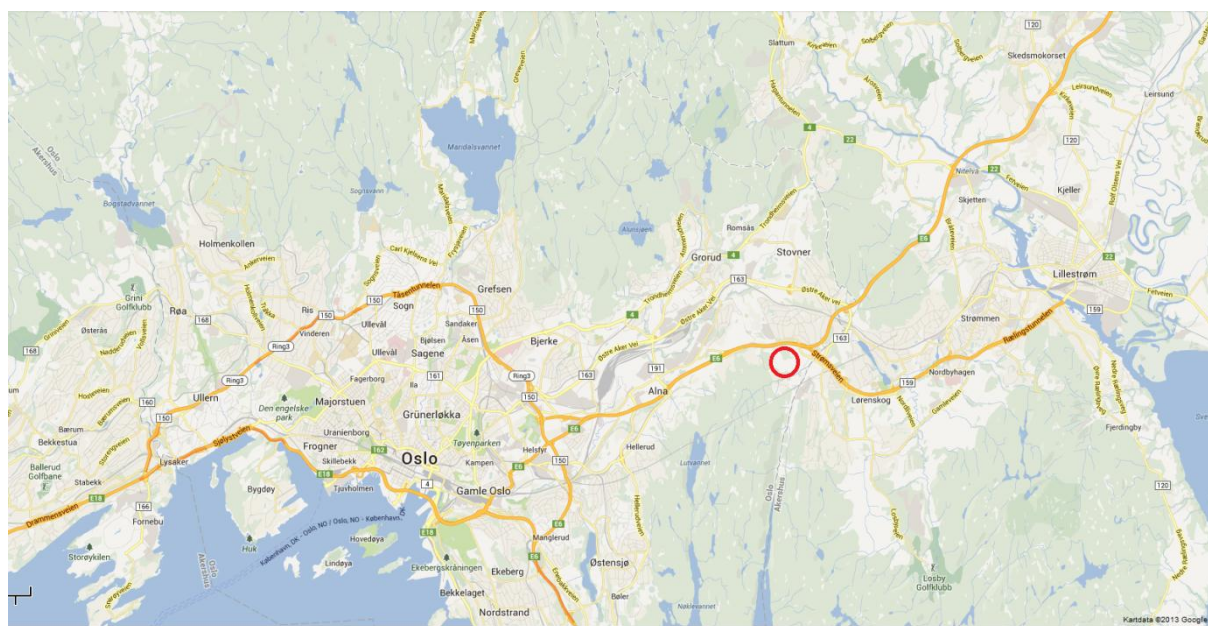
Arbeidskirkene i Groruddalen ble bygd fra 1950 og utover. Mange av arbeidskirkene ble planlagt samtidig med og ble plassert inntil kjøpesentra. Småkirker, eller arbeidskirker, eller «kaffedrales» var datidens ideal for kirkebyggene (Akerø, 1996). Funksjonalitet og sosial nytteverdi stod sentralt. Sakrale symboler og ritualer, høytid og tradisjoner var ikke viktige elementer i samfunns-planleggingen. Det ble bygd ut for få kirkegårder, trolig fordi man ønsket å holde avstand fra gravplasser til bomiljøene. Kirkegårder gjør at folk får en sterk stedstilknytning og knytter generasjoner sammen, men dette perspektivet så man bort i fra.

Rundt 1980 var det viktig å få rammebevilgning i kommune styret for å få bygd Ellingsrud arbeidskirke. Lokallaget av Arbeiderpartiet var pådrivere. Kirkebygg ble prioritert foran idrettshall, som for øvrig ble ferdigstilt nå nylig. Kirken står sterkt i lokalmiljøet.

4.1.2 Geografi og levekår

Ellingsrud kirke ligger i Østre Aker Groruddalen prosti. Utbyggingen av Groruddalen skjøt fart etter at Aker kommune ble slått sammen med Oslo kommune i 1948. Det var behov for boliger, ny infrastruktur, og industriområder, som ble hurtig utbygd. Prioriteringene var

rimelig og hurtig boligbygging, bilisme og tilrettelegging for forbruk. Det ble bygd mange lokale sentra, men ikke et sentrum for Groruddalen (Akerø, 1996).

Figur 4.2: Kart over Oslo og Groruddalen, Ellingsrud er avmerket med rød sirkel.

Det er tre hovedferdselsårer i tillegg til jernbane i dalen, noe som gjør dalen svært trafikkbelastet. Groruddalen har en høy andel ikke-vestlige innvandrere.

«Groruddalssatsningen» setter søkelyset på dalens utfordringer. I deler av Groruddalen finnes store levekårsutfordringer som lav utdanning, svak tilknytning til arbeidsmarkedet, dårligere helse og lavere boligkvalitet. Det er større forskjeller i levekårsutfordringer internt i Groruddalen enn mellom Oslo øst og Oslo vest (Oslo kommune, 2013). Befolknings-sammensetningen endrer seg raskt. Den opprinnelige befolkningen føler seg ikke lenger hjemme i enkelte områder, og flytter. Dette blir i mediene omtalt som «hvit flukt». Omtalen av Groruddalen generelt legger lite vekt på kvaliteter og ressurser, men mye på problemer.

«Groruddalssatsningen» er et prosjekt som går frem til 2016. Det er midler å hente i Groruddalssatsningen til bomiljøtiltak (PriceWaterhouseCoopers, 2008). Kirken ser også utfordringen i å ivareta og utvikle nye møteplasser (Den norske Kirke, 2010).

4.1.3 Arkitektur

Kirken er tegnet av arkitekt Erik Anker, og oppført av entreprenør Olav Selvaag AS. Kirken ble vigslet av daværende biskop Andreas Aarflot den 14. juni 1981 (Engstrøm og Skjollby, 2009). Bygget er opprinnelig programmert for en variert bruk. Både 40 til søndagsgudstjeneste, eller det kan åpnes opp til høyre menighetssal ved konfirmasjonsgudstjenester, for å romme 550 gjester.

Figur 4.3: Bilder, eksteriør og interiør.

Flere bilder er i vedlegg E. På 60-tallet var det få ønsker om riter, høytid og sakrale elementer (Akerø, 1996). Man ønsket at menighetene i arbeidskirkene ville utvikle seg og samarbeide med nye samfunnsaktører for å styrke båndene mellom folk og kirke. Man ønsket bygg som kunne romme en hverdagsmenighet, med vekt på diakoni og barne- og ungdomsarbeid. I følge Kirkeloven på den tiden skulle alle nye kirker romme 600 sitteplasser, og arbeidskirkene kan derfor virke voluminøse.

Arealer som er støttefunksjoner til kjernevirksomheten er: kontorer, garderober, toaletter, kopimaskin rom, vaskerom, og lagerrom. Disse arealene vurderes i mindre grad. Hele bygget, også underetasjen, må vurderes ved utvikling av et nytt konsept.

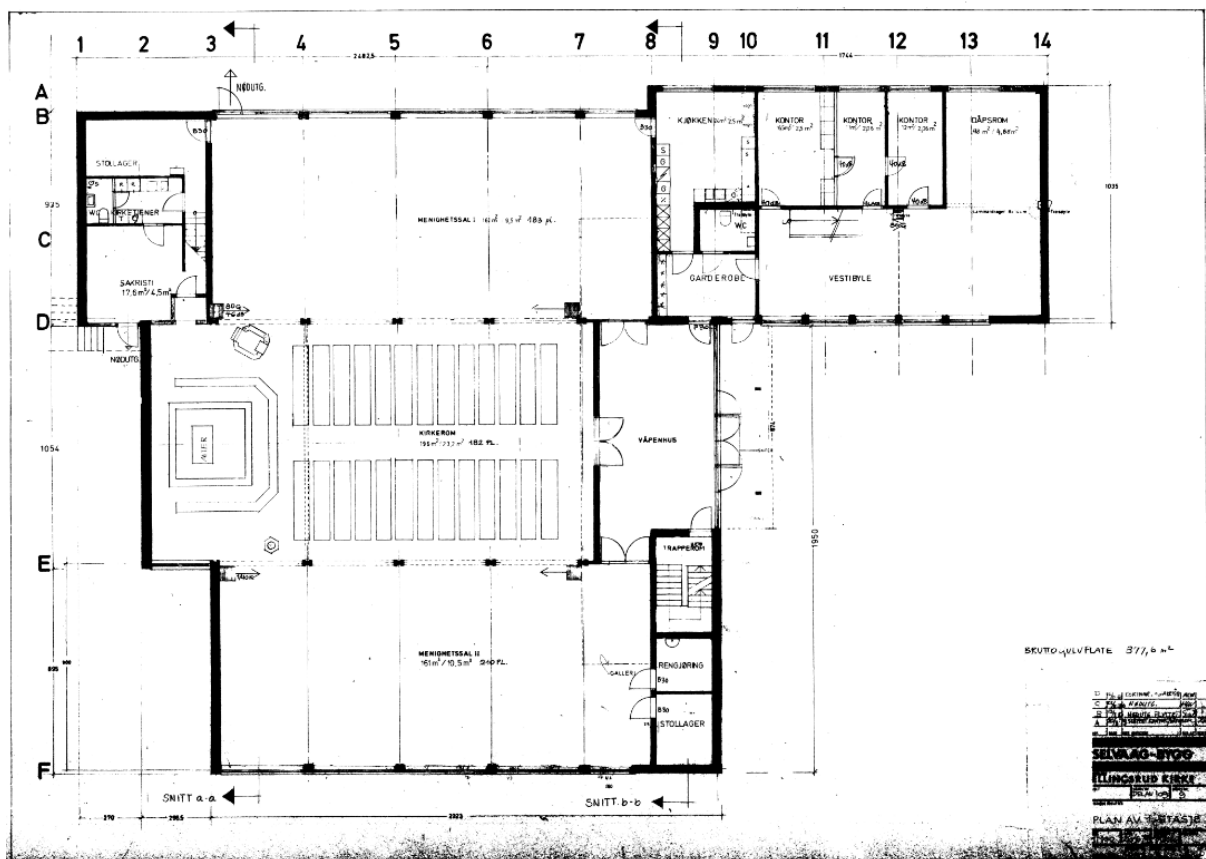
Brutto gulvflate er totalt 1120 m², som er fordelt som følger: Hovedplan – 377 m², underetasje – 468 m², hems eller andre etasje – 215 m², galleri - 60 m².

Arbeidskirken har god tilpasningsdyktighet, men redusert funksjonalitet i følge Bjørbergs modell. En ombygging vil være en god løsning, og da må langsiktige løsninger velges. Den gode tilpasningsdyktigheten er forenlig med en lang «Service Life Period» som kirkebygg skal ha.

Det er ulike faste aktiviteter og enkelt tilbud: gudstjenester, babysang, aktivitetstilbud for småbarnsfamilier, kor, kor på dagtid for psykisk syke, formiddagstreff for pensjonister, «Værestedet» for fattige, kafé og brukskunstsalg, utleie for møteaktiviteter i lokalsamfunnet, samtaletilbud for enkeltpersoner eller familier, språkopplæring for fremmedspråklige barn, julemesse, konserter, 1. mai frokost, dugnader, konfirmantundervisning, samlinger og gudstjenester for vietnamesisk migrant menighet, besøkende til kontoret.

Antall besøkende i en typisk uke er mellom 5 og 6 hundre mennesker.

Aktiviteter og antall besøkende er for øvrig beskrevet i kapittel 5.2.3 «Aktiviteter».

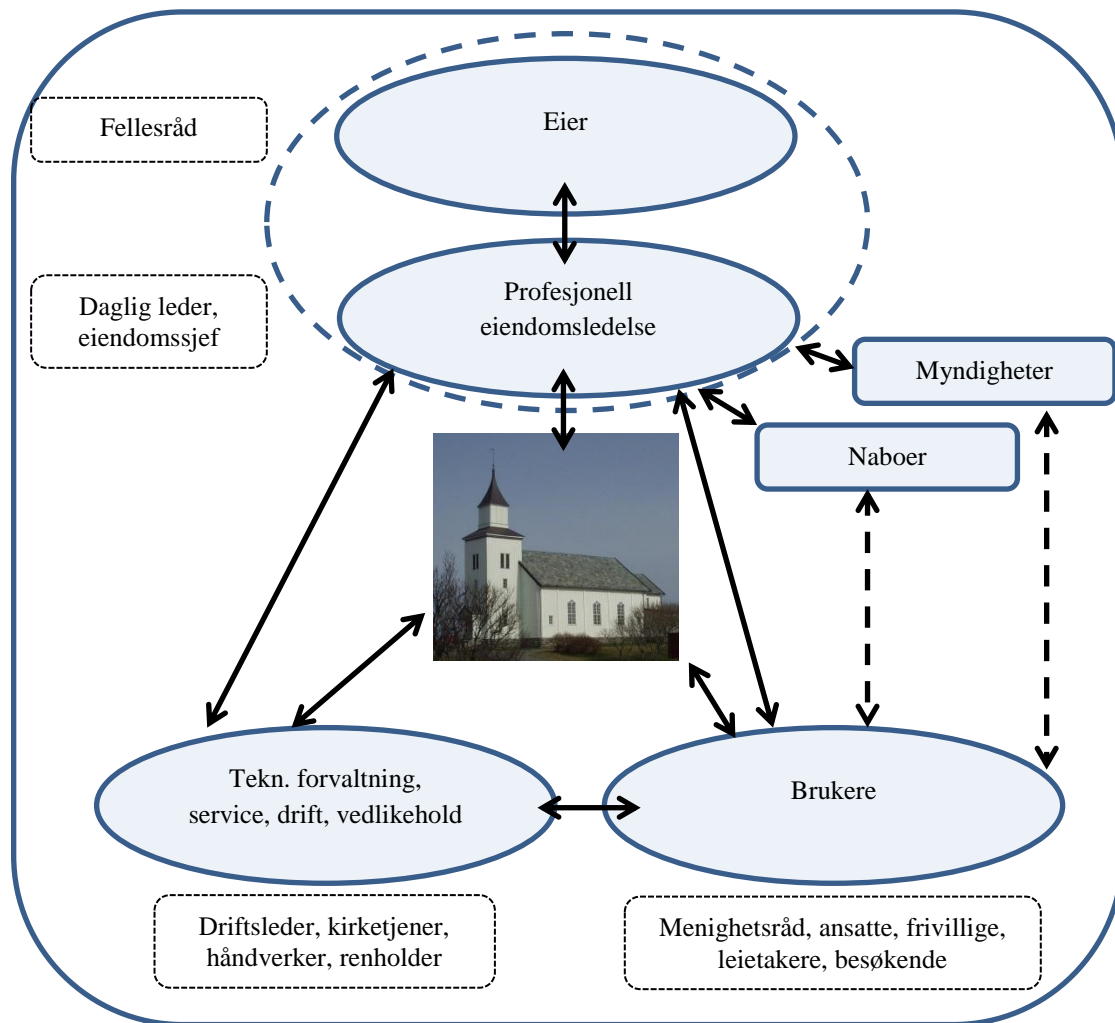
Figur 4.1: Plantegning av hovedplanet, Ellingsrud arbeidskirke.

De øvrige plantegningene samt fasadetegningene er i vedlegg F.

Orgelet er bygget av Ryde & Berg Orgelbyggeri AS i 1994. Orgelet har 16 stemmer, og har en god klang som kan minne om 1700-talls orgler i følge Oslos domorganist Kåre Nordstoga. Orgelet ble reparert og stemt våren 2013. I den senere tid har nye kirker fått elektroniske orgler. De er rimeligere å vedlikeholde på kort sikt, men ikke på lang sikt. Den musikalske opplevelsen svekkes ved et ikke-akustisk instrument, og musikerne liker ikke å spille på disse. Flygelet har nylig blitt stemt, men mekanikken må utbedres innen to år.

4.1.4 Eier, eiendomsledelse, forvalter og bruker

Rollene innenfor eiendomsforvaltningen av kirkebygg kan deles i fire: eier, eiendomsledelse, forvalter og brukere (KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon, 2012). Kirkelig fellesråd i Oslo innehar rollene som representant for eieren Ellingsrud og Furuset sokn, eiendomsledelse, og forvalter.

Figur 4.4: Eier, eiendomsledelse, forvalter, og bruker.

Eieren av Ellingsrud arbeidskirke i Groruddalen er Ellingsrud og Furuset sokn, og menighetsrådet i soknet avgjør hvordan kirken skal brukes. Eier- og ansvarsforhold er regulert i Kirkeloven. Kirkelig fellesråd i Oslo (KfiO) er et demokratisk valgt organ, sammensatt av 1 representant med vara fra hvert sokn i Oslo. KfiO er beslutningstaker mtp nybygg, ombygging eller rivning, og gjør strategiske beslutninger vedr. bruk og utvikling. Innspill til strategiske beslutninger kommer fra eiendomsledelsen, som har den eiendomsfaglige kompetansen.

Økonomiske bevilgninger kommer fra Oslo kommune. Oslo bystyre har derfor stor økonomisk makt. Det ville vært interessant å kartlegge politikernes tanker og prioriteringer, men her begrenses oppgaven.

Eiendomsledelsen ivaretar eierens interesser for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling, og opererer på et strategisk og taktisk nivå. De har ansvar for å gjennomføre strategier og vedtak gjort i Kirkelig felle råd i Oslo. Som nevnt har eiendomsledelsen et fagansvar og leverer innspill til strategier til eieren. De har ansvar for å støtte godt opp om kjernevirksomheten. Byggene må være effektive, trygge mtp HMS, og det må være trivelige fysiske omgivelser for ansatte og øvrige brukere.

Driftspersonellet, eller driftsteamene, jobber på det operative nivået og har ansvar for daglig tilsyn, drift og enklere vedlikehold. Renholds teamene foretar jevnlig og periodisk renhold. Daglig tilsyn og drift ivaretas også av menighetsforvalter og menighetskonsulent, som har sin arbeidsdag i arbeidskirkene. De er stedlige brannvernansvarlige, og gjennomfører bl.a. brannøvelser. De ivaretar oppgaver ifm. bruk av kirkene. I den daglige driften av kirkebyggene inngår det mange ulike arrangementer som krever ulik tilrettelegging: inventar, tekniske hjelpemidler, og informasjon. For å oppnå god eiendomsforvaltning må det være et godt samspill mellom alle rollene.

5.0 Resultater

Kapittel 5, Resultater, kartlegger brukskvaliteten ved en tilstandsundersøkelse av Ellingsrud arbeidskirke, samt utomhus arealer.

Brukerne, aktiviteter og utfordringer ved dagens bruk drøftes.

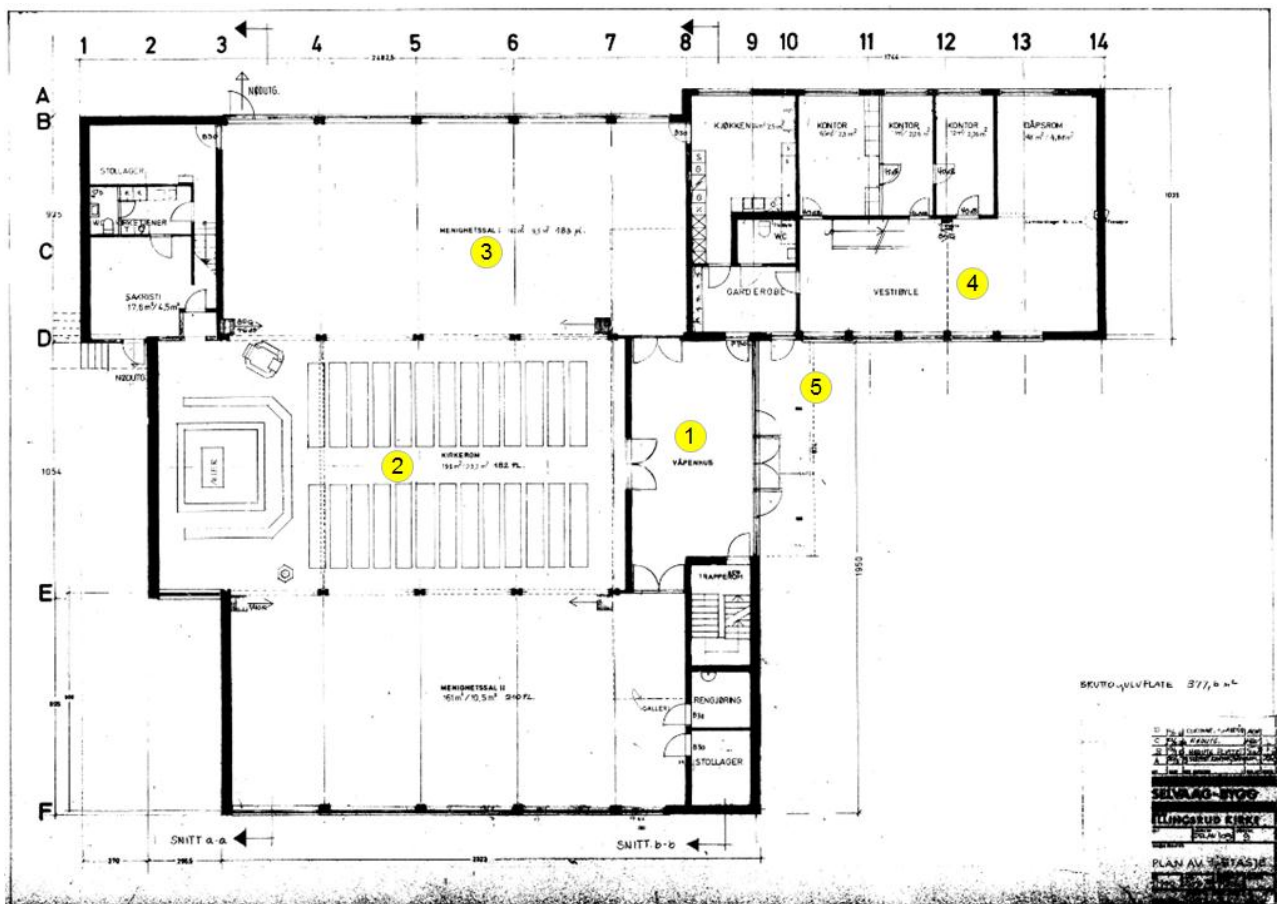
Arbeidskirken som fasilitet for gudstjeneste- og trosopplæringsreformen drøftes.

Arbeidskirkens brukskvalitet i forhold til behovet for møteplasser drøftes.

Til slutt oppsummeres funn i en SWOT-analyse.

5.1 Brukskvalitet, funksjonalitet, og tilstand

I kapittel 2.4.4 «Analysere og beskrive behov» beskrives KA's gjennomføring av tilstandsundersøkelse for kirkebygg. Følgende momenter ble gjennomgått på hvert stoppested under befaringen og ved begge gåturene: Interiør og inventar, tekniske installasjoner og inneklima, utendørs, tilgjengelighet, funksjonalitet, og en samlet vurdering av bygning, installasjoner og funksjoner. Brukernes opplevelser fremkommer også på hvert stoppested.

Figur 5.1: Plantegning med stoppestedene avmerket.

På plantegningen er stoppestedene for både befaringen og gåturen avmerket: 1) Våpenhus 2) Kirkerom 3) Menighetssal 4) Kjøkken 5) Utenfor på kirkebakken.

5.1.1 Våpenhuset

Oppsummering fra gåtur, stoppested våpenhuset, er i vedlegg G. Det første rommet gjester entrer er det såkalte våpenhuset. Våpenhusets hovedfunksjon er som en foajé, eller hall. I arbeidskirken blir våpenhuset brukt som en blanding av oppslagstavle, garderobe og hall. Materialene er tegl, linoleum, ubehandlet furupanel i himling, beisede vinduer, og malte flater på dører. Det er totalt elleve dører i rommet.

Figur 5.2: Våpenhuset.

Ordet stammer fra middelalderens kirker. I våpenhuset la man fra seg våpnene før man entret kirkerommet. Førsteintrykket, våpenhuset, er viktig og skal sette en stemning. Når man som gjest entrer en kirke så forventer man et blick av det hellige kirkerommet, før man entrer selve kirkerommet. En av informantene påpekte en dårlig sammenheng mellom våpenhus og kirkerom. Rommene er i dag for adskilte. Dørene er for eksempel til daglig ofte lukket. Man får dermed ikke et blick av kirkerommet selv om man går inn i en kirke som besøkende utenom søndagens gudstjeneste. Ønsket effekt, med forbindelse til kirkerommet, blir svekket.

Positive observasjoner er at rommet er romslig. Det er store dørblader, som gir en god universell utforming. Tilgjengeligheten til kirkebygget er god. Tilgjengelighet til HC-toalett er ganske god, men terskler bør fjernes.

Den ene langveggen har store glassflater, og slipper inn mye dagslys. Men i resten av rommet er det mørke farger på alle overflater, og belysningen på vegger og i tak er for svak. Totalt sett oppleves rommet som mørkt. «*Det er tunge farger som suger energi og lys*», som en av informantene sa. Det gode dagslyset blir svekket av at det er installert fire oppslagstavler i vinduene.

Behovet for informasjonsformidling er forsøkt løst ved de fire oppslagstavlene og en tidsskrifthyll. Dette kan enkelt flyttes. Et brunt lakkert garderobesystem er fastmontert i vegg, og kan enkelt flyttes. Annet inventar er løse stoler. Stolene er stygge men funksjonelle, benker bør anskaffes.

Alle overflater er slitt og med skader, for eksempel på dørene. Fargene på dørene er ulik. Listverket er dårlig.

Figur 5.3: Slitte flater, vedlikehold er påkrevd.

Yttervegg er stort sett vinduer og dører, og her er teknisk levetid for lengst passert. Det er montert varmelamper i taket ved inngangsdørene, for å dempe kuldeinnslaget utenfra. Dette

ser ikke pent ut, og bør utbedres. Det er en spagetti av elektriske ledninger, og dette må det ryddes opp i ut fra en sikkerhetsmessig og estetisk vurdering.

Samlet vurdering bygning, installasjoner og funksjoner:

Ved observasjoner så er dette rommet et mørkt, udefinert og litt rotete rom. Utbedringer av interiør, inventar, og tekniske installasjoner er nødvendig, men det er enkle ting å gjennomføre. Vedlikehold er nødvendig på bygningsdeler, dører og vinduer. Tilpasningsdyktigheten er god, og enkle utbedringer kan gi god effekt. Den ønskede effekten er at gjester skal bli forberedt på å entre et hellig rom. Denne effekten opplever brukerne som svak. Brukernes tilfredshet er totalt sett dårlig.

5.1.2 Kirkerommet

Oppsummering fra gåtur, stoppested kirkerommet, er i vedlegg H. Kirkerommet fasiliterer kirkelige handlinger, konserter, trosopplæringstiltak, samt fungerer som et samlingssted enten rundt lysgloben eller flygelet. Materialene er tegl, linoleum, ubehandlet furupanel i himling, beisede vinduer, og malte flater på dører. Rommet er utsmykket med kunst, og med liturgiske tekstiler.

En informant har fremhevet den svært gode takhøyden, med spennende takkonstruksjoner. Arkitektonisk utforming gir et godt dagslys til koret. Informanter føler både høytid i rommet, men også at det slitte estetiske inntrykket svekker den sakrale følelsen.

Alteret er frittstående og godt plassert, tilgjengeligheten til alteret og koret er god. Side alteret er defekt. Prekestol, døpefont og lesepult er helhetlig utformet i lakkert furu etter datidens smak. Det kirkelige inventaret fremstår som litt enkelt, og burde vært overflatebehandlet. Bønnestasjon i teglstein, med referanser til storbyen, fungerer fint. Lysgloben i messing er mye i bruk gjennom hele uken. Prosesjonskorset er svært enkelt, og burde trolig vært byttet ut. Alt kirkelig inventar er mobilt, og dette øker funksjonaliteten i forhold til begge reformer.

Liturgiske tekstiler, antependier, er utført av tekstilkunstneren Rigmor Bové (Engstrøm, 2009). Antependiene harmonerer med altertavlen og skaper en helhet. Det er fire liturgiske

farger. Kunstneren har skapt et antependium som kombinerer de liturgiske fargene grønn og lilla. Antependium i hvitt blir levert innen jul, av samme kunstner (Den norske kirke, 2012). Liturgiske klær som prestene benytter, stolaer og messehagler, er utformet av samme kunstner.

Figur 5.4: Kirkerom, koret og hoved altertavle, konstruksjoner, sidealter tavle, orgelgalleri med glassmaleri.

Det er to altertavler, i koret og i sideskipet. Kunstneren er den samme Ingegjerd Pettersen-Hagh. Den opprinnelige altertavlen «Jesus i drabantbyen» er plassert i sideskipet. Altertavlen er fra tiden da menigheten feiret gudstjenester i underetasjen til en boligblokk, i Kirkekjellern. Altertavlen er vakker, men dårlig belyst. Det svekker ønsket effekt ved formidling av kirkekunsten og brukernes tilfredshet er svekket, som en av informantene sa. Hoved altertavlen er noe bedre belyst. Det er ett glassmaleri i kirkerommet, på orgelgalleriet, utført av samme kunstner. Alterringen er noe defekt. Liturgisk inventar, liturgiske tekstiler, og kirkekunsten er med på å skape en visuell helhet, som øker brukernes tilfredshet.

Annet inventar, som stoler og barnemøblement, er slitt og utdatert. Det er 550 sitteplasser, når høyre menighetssal åpnes opp. Gulvbelegg er slitt og oppfattes som billig. Et kirkerom «fortjener» bedre materialer. Øvrige flater er slitt, unntatt vegger i tegl. Skyvedører til høyre menighetssal er defekte og usikre, og må utbedres. Skyvedører til venstre menighetssal er ikke i bruk og bør fjernes. Solskjerming og gardiner må utbedres. Dette behovet øker når fire høye trær ved skip og kor felles sommeren 2013.

Plassering av orgel på galleri svekker brukskvaliteten, egnetheten sett i forhold til gudstjenestereformen. Alle skal delta, da må organist og forsangere være på samme plan som resten av menigheten. Orgelgalleri svekker kommunikasjon og deltakelse for organist og forsangere, som brukere sa under gåturen. Som gjest ved gudstjenesten oppleves dette som fjernt. Gjestene ser ikke sangerne, og musikerne kommuniserer dårlig med menigheten.

Det mangler fastmontert audiovisuelt utstyr som lerret, projektor, og skjermer. Det er behov for et stort lerret i midtskipet, samt 2 store TV-skjermer i begge sideskipene. Den ene høyttaleren er ustabil. Det mangler sangmikrofoner, og dette reduserte formidlingen hos en solist på julaften. Lav kvalitet på audiovisuelt utstyr strider mot god universell utforming. Det er mye tekst og musikk som formidles i kirkene. Ved en gudstjeneste er det mye informasjon som kommuniseres på kort tid. Til og med vante kirkegjengere har problemer med å følge med i en vanlig gudstjeneste. For at målsetningen om «en kirke for alle» også kalt folkekirke skal kunne ivaretas og videreutvikles, må universell utforming være god.

Rommet er dårlig belyst, spesielt på kveldstid, og det er ikke leselys på alteret. Dette svekker universell utforming av rommet.

En utfordring i alle arbeidskirkene er at noe av den sakrale stemningen kan gå tapt. Kirkerommet kommuniserer ikke godt nok at dette er et hellig rom, og dette er en utfordring. Dessuten er kirkerommet rett i nærheten av kjøkken og sosiale soner. Foreldre tar med kaffekoppen inn i kirkerommet. Ungdommene slenger jakker og bager rundt i kirkerommet, som ungdomspresten fortalte.

Kirkerommet fremstår som slitt og utdatert, noe som svekker funksjonaliteten. Det er tydelig at vedlikehold er påkrevd. Manglende vedlikehold reduserer den opphøyde stemningen prestene ønsker å kommunisere i kirkerommet. Dette kan redusere stoltheten og trolig besøksfrekvensen. På den annen side så føler brukerne høytid i rommet.

Rent bygningsmessig er kirkerommet brukervennlig og har høy funksjonalitet. Kirkerommet setter ingen begrensninger ved utprøving av nye typer gudstjenester, eller nye elementer inn i gudstjenesten. Det er løse, koblete stoler i kirkerommene, noe som øker funksjonaliteten betraktelig. Stolene er trukket med stoff, noe som demper romklang.

Samlet vurdering rom, installasjoner og funksjoner: Kirkerommets funksjonalitet samlet sett er varierende. Mangler går på AV-utstyr, belysning, andre tekniske installasjoner, og slitte overflater. Kirkekunsten og kirkelig inventar gir en orden og sammenheng i kirkerommet, som øker brukskvaliteten. Tiltak for å bedre inneklimate må vurderes.

5.1.3 Menighetssalen

Oppsummering fra gåtur, stoppested menighetssalen, er i vedlegg I. Menighetssalens primære funksjon er sosial sone og møteplass. Aktiviteter er: Sosial møteplass etter gudstjenester, konfirmantundervisning, møter i borettslag og andre grupper, lunsj på Babysang, middag for småbarns sang, festsal, minnesamvær etter begravelser. Materialene er de samme som i de to andre rommene.

Rommet virker langt og mørkt. Det er små vinduer oppe på veggen, og en utgangsdør i enden av rommet. Rommet har et dynamisk og høyt tak, som løfter kvaliteten betraktelig. Det er fint

og godt bevarte taklamper. Oftest er rommet møblert med bord og stoler, og med skyvedørene igjen. Med skyvedørene tilside og rommet fylt med stoler, kan kirken romme 550 personer.

Utsmykningen av menighetssalen består i et veggteppe av tekstilkunstneren Kristin Sommerfeldt. Teppet er dårlig belyst, og det burde vært rammet inn.

Figur 5.5: a) Menighetssalen i bruk. b) Takkonstruksjon og taklamper. c) Tekstilkunst.

Rommet har god funksjonalitet til bruk ved konfirmant undervisning. Til all annen bruk er funksjonaliteten dårlig. Møblelementet er for ensidig, rommet for stort og mørkt til å fungere som sosial sone. Rommet skulle vært bedre definert. Informanters forslag til forbedringer er et dynamisk møblement, flere mindre grupperinger, bedre belysning i himling og ved inngang, og fjerning av skap. Det er for mye romklang, det er mikrofoner men ingen høyttalere. Lyd- og lysforholdene svekker den universelle utformingen.

Samlet vurdering rom, installasjoner og funksjoner: Rommet har en lav brukskvalitet. Det er et uutnyttet potensiale for å utvikle rommet til møteplass. Tiltak for å bedre innklimaet og universell utforming må vurderes.

5.1.4 Kirkestua

Oppsummering fra gåtur, stoppested kirkestua, er i vedlegg J. Kirkestuas rommer mange funksjoner: møterom, spise plass, sosial sone, dåpssakristi, resepsjon, informasjonsformidling, og lagerplass. Sofagruppen fungerer godt som spise plass. Rommet fungerer ikke som uformell sosial sone. Materialene er de samme som i de øvrige rommene.

Det er gjennomlys i rommet som gir et fint dagslys. Informanter betegner det som et åpent og praktisk rom. Brukerne opplever at dette rommet gir best tilfredshet, etter kirkerommet. Det estetiske inntrykket er det samme som i de øvrige rommene: slitte flater på dører, karmen, vegger, gulv, og slitt inventar. Dette er det mest rotete rommet. Belysningen er for dårlig, og lampene er utdaterte.

Figur 5.6: a) Møterom og spise plass. b) Resepsjonsareal.

Rommet er ikke godt nok definert i forhold til funksjonen resepsjonsområde. Arealet nærmest adkomst og rett utenfor resepsjonen/administrasjon egner seg for dette. Her oppbevares det magasiner, og det er en informasjonstavle her. Alt informasjonsmateriell bør flyttes hit. Det er ingen sittegruppe her.

Samlet vurdering rom, installasjoner og funksjoner: Rommet har en god brukskvalitet som møterom, middels brukskvalitet som sosial sone, og utilfredsstillende brukskvalitet som resepsjonsområde.

5.1.5 Utomhus, på kirkebakken

Oppsummering fra gåtur, stoppested kirkebakken, er i vedlegg K. Kirken er ikke vendt mot øst. Gudstjenestereformen bygger videre på det teologiske aspektet ved at presten kan stå foran alteret vendt mot øst, «ad orientem». Byggherren har trolig anlagt kirken ut i fra tomtens forhold. Kirken har god beliggenhet og adkomst i forhold til Ellingsrud senter. T-banen er viktigste ferdselsåre, og kirken ses fra T-banen stasjonen og torget. Men funksjonaliteten er svekket i forhold til det teologiske aspektet.

Kirker oppfattes som hellige steder men med ulik styrke. Fra forskningen sier informantene at de er kritiske til sine arbeidskirker. De er bortgjemt og lite synlige i landskapet. Sitat fra

Akerøs forskning (1996): «*Det er ikke det jeg forbinder med spir og .. sånn kirke*». «*Det er ikke sånn særpreg for en kirke*». «*Det er et ganske lavt bygg*». Informanter har fått høre følgende av brukere: «*Hva er dette bygget? Det synes ikke at det er en kirke!*».

Den vertikale dimensjonen til et kirkebygg oppfattes som sakralt (Akerø, 1996). Arbeidskirkene oppfattes som store og flate, og dette degraderer den sakrale stemningen hos folk. Informantene mener at kirkene også bør ligge synlige i landskapet, og helst med en kirkegård rundt. Kirkegårder oppfattes som de aller mest hellige steder. Informanter ønsker seg et skjermet område rundt arbeidskirkene. Et skjermet område vil verne om og definere arbeidskirken tydeligere. Groruddøler mener en tett beliggenhet inntil et kjøpesenter degraderer den sakrale følelsen. Ellingsrud senter består av et torg med noen butikker rundt, og er ikke et kjøpesenter. Folk forbinder noe positivt og sakralt med naturen. Noen oppfatter naturen, eller spesielle steder i naturen, som hellige.

Informanter gir mange positive observasjoner: bygget passer godt inn i bymiljøet, det er lett tilgjengelig, og mange føler omsorg og et eierforhold til bygget. Negative observasjoner er: vanskelig å skjønne at dette er en kirke, for lite synlig, få skilt, bygget er for dårlig opplyst, glassmaleriet er for dårlig opplyst, korset er skjult.

Klokketårnet skal symbolisere hellighet. Klokketårnet har den funksjonen at det skal ringe inn til gudstjenester og begravelser. Det er to store tujaplanter som er om lag 1,5 meter høye og kuttet rett av. Dette må utbedres, fjernes. Tuja trærne demper inntrykket av at dette er et klokketårn. Klokketårnet blir også brukt som søppelstativ. Det er montert opp en levegg på den ene siden av tårnet. Dette degraderer det sakrale, og svekker inntrykket av hvordan kirken fremstår og hva kirken skal være. Ved begravelser flagges det på halv stang og kirkeklokkene i klokketårnet ringer inn til seremonien. Søppelstativ i klokketårnet fremstår negativt.

Figur 5.7: Utomhus.

Samlet vurdering bygning, grøntareal, adkomst og funksjoner: Effekten ift å være et tydelig bygg er ikke god nok. Brukerne er passe tilfredse med byggets totale funksjon i bymiljøet. Byggets retning svekker det teologiske og historiske aspektet.

5.2 Dagens bruk

Brukskvaliteten i Ellingsrud arbeidskirke skal kartlegges ytterligere ved en redegjørelse for dagens bruk. Kapitlet tar for seg hvem brukerne er, hvordan dagens bruk er, og hvilke utfordringer det er i forhold til dagens bruk.

5.2.1 Enquête

Et av de metodiske valg var gjennomføring av en enquête for å kartlegge brukskvaliteten. Enquêten startet med innledning og introduksjon til temaet. Det ble kun spurt etter alder og yrke. Spørsmålene var som følger:

1. Hva setter du særlig pris på ved dette kirkebygget? Hva er fint?
2. Er dette et annerledes bygg?
3. Ønsker du en høytidsstemning i kirkerommet, eller en mer hjemlig atmosfære?
4. Hva savner du?

Brukerne i denne spørreundersøkelsen trekker frem mye positivt ved spørsmålet om hva de setter pris på ved kirkebygget: «*God plass, god atmosfære, lyst, enkel tilgang til kjøkken*». Noen fremhever den tidspregede arkitekturen som positiv. Kirken som samfunnshus blir verdsatt: «*jeg liker at det er et kulturhus og ikke bare gudstjenester og kirke. Jeg liker Kulturkjellern. Og det er fint at vi kan leie lokaler til dåpselskap her*».

Bygget kommuniserer ikke så godt i bymiljøet i følge brukerne: «*Vanskelig å se at det er en kirke. Det er mer firkantet, ikke som russiske kirkebygg som jeg er vant til. Passer bra i området men synes ikke spesielt godt. Tårnet er ved siden av, og det er uvant*».

Flere av brukerne ønsker en hjemlig atmosfære fremfor et høytidelig kirkebygg, og ord som går igjen er: «*Hjemlig atmosfære. Koselig stemning. Mer tilgjengelig når ikke så høytidelig*». Men en av informantene mener det passer bedre med vielser i en høytidskirke.

Det er interessant at nesten ingen av informantene savnet noe. Det vises til kapittel 3.7 «Validitet, reliabilitet, feilkilder», hvor reliabiliteten ved metoden enquête ble omtalt. Trolig

vil informantene som besøker kirken være imøtekommende mot forskeren. Man ville kanskje fått andre typer svar fra for eksempel de faste brukerne.

5.2.2 Brukerne

Brukerne kan deles i tre kategorier: a) ansatte, b) faste brukere, og c) sporadiske gjester.

a) Ansatte: prester, diakoner, pedagoger, musikere, kordirigenter, administrativt personell, renholdere, driftsteam.

b) Faste brukere: brukere av de ulike faste aktivitetene som nevnt ovenfor.

c) Sporadiske gjester: besøkende ved de kirkelige handlingene og i høytidene.

Figur 5.9: Brukerne: Ansatte, faste brukere og frivillige, sporadiske gjester, forbigående og gjester på hjemmesiden.

Arbeidskirkenes brukere kan også defineres i ulike grupper: folkekirkegruppen som besøker kirkene ved de kirkelige handlingene og i høytidene, og de faste kirkegjengerne. Begge grupper informanter uttrykker det samme. Blant folkekirkegruppen har flere et fattigere vokabular i forhold til å beskrive det sakrale. Mange bruker uttrykk som «fin», «flott», «koselig» (Akerø, 1996).

Ungdommene, i samme undersøkelse, var de mest positive til arbeidskirkene og la vekt på at de var mange ulike rom som kunne benyttes til ulik bruk. Dette økte trivselen. Ungdommene

skilte klart mellom kirkerommet og de øvrige arealene. Det hadde stor betydning å samles på gulvet foran alteret i en halvsirkel for andakt, bønn, lystenning og sang. Dette fungerte ikke så bra i andre arealer i kirken, hvilket ble forsøkt da kirkerommet ble oppgradert. Informanter støtter dette synspunktet. Informant i migrant-menigheten hadde observert at det særlig er ungdommene som finner seg godt til rette. Og disse ungdommene rekrutterer ungdommer fra flere nasjonaliteter.

Babyer og foreldre er en gruppe brukere som trives foran alteret, som en av informantene uttrykte det. De synger, danser og leker foran alteret. Dette oppleves umiddelbart som trygt og trivelig, som også noen av informantene under «enquête» formulerte det. Kirkens yngste brukere krabber opp hele midtgangen i kirkerommet.

I tråd med diakonale planer er en stor suksess i Ellingsrud kirke «Værestedet». Brukerne er fattige, rom folk, syke og ensomme, som samles på mandager året igjennom for å spise middag og for lystenning i kirkerommet.

Voksenkoret Bänkens er et tilbud til folk med lettere psykiske lidelser. Noen har utfordringer med å komme seg ut av leiligheten sin. Bänkens samles i kirkerommet på fredag formiddag. Dirigenten flytter flygelet til bort korpartiet, og så står de rundt flygelet og synger. Brukere i alle aldre og med ulik bakgrunn bruker kirken.

5.2.3 Aktiviteter

Kjernevirksomhet er de kirkelige handlinger. Kjernevirksomhet er også de mange ulike aktivitetene i arbeidskirkene (Ellingsrud menighet, 2013. Rødtvet menighet, 2013).

- For barn: Babysang med lunsjtreff, småbarnssang for førskolebarn med foreldre, ulike barnekor, speidergrupper.
- Trosopplæring for barn og ungdom: Ulike aktiviteter som «Lys Våken» med undervisning og overnatting, Tårnagenter, påskeverksted, pinsefest osv.
- Ungdomsaktiviteter: kor, bandøvelser, kafé /sosiale aktiviteter, lederkurs med teologisk fokus.
- Voksne: Utvalg med fokus på diakoni, misjon, gudstjeneste, praktisk arbeid etc. Sorggrupper. Møtevirksomhet i menighetsråd og underutvalg. Kveldsbønn. Kor på kveldstid eller dagtid. Middag for fattige. Kulturkjellern: kafé, kunsthåndverk-utsalg, og galleri.

- Seniorer: Seniorsenter med aktiviteter, trim og kafé. Formiddagstreff. Kulturkjellern.
- Diverse aktiviteter: Konserter. Julemarked. Loppemarked. Utedugnad. 1. mai frokost. Utleie ved dåp eller andre selskaper, språkopplæring, møter i borettslag. Utleie til migrantmenigheter.

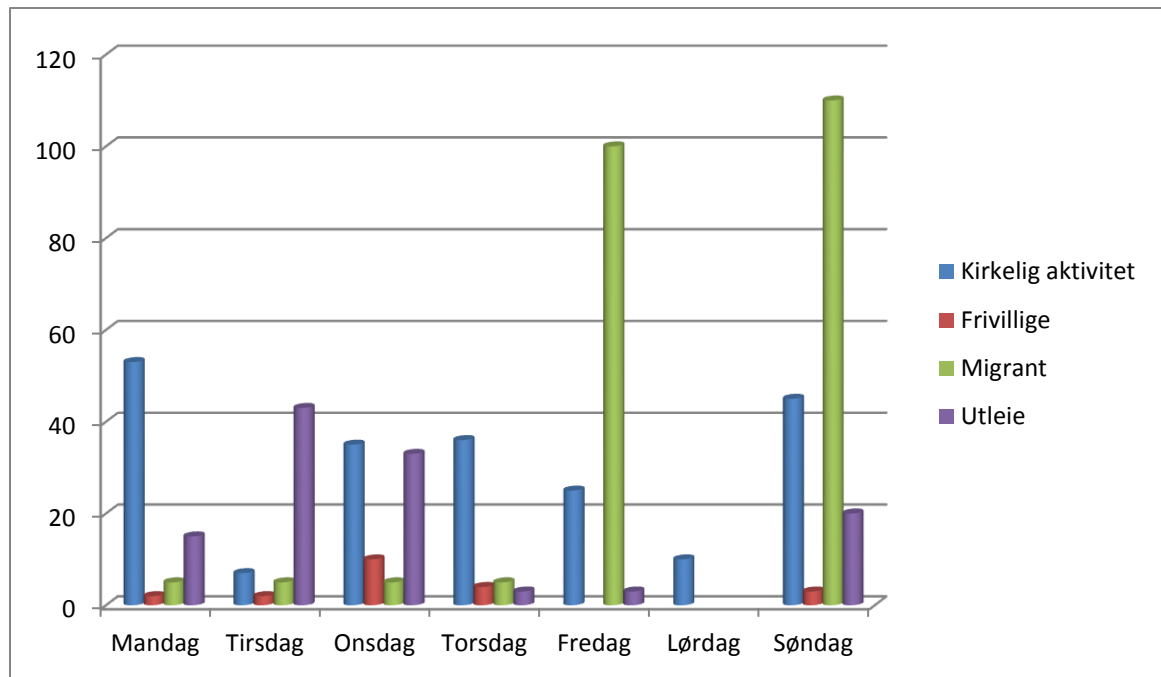
Kulturkjellern holder til i underetasjen i Ellingsrud kirke, og med god tilgjengelighet. Medlemmer av Kulturkjellern produserer kunsthåndverk og håndarbeid for salg. Det er et lite galleri her, og det er en kafé. Informanter sier at denne aktiviteten har et potensiale for å utvikles og nå ut til seniorer i lokalsamfunnet.

Migrantmenigheten har ulike aktiviteter og variert bruk: dansegruppe for ungdom, band og sang, kvinnegruppe, morsmålsundervisning, morgenbønn, gudstjenestefeiring, middag og sosialt samvær. Alle aldre finner seg til rette.

Antall brukere av aktivitetene kan oppsummeres i en graf. Dette gjelder besøkende i Ellingsrud kirke. Grafen er inndelt i 4 kategorier:

- 1) Kirkelig aktivitet: Babysang, småbarnssang Lilleput, trosopplæringstiltak, middag for fattige, besøkende i Kulturkjellern, besøkende til kontoret, møtevirksomhet for ansatte og frivillige, kor på kveldstid Korelli, kor på dagtid Bänkens, pensjonisttreff, gjester på gudstjenesten.
- 2) Frivillige: Frivillige som støtter den praktiske driften, eller som jobber diakonalt.
- 3) Migrant: Migrantmenigheten Levende Vann, med fast leieavtale.
- 4) Utleie: Utleie til selskaper, møter i borettslag, språkundervisning.

Tallene er basert på årsmelding og intervjuer, samt erfaringsbasert. Dette er en typisk uke, utenom skolens ferier. Større prosjekter som julemarked er ikke tatt med.

Figur 5.10: Antall brukere i en typisk uke, fordelt på 4 kategorier (Den norske kirke, 2013).

Flest besøkende på enkeltdager har migrantmenigheten. Den kirkelige aktiviteten har jevnt besøk. Brukere av Ellingsrud kirke en helt vanlig torsdag fra morgen til kveld er som følger: Morgenbønn ved migrantmenighet, ansatte på jobb, frivillige til drift og familiearbeid, babyer med foreldre, besøkende til kontoret, utleie til språkopplæring for fremmedkulturelle barn, besøkende til Kulturkjellern, organisten som øver, voksenkoret Korelli, og pasienter til diakonalt arbeid til pensjonert lege. Den siste aktiviteten er for øvrig i tråd med hvordan kirkebyggene ble brukt for 100 år siden.

Arealene kan kategoriseres etter enkelt- eller fler funksjonsarealer, ikke romtyper (Jerkø, 2011). Den ene kategorien er enkeltfunksjonsarealer, som kontor og lager. Den andre kategorien er flerfunksjons arealer, som kirkerom og menighetssal. Arealer med enkeltfunksjoner innehar typiske støttefunksjoner: kontor, lager, garderobe, toaletter, kontorer, kopimaskin rom, vaskerom og lagerrom. Arealer med flere funksjoner er: våpenhus, kirkerom, menighetssal, kirkestue. Det er i fler funksjons areal at fokus på revitalisering vil være.

5.2.4 utfordringer ved dagens og fremtidens bruk

Kartleggingen av brukskvaliteten viser at kravene øker, og de vil stadig øke. Dette omtales for øvrig i kapittel 5.4 «Reformenes betydning for funksjonalitet». En levetidskurve for Ellingsrud kirke viser økende krav til brukskvalitet og synkende teknisk tilstand, og et gap oppstår, se kapittel 5.4.3 «Et utgangspunkt for revitalisering».

KA har kartlagt funksjonaliteten ved norske kirkebygg. En utfordring ved dagens funksjonalitet er at byggene er for lite i bruk (KA, 2009/2010). Det er ulike parametere besøkstall kan måles i. I dag brukes «Kirkelig årsstatistikk» gjennom Statistisk Sentral Byrå. Kirkelig årsstatistikk måler besøkende ved gudstjenester men ikke ved andre aktiviteter, heller ikke ved begravelser. Besøkstallene ved gudstjenester er fallende. Utfordringen er at statistikken legger for stor vekt på gjester ved gudstjenester. Gjester som bruker kirken som møteplass blir ikke registrert. Bevilgningene til vedlikehold følger antallet gudstjenestebesøkende. Statistikken blir spesielt misvisende for arbeidskirker. Dette er en trussel i forhold til nedleggelse av flere kirker i Østre Aker Groruddalen prosti, og i forhold til bevilgninger til vedlikehold.

Arbeidskirkens plass i lokalsamfunnet er ikke godt nok kommunisert eller dokumentert. En av informantene sa: *«Det er et paradoks at vi kaller det «utleie» for hva er det egentlig? Jo dette er begrepet folkekirke i praksis. Vi lar alle i lokalsamfunnet bruke lokalene til sammenkomster».*

En utfordring er å ivareta bygget som kulturminne for sin samtid, og samtidig utvikle bygget. Som en av informantene sa: *«Det blir et godt samspill når det beste fra arkitekten og det beste fra brukerne kombineres».*

En utfordring er at arbeidskirken har lav brukskvalitet som møteplass. Menighetssalen, som er det viktigste arealet for denne funksjonen, har mange svakheter. Det er også utfordringer knyttet til reformenes betydning for funksjonalitet.

5.3 Arbeidskirken som møteplass

Dette kapittelet tar for seg arbeidskirkens brukskvalitet som møteplass. Arbeidskirken har en variabel effekt som møteplass, er både effektiv og ineffektiv som møteplass, og brukerne er passe tilfredse med arbeidskirken som møteplass. Arbeidskirken er også vurdert ut ifra en plan sammenheng, og Ellingsrud som lokalt senter.

Det er for få møteplasser i Groruddalen, og et behov for å utvikle nye (PriceWaterhouse Coopers, 2008). Det er et samfunnshus på Grorud men veldig lite ellers, kun fem bibliotekfilialer. Drabantbyene ble bygd på 70-tallet og ble bebodd av barnefamilier. Nå foregår et generasjonsskifte, med en voksende gruppe ressurssterke seniorer. Disse har behov for å møtes.

Daglig leder i Fossum menighet fortalte: *«Det er et stort behov og potensiale for å utvikle konseptet møteplass, og dette har vi gått i gang med. Fossum kirke har en solid forankring i lokalsamfunnet. Kirken er åpen hver dag, og mange kommer innom».*

Brukere fra ulike nasjonaliteter bruker kirkebygget, og de ser behovet for å videreutvikle og støtte opp om et møtested på tvers av kulturer og tradisjonelle skillelinjer. Menigheten ønsker også å tilrettelegge lokalene bedre for migrantmenigheter og organisasjoner.

To av informantene, som er seniorer og frivillige, mente at det er større oppslutning om Ellingsrud arbeidskirke som møteplass og samfunnshus, enn for menighetsarbeidet. Bygget fungerer også som møteplass, men dog ikke godt nok. Informantene ser behovet for å utvikle kirken som møteplass. Også underetasjen, med Kulturkjellern som største aktivitet, må utvikles.

De mener det har vært et generasjonsskifte, som nå gir en ressurssterk gruppe seniorer. De ser at Rødvet kirke har lyktes med å skape en møteplass for seniorer, med et seniorsenter i underetasjen. De samme behovene finnes på denne siden av dalen også. Arealene og virksomheten til Kulturkjellern i underetasjen i Ellingsrud arbeidskirke er tilrettelagt for det. Informantene sa at mange frivillige vil lede aktiviteter knyttet til en slik møteplass, aktiviteter som strikkekurs, treskjæring, og møtevirksomhet. Som en av informantene sa: *«Hvor skal vi ellers møtes?»* (Se vedlegg K).

Fungerende sokneprest i Ellingsrud fortalte at kirken fungerer ganske fint som møteplass i dag. Det er mangfoldige typer brukere som bruker ulike aktiviteter: gudstjenester, pensjonisttreff, konfirmasjonsundervisning, og andre faste aktiviteter for å nevne noe. Særlig Værestedet er en suksess som møteplass. Til Værestedet kommer det folk fra hele Bydel Alna.

Ungdom liker godt variasjonen de ulike arealene i arbeidskirken har. De tar i bruk alle arealene på hovedplan, og de finner seg godt til rette i kirkerommet. Arealene kjøkken, resepsjon, kirkestua og menighetssalen blir brukt som sosiale soner. To av informantene, ungdomsprest i Rødtvet og styremedlem i migrantmenigheten, erfarte dette. Det samme hadde Akerø observert i sin forskning (Akerø, 1996). Men arbeidskirken er ikke effektiv som møteplass i forhold til tekniske krav og estetiske behov. Ungdommenes tilfredshet med arealer for sosiale soner er svekket selv om bruken er høyfrekvent. Sosiale soner er ikke godt nok fasilitert. I Rødtvet har brukerne behov for en tydeligere definert sosial sone, som en kafé. Det er behov for å utvikle møteplasser for andre aldersgrupper og målgrupper: barn, barnefamilier, ettermiddagstilbud for psykisk syke.

Menighetssalen som møteplass og sosial sone etter gudstjenesten gir ikke god nok effekt. Kapellane fortalte: *«Det er en høy terskel inn i menighetssalen etter gudstjenesten, eller ved andre aktiviteter. Det er behov for å legge mer til rette for å stikke innom. For eksempel for foreldre som venter på barna på korøvelse».*

Daglig leder i Fossum har sett at gudstjenesten og menighetssalen som sosial sone har en sterk sammenheng. Informanter i alle arbeidskirkene etterlyste forbedret fasilitering av funksjonen møteplass: seniorer, ungdomsprest, kapellan, fungerende sokneprest, diakon, daglig leder, og representant for migrantmenigheten. Kapellane mente at høyre menighetssal og våpenhuset, som er to sentrale rom, bør utvikles for at møteplass-konseptet kan utvikles. Informantene hadde få konkrete forslag, trolig fordi de ikke har kompetanse på fagfeltet. Derfor ble en gåtur gjennomført med en arkitekt. Arkitekten mente at menighetssalen er voluminøs og udefinert. Hun så behovet for flere, mindre og intime grupperinger, og gjerne bruk av et dynamisk møblement.

Det estetiske inntrykket ved at bygget fremstår som slitt og utdatert, reduserer brukskvaliteten i forhold til kirken som møteplass og brukernes tilfredshet. Dette gjelder for møteplasser ute og inne. Daglig leder sier at: *«Et rom kan endres, det er potensiale her. Interiør og varme i et rom skaper trivsel, men det oppleves ikke godt nok her».* Ungdomsprest mener at *«hele bygget trenger et ansiktsløft»*, og at *«kirkerommet er slitent og det trekker ned den sakrale stemningen, og jeg føler at det nedvurderer brukerne».*

Arkitekten mente enkle estetiske forbedringer kunne gjøres som å fjerne gardiner, rydde i

blomsterpotter, rydde i informasjonsmateriell, rydde bord og stoler. Ved større estetiske utbedringer må arkitektens intensjon ivaretas og videreutvikles.

Lokale arrangementer som markeds- og bydelsdager og lokale festivaler fremmer bruk av lokale møtesteder og uterom (PriceWaterhouseCoopers, 2008). Ellingsruddagene er et slikt tiltak. Da trekker kirken ut på torget hele helgen (Den norske kirke, 2013). Fungerende sokneprest fortalte at Ellingsrud oppleves som et lokalt senter, og alle har kjennskap til kirken. Kirkebygget er et formålsbygg på Ellingsrud. Informantene opplever det som viktig at kirken er representert i flerkulturelle Groruddalen. Kirkens tilstedeværelse styrker folks stedstilknytning, mente informantene.

Utomhus arealene rundt kirken oppleves ikke som godt nok definert. Dette fremkom på begge gåturene. Brukerne etterlyste skilt, belysning, HC-parkering, tydeligere inngangsparti, informasjonstavler og luft rundt bygget. Det vil gjøre at det fremstår klarere og tydeligere i bymiljøet. I drabantbyene er det generelt mye «grønn ørken» eller udefinerte områder (PriceWaterhouseCoopers, 2008).

Arbeidskirkenes samfunnsmessige kontekst er et stort tema, og ytterligere forskning kunne vært gjort her, men her begrenses oppgaven. Groruddalssatsningen arbeider med utvikling av lokalsentre i en plansammenheng. Intensjonen er et områdeløft som skaper bedre boområder og lokal sentra. Man ønsker å utvikle gode sosiale og inkluderende møteplasser. Informantenes behov samsvarer med Groruddalssatsningens intensjoner: utvikling av gode møteplasser inne, utvikle uteområdet, betydningen av lokale arrangementer og bydelsdager.

Ellingsrud arbeidskirke skal fasilitere et religionsdialogprosjekt, men brukerne av denne kirken har ikke uttrykt behov for bruk av bygget til religionsdialog. Kapellanen i Rødtvet så derimot behov for et areal hvor folk med andre religioner kan møtes og samtale. Bygget fasiliterer ikke dette i dag, men behovet er der dersom dialogarbeid med for eksempel muslimsk ungdom skal lykkes.

Alle informanter fortalte at arbeidskirkene også fungerer som samfunnshus i lokalmiljøene. Det er utleie til borettslagsmøter, konserter, og juletreffester, for å nevne noe. Også ikke-medlemmer bruker arbeidskirkene.

Hans Arne Akerø kunne informere om at Kirkerådet ved Knut Andresen nå utreder et nytt regelverk for av vigsling av deler av kirkebygget, for ny type bruk, og for avhending.

Utredningen skal fremmes i 2014. I dag er hele kirkebygget omfattet av Kirkeloven, noe som har en kirkerettslig konsekvens. Oddbjørn Sørmoen i KA's eiendomsavdeling er med i en europeisk gruppe som arbeider med samme problematikk. I Italia har man innskrenket de sakrale og vigslende arealene og begrenset disse til selve kirkerommet. Dersom deler av arealet ikke omfattes av Kirkeloven, åpner dette for nye aktiviteter og nye samarbeidspartnere.

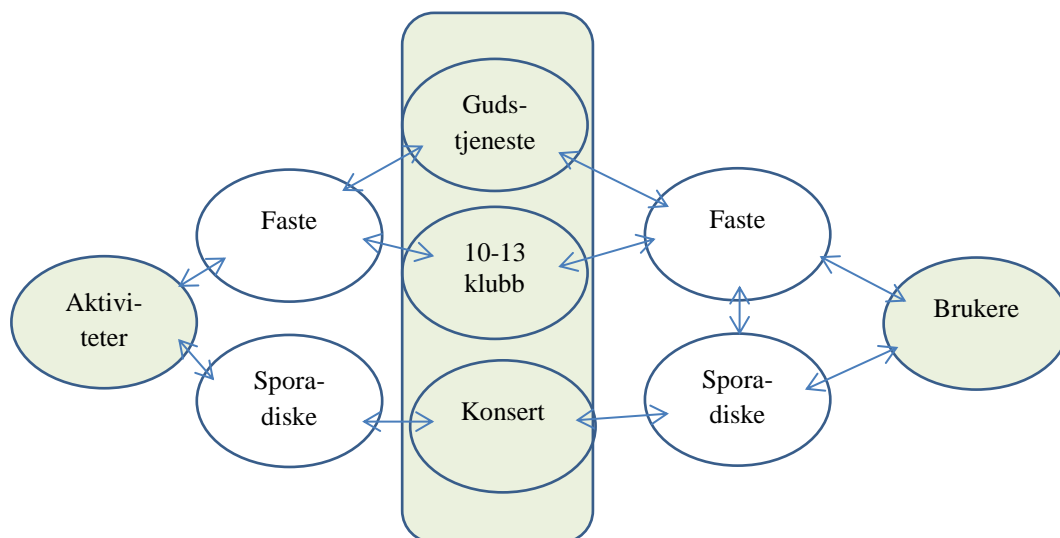
5.4 Reformenes betydning for funksjonalitet

Ellingsrud arbeidskirke er en fasilitet, en innsatsfaktor, for kjernevirksomheten. Deler av kjernevirksomheten, trosopplæring og gudstjenester, reformeres og medfører konsekvenser for arbeidskirkens funksjonalitet i dag og i fremtiden. Målgruppene blir beskrevet, både de kirken har i dag og de målgruppene man ønsker å nå. Kapittelet tar for seg hvordan byggene kan støtte opp om organisasjonens strategier. Funn fra dagens og ønsket funksjonalitet gir innspill og idéer til revitalisering.

5.4.1 Målgrupper

Kirken har målgrupper man når i dag, og målgrupper man ønsker å nå. Brukerne er omtalt i kapittel 5.2.2 «Brukerne». Faste brukere ved faste tiltak er: a) Faste brukere av gudstjenestene. b) Faste brukere av regelmessige trosopplæringstiltak. Sporadiske brukere er: a) Sporadiske brukere til gudstjenester, typisk i høytidene eller ved barnedåp. b) Sporadiske brukere til enkelt tiltak innenfor trosopplæringen.

Det er en målsetning å rekruttere flere brukere, og da i hovedsak faste brukere. Den enkleste brukergruppen å rekruttere fra er blant de sporadiske brukerne. Man skal ikke undervurdere de sporadiske aktivitetene og nytteverdien av disse mht rekruttering av faste brukere. Sporadiske aktiviteter skjer også i andres regi, eller i samarbeid med andre aktører. I Ellingsrud er dette for eksempel: temakvelder med Frivillighetssentralen og Velforeningen, adventskvelder med Kulturkjellern, bydelsdager med mange aktører, julemesse, juletreffest.

Figur 5.11: Målgrupper og aktiviteter.

Gudstjenesten er en fast aktivitet, og man ønsker økt bruk fra sporadiske gjester. «10-13 klubb» er en typisk fast trosopplæringsaktivitet med faste brukere, og nye brukere kan rekrutteres fra sporadiske brukere. KA hevder at kirkene har redusert funksjonalitet på grunn av for lav bruk, så her er det et potensiale. Det er et gap mellom intensjoner og potensiale, og bruksfrekvens.

Målgruppene er ikke segmentert: Voksne og konfirmantforeldre, voksne med lettere psykiske lidelser, ungdom etter konfirmasjon, tweens, for å nevne noe, men her begrenses oppgaven.

Arbeidsoppgavene for ansatte og rådsmedlemmer stiller krav til innovasjon og fornyelse. Igangsetting av nye aktiviteter med nye brukere krever innovativ tenkning. Bygget bør støtte opp om kjernevirksomheten ved å fremme et innovativt fysisk miljø. Dette må nedfelles som en av målsetningene i en strategisk arealforvaltnings prosess.

5.4.2 Reformert og funksjonalitet

Liturgihistorien viser at flere sentrale elementer i gudstjenesten bygger på gamle tradisjoner (Den norske Kirke, 2011). Det har alltid vært en sentral kirkelig oppgave å tolke vår kulturarv på gode måter i vår samtid. Denne oppgaven omfatter også kirkebyggene.

I gudstjenestereformen er en sentral premiss at liturgen er vendt mot gjestene. Alteret i Ellingsrud kirke er frittstående, så dette oppfyller kravet til god funksjonalitet.

Alterringen og annet liturgisk inventar som prekestol, lesepult, og døpefont kan flyttes. Det er ikke fastmonterte kirkebenker, men løse stoler. Kirkerommets interiør begrenser ikke mulighetene for god liturgisk utfoldelse. Dette fremhever også informanter. Fungerende sokneprest fortalte at: *«Vi bruker kirkerommet til så mye. Det er brukervennlig og allsidig. På juletreffene har barna gjemsel bak antependiet. Foreldre sitter på alterringen. Ved årsmøte i borettslagene åpnes skyvedørene opp til kirkerommet. Terskelen senkes for bruk av kirken, men dette er også et tveegget sverd».*

Stolene og annet inventar kan enkelt flyttes. Stolene i kirkerommet bør skråstilles, mente kapellanen. Vi er et gudstjenestefeirende fellesskap, og da må man se hverandre. Dessuten må man jobbe med å se rommet som en helhet. Og hun så behovet for flere bønnestasjoner til bruk i gudstjenestene. Rommets utforming setter få begrensninger for installering av bønnestasjoner, med unntak av lyssetting. Hun så behovet for at prekestolen fjernes, da den ikke har noen funksjon i dag. Dette arealet kan i stedet ha installasjoner for å støtte opp om formidlingen i gudstjenesten.

Arbeidskirken støtter godt opp om kjernevirksomhet ved beredskap og kriser. Fungerende sokneprest fortalte at kirken passer godt til store begravelser, som ved ungdoms dødsfall. Folk føler det er naturlig å bruke kirken da. Informanten fortalte videre at: *«Det er et godt kirkerom, og det er særlig fint at det er høyt under taket, det er godt å feire gudstjenesten her. Men litt for mørkt særlig ved kveldsgudstjenester. Det er slitsomt å måtte bære stoler før julaftens- og konfirmasjons-gudstjenester. Vi får til det vi vil i forhold til gudstjenestefeiring!»*

Gudstjenestereformens intensjon er også at kirkemusikerne kommuniserer godt med menigheten. Ellingsrud kirke har et orgelgalleri. Organist og forsangere står på galleriet, og har ikke øyekontakt med publikum. Kommunikasjonen med gjestene svekkes betydelig. Manglende AV utstyr trekker også funksjonaliteten ned, og reduserer universell utforming. Det blir ingen muligheter for å benytte ny teknologi i formidlingen.

Kirkekunsten er enhetlig og vakkert utformet. Begge altertavlene er vakre. De liturgiske tekstilene og klærne harmonerer med altertavlene. Brukerne opplever en sammenheng, og dette øker funksjonaliteten. Kapellanen så behovet for kunst som formidler noe til barn og funksjonshemmede. Det er krevende og uheldig å ta barn ut av det hellige rommet for å gå til

søndagsskole, og dette formidler mye negativt. Hun så behovet for et sidekapell i venstre menighetssal.

Det estiske inntrykket i byggene oppfattes ikke som god nok av informantene. Kapellanen fortalte at det jo er et etterslep på vedlikehold, og at: «*Vi må være bevisst på hvordan dette kommuniserer, altså negativt. Brukerne skulle heller hatt følelsen av at her er det flott og sakralt*».

I gudstjenestereformen skal gudstjenesten gjøres stedegen. Kirken som sted skal gi brukerne en tilknytning. Men arbeidskirken kommuniserer ikke godt nok i bymiljøet på Ellingsrud. Dette har også informanter ved enquêten påpekt: «*Det synes ikke så godt at det er en kirke, men det passer inn med resten av bebyggelsen*». Reformen henter idéer fra kulturhistorien. Ellingsrud kirke har ikke koret vendt mot øst, men mot sør. Kirkene har opp gjennom historien blitt bygd i en øst-vest akse. Man vender seg i bønn mot øst, og forventer Jesu gjenkomst i øst (A. Sæther, 2009). Symbolet ved østretningen er helt sentral ved den kristne tro. Plasseringen mot sør svekker historiske perspektiver og tradisjoner, og følelsen av hellighet.

Daglig leder fortalte at: «*Gudstjenester og det sosiale, sosiale møteplasser etter gudstjenesten, henger veldig sammen. Det er et behov for å utvikle bedre sosiale soner. Men menighetssalen kunne hatt økt brukskvalitet med bedre belysning. Vi har tenkt på universell utforming og kjøpt simultananlegg, men ikke kommet i gang*». Informantene i Rødttvet arbeidskirke etterlyste det samme, bedre arealer for å støtte opp om gudstjenesten og sosiale møtesteder, se kapittel 5.3 «Arbeidskirken som møteplass».

Særlig trosopplæringsreformen stiller høyere til informasjons- og kommunikasjonsteknologi. AV-utstyr og teknisk infrastruktur har enten feil, eller er ikke installert. Fungerende sokneprest sa at: «*Det er alltid noe feil med lyden!*». Brukerne har samme forventninger til funksjonaliteten i en arbeidskirke som til et kulturhus. Kirkene blir i dag brukt til musikal, konserter med band og dans, og til kafé. Ungdomspresten fortalte at de har et lysanlegg til bruk ved konserter, men elektrisk infrastruktur er ikke oppgradert. Ellingsrud kirke har i dag for dårlig teknisk egnethet sett opp mot brukernes forventninger. I Fossum er lyd- og LED lysanlegg innkjøpt, men her er behovet bedre temperatur regulering og oppgradering av ventilasjonsanlegget.

Flere av informantene fortalte at trosopplæring med overnatting i kirkerommet fungerer fint. Brukerne spiser og ser film i menighetssalen, og sover i kirkerommet. Man kan ikke tilby aktiviteten Tårnagent på grunn av for lite tårn. Men det er fint med klokkespill. Kapellane fortalte at barnehagegudstjenester med vandringer fra post til post i kirkerommet og menighetssalen, fungerer veldig godt. Men hun så behovet for bedre tilrettelegging for barn og funksjonshemmede. Hun savnet et sansehjørne eller sanse tak, en hengende uro, hvor brukerne kan ligge på gulvet og se oppover og få gode sanseintrykk. Kapellane etterlyste også installasjoner i kirkerommet etter hvor man er i kirkeåret.

Ungdommene er de mest positive til arbeidskirkene og la vekt på mange ulike rom som kunne benyttes til ulik bruk (Akerø, 1996). Dette økte trivselen. Ungdommene skilte klart mellom kirkerommet og de øvrige arealene. Det hadde stor betydning å samles på gulvet foran alteret i en halvsirkel for andakt, bønn, lystenning og sang. Dette fungerte ikke så bra i andre arealer i kirken, hvilket ble forsøkt da kirkerommet ble oppgradert og stengt. Ungdomspresten fortalte det samme, nemlig at ungdommene tar hele bygget i bruk. De liker variasjonen de ulike arealene arbeidskirken tilbyr. Samtidig uttrykker de en sakral stemning i kirkerommet. En informant i migrantmenigheten erfarer det samme. Hun hadde observert at det særlig er ungdommene som finner seg godt til rette i bygget, og tar hele bygget i god bruk.

Ungdommene viser tydelig at de trives og rekrutterer dermed flere ungdommer med ulike nasjonaliteter, også etnisk norske.

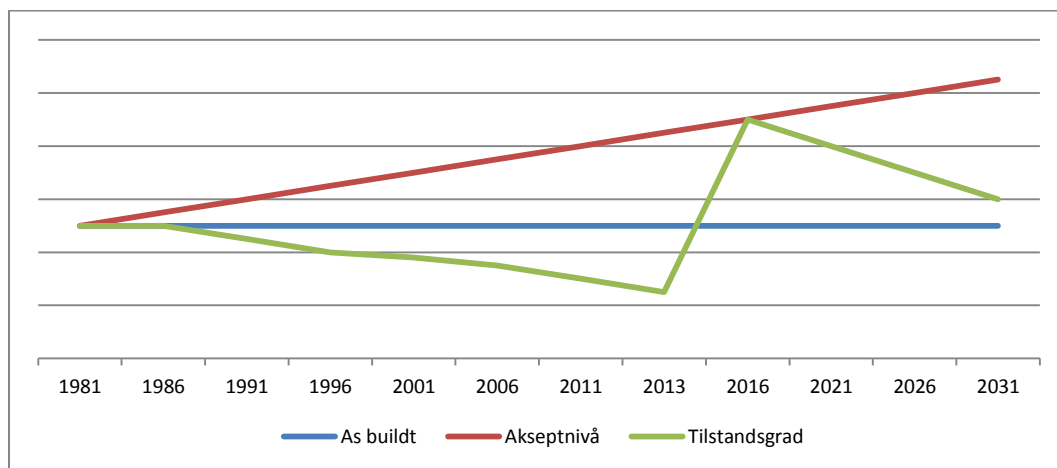
Daglig leder fortalte at ungdomsarbeidet i Stovner arbeidskirke har høy funksjonalitet og areal effektivitet. Bygget er en innsatsfaktor og mye oppnås i ungdomsarbeidet. Det er ungdomsklubb og konfirmasjonsundervisning på samme kveld. Menighetssalen brukes til innebandy, våpenhuset til bordtennis, undervisningen er i kirkestua, og andakt og lystenning i kirkerommet.

KA har kartlagt for lite bruk som en svekkelse av funksjonaliteten. Arbeidskirken har en overkapasitet, og bygget kunne vært bedre utnyttet.

Kirkemøtet har innført reformer som øker kravene til funksjonalitet, men ikke fasilitert godt nok. Rammebetingelsene er reformene, men bedre tilrettelagte arealer hadde fasilitert kjernevirksomheten ved begge reformer bedre.

5.4.3 Et utgangspunkt for revitalisering

Byggets tilstand kan oppsummeres i en levetidskurve for Ellingsrud kirke. Bruk av ny pedagogisk metodikk og tekniske behov ved reformene øker stadig. Og brukernes akseptnivå øker i tråd med teknisk utvikling og forventinger til bygget som møteplass og kulturhus. Levetidskurven viser at akseptkurven har økt betydelig siden kirken ble ferdigstilt.

Figur 5.8: Levetidskurve for Ellingsrud kirke, tenkt utvikling i 2016. Byggets livssyklus.

Bygget er 32 år gammelt, og det samme er alle tekniske installasjoner. Bygget var ikke opprinnelig programmert for dagens tekniske krav til lyd, lys, og tekniske installasjoner. Det antas at den tekniske tilstandsgraden er lav, ned mot 2. Tilstandsgraden vil ligge på 3 dersom det er større skader eller defekter. Det er ikke oppdaget. Hjelpemiddel for å kartlegge bygningsmessig og teknisk tilstand er Norsk Standard 3424 Tilstandsanalyse for byggverk. Norsk Standard 3454 Livssykluskostnader for byggverk er også relevant.

Arbeidskirken har en god tilpasningsdyktighet. Men funnene viser at brukskvaliteten er svekket. Et tilpasningsdyktig bygg har et potensiale for utvikling. Ellingsrud arbeidskirke er et kulturminne fra sin samtid, fra 1981, og har ikke vernestatus. Tilrettelegging og endringer må ses sammen med at kirken som kulturminne må forvaltes godt.

Det har oppstått et gap mellom dagens brukskvalitet og byggets tekniske tilstand, og brukernes behov. Utdfordringen blir å «lukke» gapet. Hva er framtidsutsiktene dersom ikke noe gjøres?

Som det fremgår av figuren så gjør tilstandsgraden et hopp i år 2016 dersom bygget oppgraderes og utvikles. Deretter vil tilstandsgraden på nytt reduseres.

Resultatene kan oppsummeres i en SWOT-analyse. Interne faktorer er «Strengths» og «Weaknesses». Eksterne faktorer er «Opportunities» og «Threats» (Blom, m.fl., 1990).

Strengths	Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Brukere og aktiviteter for alle aldre • Høy elastisitet og tilpasningsdyktighet • Møteplass og samfunnshus i lokalsamfunnet • Vakker kunst • Kirkelig inventar visuelt enhetlig, og mobilt • Spennende takkonstruksjoner • Godt mekanisk orgel, ok flygel og pianoer 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikke definerte målsetninger • Våpenhuset svekker førsteinntrykk • Dårlig vedlikehold, slitte overflater • Sakral stemning i kirkerommet svekket • Kommuniserer ikke godt nok i bymiljøet • Udefinert inngangsparti, mangler skilt • Sosiale soner har lav brukskvalitet • AV utstyr mangler • Orgelgalleri gir svekket funksjonalitet • Belysning • Inneklima • Manglende resepsjon
Opportunities	Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle møteplass konseptet • Flere aktiviteter og flere brukere • Utvikle sosiale soner • Kommunikasjon i bymiljøet, «stedegen» • Folkekirke: høyere bruksfrekvens • Endre statistikk • Flere finansieringskilder • Initiere gode planprosesser • Nye strategiske allianser • Endret Kirkelov, ny bruk • Utløse mer frivillighet, drift av bygg 	<ul style="list-style-type: none"> • Økende akseptnivå hos brukerne og misnøye • Bygningsmessig forfall • Lave bevilgninger fra Oslo kommune • Færre besøkende til gudstjenestene • Salg av kirkebygg • Langtidsleie av kirkebygg

Tabell 5.1: Resultater oppsummert i en SWOT-analyse.

Leder for det folkevalgte organet i KfiO, Torunn Sneltvedt, sier at kirker kan bli solgt eller utleid dersom ikke bevilgninger til vedlikehold økes (<http://oslo.kirken.no/artikkel/article/179222>).

Det er en målsetning at masteroppgaven drøfter grunnlaget for revitalisering og utvikling av arbeidskirkene i Groruddalen. Dersom revitalisering skal igangsettes så må løsningene være langsiktige, ha høy kvalitet, og endringene må tilpasses det arkitektoniske utgangspunktet (KA, 2012). Det kompliserer eiendomsforvaltning og -utvikling at kirken skal ivareta kulturminner, kunst og instrumenter.

Kartlegging av brukskvalitet og funksjonalitet er gjennomført i denne oppgaven. I en videre prosess i den strategiske arealforvaltningen kan metode verktøyet USETool og «Workshop» anvendes som redskaper i en tidligfase i prosjekt.

6.0 Drøfting

I kapittel 6, Drøfting, problematiseres først dagens bruk. I en gap-analyse drøftes fire temaer: tekniske behov, estetiske behov, behov for møteplasser, og byggtekniske behov. Behovene kategoriseres i en matrise etter kriteriene viktig og vanskelig, og i et transformasjonskart.

Revitalisering av arbeidskirkene drøftes.

Til slutt drøftes planprosesser for en bærekraftig strategisk arealforvaltning.

6.1 Problematisering av dagens bruk

Brukskvaliteten i forhold til dagens bruk er totalt sett ujevn. Kirkerommets brukskvalitet samlet sett er varierende. Befaringer, gåturer og intervjuer dokumenterer at mangler vedrørende AV-utstyr, belysning, andre tekniske installasjoner, inneklima, og estetisk uttrykk. Den sakrale følelsen degraderes når rommet fremstår som slitt, forteller informantene. Kirkekunsten og kirkelig tekstiler gir orden og sammenheng i kirkerommet, noe som øker brukskvaliteten.

Rommene med svakest brukskvalitet er våpenhuset og menighetssalen. Våpenhuset skal forberede gjester på å entre et hellig bygg, men denne effekten oppnås ikke. Brukerne hadde lavest tilfredshet med dette rommet.

Menighetssalen har også en lav brukskvalitet, særlig som sosial sone. Behovet for møteplasser og sosiale soner er stadig økende, noe som informanter har etterlyst. En mer funksjonell menighetssal vil støtte bedre opp om gudstjenestereformen. Kirkestua er et flerfunksjonsareal. Informanter og befaringer viser en god brukskvalitet som møterom, dårlig brukskvalitet som sosial sone, og utilfredsstillende brukskvalitet som resepsjonsområde.

Innføring av kirkelige reformer gjør at bygget brukes på en annen måte enn før. Det kirkelige inventaret i kirkerommet er funksjonelt, og setter ingen begrensninger. Unntaket er plasseringen av orgel på galleriet. Men det er behov for liturgiske installasjoner, for å støtte opp om gudstjenesten. Behovene for teknisk infrastruktur er stadig økende, opp mot kravene til et kulturhus. Brukernes opplevelse av gudstjenesten og det sosiale livet i forkant og etterkant henger nøye sammen.

«Stedegen» er et av hovedmomentene ved gudstjenestereformen. Hva hellig sted er for kirken på Ellingsrud må utvikles. Arbeidskirken oppfattes ikke som nok sakral hverken eksteriør eller interiør. Brukerne er passe tilfredse med byggets totale funksjon i bymiljøet: *«Det er et ganske flatt bygg. Det synes ikke så godt. Det er vanskelig å se at det er en kirke».*

Arbeidskirkenes beliggenhet i landskapet og bymiljøet påvirker folks opplevelse av hellighet. De tradisjonelle kirkebyggene i dalen som Østre Aker kirke, Grorud kirke og Høybråten kirke oppfattes som mer hellige. Arbeidskirkene har et potensiale for at de skal fremstå tydeligere og mer sakrale. I Groruddalssatsningen er et av satsningsområdene forbedring av inngangspartier. Byggene vil da fremstå tydeligere og mer estetisk tiltalende, og bruken vil da øke (Byggforsk, 2006).

Hvor mange funksjoner kan en kirke romme? Kan en kirke oppfattes som hellig og samtidig fungere som møteplass og romme mange ulike aktiviteter? Informantenes ønsker kan være skyhøye. I hverdagen er det praktisk å ha en arbeidskirke i sitt nærmiljø, slik intensjonen var da arbeidskirkene ble programmert. Visjonen til konseptet arbeidskirker ble utformet på 60-tallet, «Levende, nær, og tilgjengelig», og kirkebyggene skulle bygges i lokalsamfunnene og være tilgjengelige. Det er kort vei til korøvelsen, eller til Værestedet.

Opgaven har vist at brukernes krav til funksjonalitet øker med redusert krav til verneverdighet. Brukerne har høyere forventninger til en arbeidskirke enn til en høytidskirke. Arbeidskirkene brukes som et kulturhus, og brukernes forventninger er som til et kulturhus.

Ellingsrud kirke er i prostiets strategiplan utpekt til å fasilitere et senter for religionsdialog i Østre Aker Groruddalen prosti. En informant sa at det er behov for livssynsøytrale møteplasser hvor denne «nye» kjernevirksomheten kan utøves. Slik arbeidskirken fremstår i dag så vil ikke bygget fasiliteter edene kjernevirksomheten.

Funn fra gåturer, intervjuer og fra litteratur (Oslo kommune, 2013) viser at det er et stort behov for møteplasser i lokalsamfunnene i Groruddalen. Groruddalen trenger nye møteplasser, eller at de man allerede har utvikles. Møteplasser utvikler sterke lokalsamfunn. Kirkenes tilstedeværelse i lokalsamfunnene har en betydning i seg selv. Groruddalen et belastet område (Den norske kirke, 2010). Men ungdommene «henger» ikke rundt her slik som de gjør i drabantbyene til Stockholm og Malmø. I Groruddalen kan sosial uro oppstå dersom ikke møteplassene og lokalsamfunnene ivaretas og utvikles. Kirken har en mangehundreårig historie med kombinasjonen kirker og sykehus. Arbeidskirken fungerer også som møteplass for fattige og syke i dag. I Ellingsrud arbeidskirke er aktivitetene «Værestedet», åpen lunsj om sommeren, og «Bänkens» rettet mot denne målgruppen. Ellingsrud arbeidskirke fungerer delvis som samfunnshus i lokalmiljøet, men tilfredsstillende ikke alle behovene for møteplasser på Ellingsrud. Det estetiske uttrykket ved at bygget fremstår som slitt og utdatert reduserer bruken av kirken som møteplass.

Kirken ønsker å nå nye målgrupper. Opgaven har vist at sporadiske brukere på sporadiske aktiviteter gir muligheter for rekruttering. Det er behov for å bygge ut eksisterende faste aktiviteter, enten Bänkens med lunsjtilbud, eller lek og middag for mellomstore barn med familier, for å nevne noe. Nye grupper kan nås, slik som Fjell menighet i Drammen når ungdommen i samme tradisjon som Sjømannskirken arbeider i. Bygget har ledig kapasitet til flere brukere og flere aktiviteter. Arbeidskirken har i dag en redusert kapasitetsutnyttelse.

Det er fire behov som det bør jobbes videre med i en gap-analyse: a) teknisk, b) estetisk, c) møteplass og d) byggteknisk.

- a) Teknisk behov: AV, lyd, ventilasjon, lys. Behovet i 1981 var et helt annet. Det er et stort gap allerede nå som reduserer funksjonaliteten. Dette haster.
- b) Estetisk behov: Dersom brukerne opplever helhet og estetisk tiltalende offentlige bygg, da øker bruken.
- c) Behov for møteplasser: Det er et behov for flere møteplasser i Groruddalen og på Ellingsrud spesielt, og for å utvikle de man allerede har, i følge brukerne.
- d) Byggteknisk behov: Teknisk tilstand på dyre bygningskomponenter, ref. lagdelingsmodellen, kan forverres. Da er det enkelt for KfiO å bestemme at utbedring blir for dyrt, bygget må rives. Har man så en garanti for nybygg? Dette er usikkert, fordi det er signaler om at det er for mange kirkebygg i Groruddalen (<http://oslo.kirken.no/artikkel/article/179222>). Kirkebygg kan bli leid ut slik som Bredtvet arbeidskirke, eller bli solgt.
- e) Behovet for kunstnerisk utsmykning: Dette momentet trekkes frem for å illustrere et behov som er statisk. Den kunstneriske utsmykningen er vakker. Dette er kulturminner som må bevares, og det vil ikke oppstå noe gap, unntatt behovet for å restaurere malerier.

Behov	Historisk behov	Gap	Funksjonelt behov 2023
Teknisk	Programmert etter behov i 1981: Lyd, lys, ventilasjon, AV.	Nytt lydanlegg. Trådløst nettverk med god kapasitet. Forbedret lys spesielt mot scene. Ventilasjon må forbedres.	Større behov skapt av ny bruk. Trådløst nett. Lyd. Lys. AV: vise filmer online fra nett. Ny teknologi?
Estetisk	Estetisk uttrykk i 1981	Fremstår slitt, må utvikles. Tiltak på kort og lang sikt.	Estetisk uttrykk tidsriktig, arkitektens idé ivaretatt.
Møteplass	Menighetssalen dekket dette.	Stort gap, trussel. Må fasilitere bedre. Igangsette planprosesser. Re-programmering.	Behov for flere ulike sosiale soner. Mer krevende gjester ift estetikk og teknologi.
Byggteknisk	Bygd etter datidens krav.	Bygningskomponenters levetid, trussel. Bygget er 32 år.	Et 42 år gammelt bygg. Byggteknisk standard for 2023.
Kunst	Kunstnerisk utsmykning.	Beholde det slik som det er. Ikke gap. Evt. restaurering.	Samme behov, historisk verdi og kulturminne.

Tabell 6.1: Gap-analyse.

Momentene her kan analyseres videre i en matrise. Hvert behov er enten svært viktig eller mindre viktig, og et behov er enten svært vanskelig eller lite vanskelig å dekke. Med ordet «vanskelig» menes teknisk eller økonomisk vanskelig. Det antas at lite er teknisk vanskelig i et tilpasningsdyktig bygg. Det må utføres teknisk tilstandsanalyse på nivå 2 for å finne svar på dette. Det er derimot vanskelig å finansiere oppgraderinger. Behov som er viktige og enkle å dekke, da iverksettes tiltak umiddelbart. Behov som både er viktige og vanskelige å dekke, må planlegges. Samlet sett er det et behov for å igangsette en strategisk arealutviklings prosess. Dette er det «svært viktig og lite vanskelig» å gå i gang med. Når det går mot prosjektering for utvikling av bygget blir tiltaket økonomisk vanskelig.

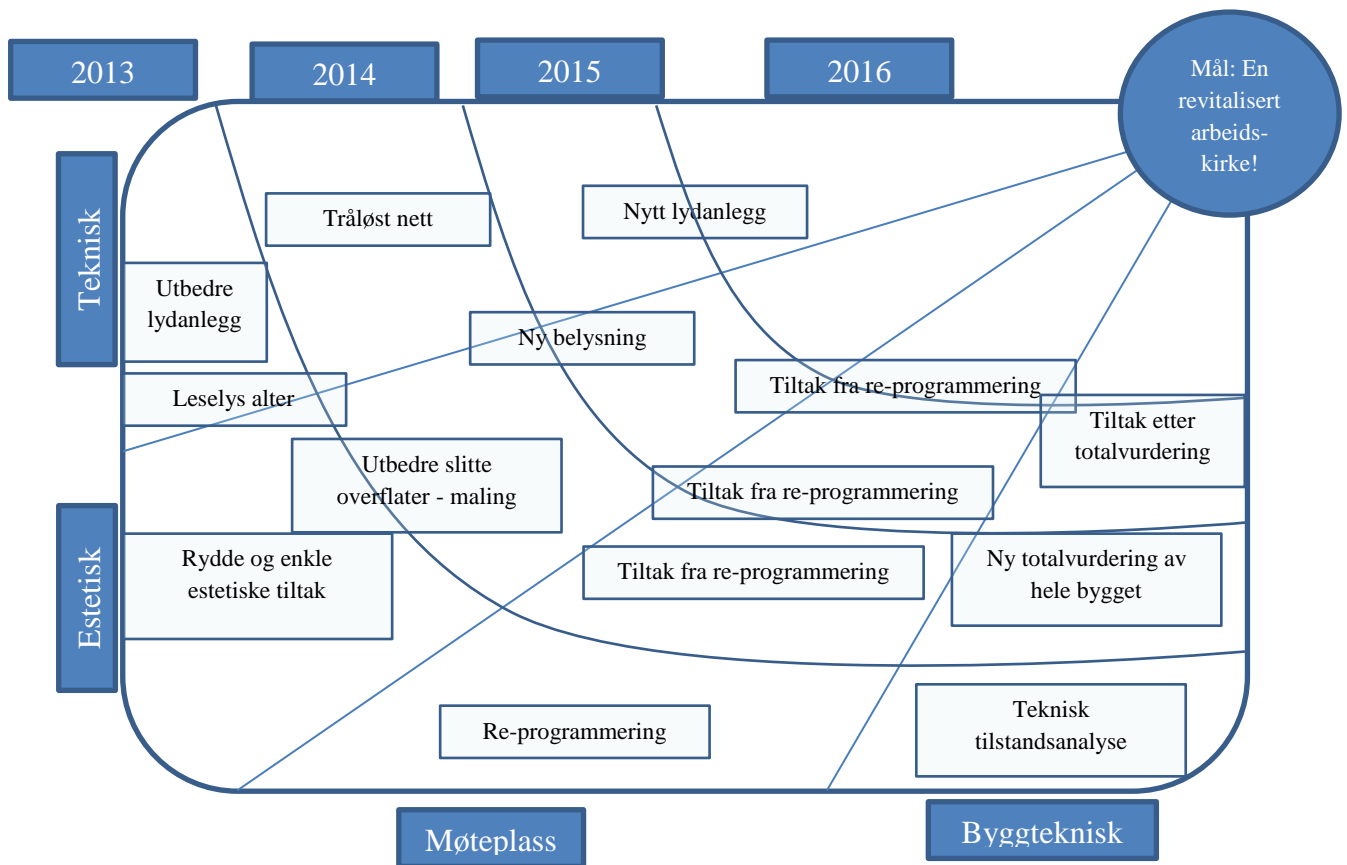
Viktig	Svært viktig	Rydde, enkle estetiske tiltak. Teknisk tilstandsanalyse. Utbedre AV. Igangsette strategisk arealforvaltning. Konseptutvikling, møteplasser. JUST DO IT!	Estetisk oppgradering. Anskaffe nytt AV og belysning. Finansiering av vedlikehold og utvikling av bygget. Forprosjektering av konseptutvikling. PLANLEGGE TILTAKENE!
	Mindre viktig	Trådløst nett. HASTER IKKE!	Ventilasjon. Juridiske endringer. MÅ NEDPRIORITERES!
		Lett	Vanskelig
Teknisk og økonomisk			

Tabell 6.2: Matrise på tiltak, etter aksene viktig og vanskelig.

Den vanskeligste utfordringen er finansiering. Bevilgningene til vedlikehold av offentlige bygg er lave. Da må innsatsen settes inn her, og jobbes med over tid. Mulighetene er flere: kommunisere behovene bedre ovenfor Oslo kommune, finne nye finansieringskilder, at Ellingsrud og Furuset menighet finansierer selv ved egenkapital og lån, eller få inn langsiktige leietakere. Og det kan være økonomiske midler å hente i Groruddalssatsningen (PriceWaterhouseCoopers, 2008). Bomiljøtilskudd er en finansieringsordning gjennom Groruddalssatsningen som delfinansierer tiltak til utvikling av møteplasser eller penere og mer tilgjengelige inngangspartier blant annet. Lokallaget av Ellingsrud Arbeiderparti fikk i sin tid gjennomslag i Oslo bystyre for bygging av Ellingsrud arbeidskirke. Dette på bekostning av bygging av idrettshall. Politiske interessegrupper kan ha stor gjennomslagskraft.

En annen mulighet kan være å samarbeide med flere aktører for å utvikle et «møteplass og samfunnshus» konsept. Fossum arbeidskirke ved Stovner senter har inngått en strategisk allianse med Frivillighetssentralen som langsiktig leietaker, og med andre mindre aktører. Ellingsrud og Furuset menighet har ikke grepet denne muligheten. Arbeid med å skaffe nye finansierings kilder forskyver tiltak fra «vanskelig» mot «lett» gjennomførbart.

Transformasjonskart er et verktøy for å jobbe videre med viktige og vanskelige behov. Utvalgte behov i denne analysen er: Teknisk, estetisk, møteplasser og byggteknisk. Det er flere punkter under hvert av de fire temaene. Målsetningen øverst til høyre i transformasjonskartet er en revitalisert arbeidskirke i 2016!

Figur 6.1: Transformasjonskart.

Byggets tilpasningsdyktighet er god, og enkle utbedringer kan gi god effekt. Men brukskvaliteten og funksjonaliteten er samlet sett for svak. Neste kapittel tar for seg hvorvidt det er en målsetning å revitalisere arbeidskirkene.

6.2 Arbeidskirkene, kan de revitaliseres?

Dagens konsept med arbeidskirker og slik de er utformet og brukt er forenlig med idéen om en revitalisering. Opprinnelsen til arbeidskirkene startet på 60-tallet hvor slagordet «levende menigheter» oppstod. Idéen var en kirke i bruk alle dager, og ikke kun en høytidskirke. Kirken måtte dekke mange aktiviteter og funksjoner. Visjonen «Levende, nær og tilgjengelig» som ble utformet på 60-tallet er like aktuell i dag. Visjonen bør inspirere til å gi den dagens og fremtidens innhold.

Arbeidskirken må fungere som en møteplass dersom en revitalisering skal lykkes. Brukerne har fortalt oss mye, og at særlig behovet for møteplasser i lokalsamfunnene er stort. Funksjonelle arbeidskirker i lokalsamfunnene vil øke trivsel og lokal tilhørighet (PriceWaterhouseCoopers, 2008). Arbeidskirken bør ha som ambisjon i større grad å fasilitere møteplasser som vil kunne knytte mennesker sammen i de flerkulturelle lokalsamfunnene. Arbeidskirkene fungerer som kirke for enkeltindivider, og kirken har påtatt seg et ansvar for å være kirke i det flerkulturelle Groruddalen. Kirken har et ansvar for både ressurssterke seniorer, ungdom i krise, småbarnsforeldre, fattige, ensomme, eller «vanlige folk». Som en av informantene sa: «*Hvor skal vi ellers møtes?*»

Men byggene har en dårlig teknisk tilstandsgrad. Dersom ikke vedlikehold og utvikling igangsettes vil forfallet starte. Da er trusselen om salg eller utleie stor, slik lederen av de folkevalgte i KfiO påpeker. Arbeidskirken har en høy tilpasningsdyktighet og dermed et godt utgangspunkt for revitalisering og utvikling (Bjørberg, 2011). I dag har arbeidskirken svekket funksjonalitet så derfor må en ombygging ha et langsiktig perspektiv. En teknisk oppgradering øker funksjonaliteten i bygget. Arbeidskirkens SLP (Service Life Period) er svært lang dersom livsløpsplanleggingen er riktig. I motsatt fall kan forfallet snart starte.

I gudstjenestereformen skal gudstjenesten gjøres sted-egen. Forskning har vist at steds-tilhørigheten til de lokale sentrene i Groruddalen er sterk og identitetsskapende (Akerø, 1996). Reformens intensjoner og folks steds-tilhørighet spiller på lag, og kan forsterke hverandre.

Kirkemøtet som øverste organ i kirken har utredet hvilken betydning ny gudstjenestereform har for gamle kirkerom (Den norske Kirke, 2011). Men det er ikke gjort tilsvarende utredninger ift trosopplæringsreformen. Det er ikke utredet hvordan andre rom i kirkene skal støtte opp om reformene. Revitalisering av kjernevirksomheten er igangsatt, men byggene

som fasilitet har ikke fått fokus eller ressurser. En trussel vil kunne være misfornøyde brukere, både ansatte og gjester. I tillegg har man truslene om forfall, og salg.

Kirkerådet utreder hvorvidt deler av kirkebygget ikke skal omfattes av Kirkeloven. Dette gir nye muligheter i forhold til finansiering, nye målgrupper, og inngåelse av strategiske allianser. Deler av arbeidskirken, trolig underetasjen, kan frigjøres til alternativ bruk. Det kan i praksis bety at man leier ut kirkene til annen virksomhet, og får en etterlengtet inntektskilde.

Mortensrud og Bøler kirker er de nyeste kirkene i Oslo. Ved programmering av disse kirkebyggene har man klart å forene både sakralitet og høy funksjonalitet. I Mortensrud kirke i Oslo har man bygd et stort katedralbygg som også rommer en tydelig sosial sone i form av et åpent kjøkken og et kafé areal. Ellers inneholder kirkebygget kun et åpent våpenhus, sakristier, skrifteom, garderobe og toaletter. Kontorer og menighetssal er i et eget bygg. Bøler kirke har omtrent den samme utformingen. I disse kirkebyggene skiller kirkerommet og sakristier seg klart ut fra de øvrige rommene. Gode sosiale soner er utformet i nær tilknytning til kirkerommene. Slik kan også Ellingsrud arbeidskirke reprogrammeres, selv om bygget er ett helt bygg og ikke delt i to.

Prosjektet «The Well - Brønnen» i Fossum er ment som et pilotprosjekt for kirken. Erfaringer fra dette pilotprosjektet bør anvendes ved utvikling av konseptet «møteplasser» i Ellingsrud kirke. I Fossum så man et tydelig behov hos brukerne. I tillegg så man trusselen om nedleggelse dersom de som eiere ikke utviklet bygget.

Ved utvikling av arbeidskirken må arkitektens opprinnelige intensjon ivaretas og videreutvikles. Arbeidskirkene hadde en god idé, opprinnelsen var god. Dette kan man bygge videre på. Et mulig konsept kan være et kombinasjonsbygg; arbeidskirke og nærmiljøsentor. Konseptutvikling vil være en del av en strategisk arealforvaltnings prosess.

6.3 Strategisk arealforvaltning for arbeidskirkene

Eiendomsavdelingen har igangsatt et prosjekt med å kartlegge brukskvalitet ved arbeidskirkene i Groruddalen. Prosjektet kan være en mulighet for å få gjennomført endringsprosesser for bruk og utvikling av arbeidskirkene i Østre Aker Groruddalen prosti. Dette temaet er «lett og viktig». Metoder innenfor strategisk arealforvaltning kan anvendes for utvikling og revitalisering av arbeidskirkene. Strategisk arealforvaltning er en prosess hvor ulike perspektiver blir brukt for å utvikle for eksempel en arbeidskirke (Blakstad, 2011).

Punkt 1, Kirkens strategiske og organisatoriske vurderinger:

Kirkene er i en stor omstilling, både som organisasjon og i forhold til reformarbeidet. Arealene må brukes som et strategisk virkemiddel for å støtte kjernevirksomheten. I Østre Aker Groruddalen prosti's strategidokument (Den norske Kirke, 2010) heter det: *Kirkene i dalen skal være møteplasser, være tilgjengelige med folk og bygninger, og vedlikeholdet skal økes*. Strategidokumentet er et utgangspunkt for gode planprosesser, men er ikke nedfelt hos den juridiske eieren Ellingsrud og Furuset sokn. Og det er heller ikke gjort noe innenfor den strategiske arealforvaltningen.

Nå opplever eiere og brukere organisatoriske utfordringer ved den pågående sokne-sammenslåingen. Menighetsråd og kjernemenighet føler seg overkjørt. De opplever kutt i åpningstid og tilgjengelighet, og føler at dette strider mot folkekirke begrepet. Dette må allikevel ikke hindre idéer om revitalisering.

Det foreligger ingen planer om revitalisering hos eiendomsavdelingen. Eiendomsavdelingen fokuserer på drift og vedlikehold, og har overordnede planer for vedlikehold. Detaljerte planer for vedlikehold utarbeides i disse dager. Med dårlige bevilgninger til vedlikehold blir det ofte i kommunal eiendomsforvaltning en reparasjonskultur og ikke en utviklingskultur (Multiconsult, 2013).

Punkt 2, Formulere målsetninger:

En organisasjons visjon omsettes til kundetilfredshet, i siste ledd (Banken, 2002). Visjonen må først konkretiseres i styringsmål, og styringsmålene får følger for den strategiske arealforvaltningen. Noen må ville noe, og ha gjennomføringskraft. En grunn vedlikeholds-etterselepet på offentlige bygg, er at vedlikehold og utvikling ikke engang er planlagt. Dersom en organisasjon bare har visjoner og målsetninger men ingen gjennomføringskraft, da mister

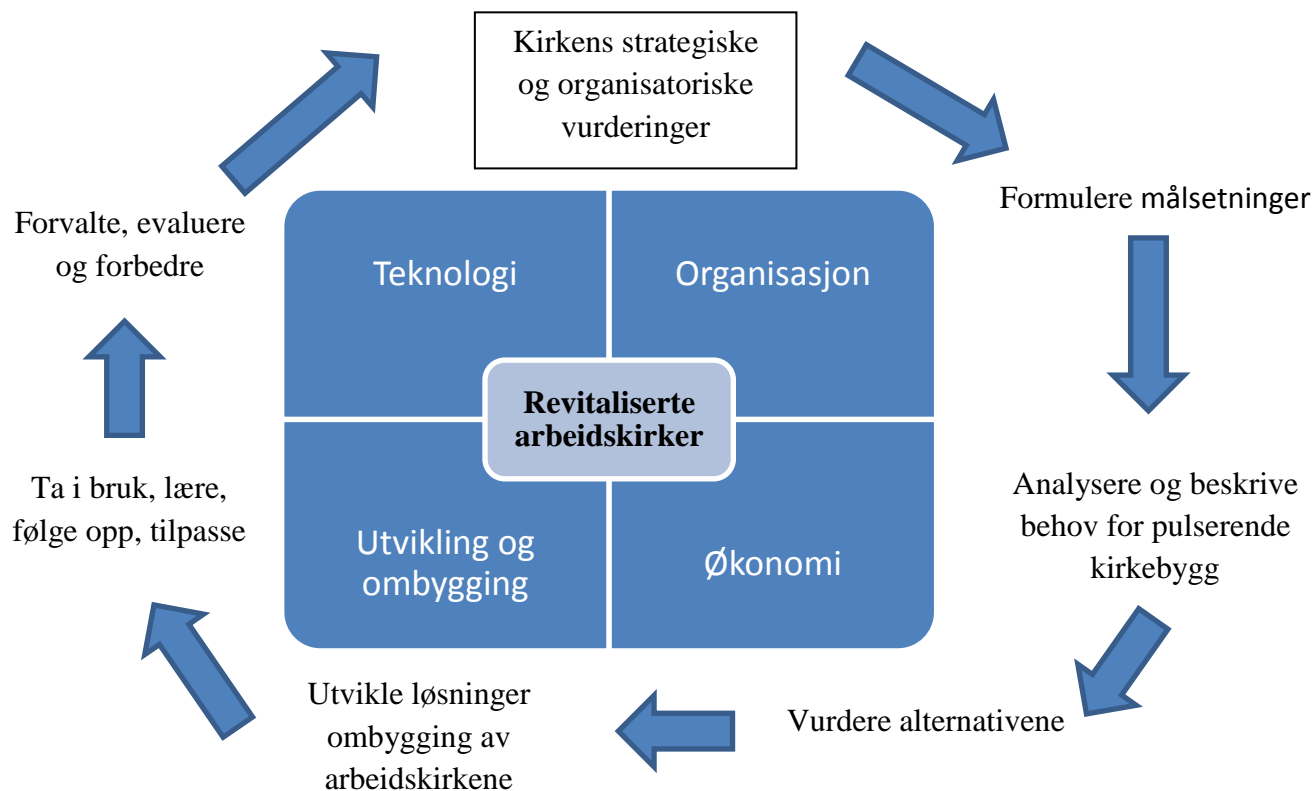
medarbeiderne troen på at mål er viktig. Det gjør noe med en organisasjon som ikke tør å gjennomføre. Hva er årsakene til det? Manglende kompetanse, eller for lite penger, eller begge deler? Det er interessant å spørre om eierne, Ellingsrud og Furuset sokn, har kompetanse, ressurser og organisasjon for å ha eierrollen. Og eiendomsavdelingen har nok med å vedlikeholde arbeidskirkene.

Kirkebygget som fasilitet må brukes som strategisk virkemiddel for å oppnå den overordnede målsetningen om en revitalisert arbeidskirke. Eierne må være konkrete og uredde nok til å fastsette noen spenstige målsetninger. Men først må en visjon stakes ut. Ledelsen i Ellingsrud og Furuset menighet er så vidt i gang med å formulere en ny visjon, etter at to sokn ble sammenslått i januar. Deretter må det utformes målsetninger for en revitalisering av arbeidskirken, hvor eiere, ledelse og eiendomsavdelingen samarbeider. Det er tre kategorier av mål, ut i fra deres aktørperspektiver: eierperspektiv, brukerperspektiv, og leverandørperspektiv. Dette må det jobbes videre med.

I Finansdepartementets veileder nr. 10 heter det at målene skal klargjøre retning for å gjennomføre tiltaket, skape felles forståelse og motivasjon, og avgrense tiltaket. Antall mål må begrenses, for å sikre realisme og fokus ved valg av konsept, samt gi tydelige styringssignaler ved planlegging og gjennomføring av prosjektet. Det bør være en felles forståelse for at arbeidskirken nå må revitaliseres.

Punkt 3, Analysere og beskrive behov for revitaliserte kirkebygg:

Denne masteroppgaven hadde som målsetning å kartlegge grunnlaget for revitalisering og utvikling av arbeidskirkene i Groruddalen. Arbeidskirkens brukskvalitet, reformenes betydning for funksjonalitet, og konseptet møteplass er analysert og beskrevet. Plan- og bygningsloven omtaler viktigheten av brukermedvirkning for å sikre en god lokal forankring. Det bør jobbes videre med analyser og behovskartlegging. Eierperspektiv og leverandørperspektivet har ikke vært i fokus i denne oppgaven.

Figur 6.2: Revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen, gjennomføringsprosess.

Punkt 4, Utvikle løsninger for utvikling og ombygging av arbeidskirkene:

Først må det utarbeides en konseptdefinisjon. Hensikten med konseptdefinisjonen er å utvikle en prinsipløsning som gir det beste svaret på behovsanalysen. Kartleggingen av brukskvaliteten i denne oppgaven er innspill til konseptdefinisjonen. Deretter utvikles et konsept i form av den første skissen. En grov analyse på de største usikkerhetsmomentene utføres også.

Formålet med oppgaven er å utrede grunnlaget for en revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen. Oppgaven har vist det er et behov for og et godt teknisk grunnlag for å revitalisere arbeidskirkene. Samme metodiske opplegg som er anvendt i denne oppgaven, kan anvendes for de andre arbeidskirkene. Visjonen for arbeidskirkene, «Levende, nær, og tilgjengelig», er like aktuell i dag og kan brukes som utgangspunkt for å igangsette en revitalisering av arbeidskirkene i Groruddalen.

7.0 Konklusjon

Kapittel 7, konklusjon, konkluderer problemstillingen og forskningsspørsmålene.

Kapittelet kommer med anbefalinger og forslag til videre arbeid.

7.1 Konklusjon

Dagens konsept med arbeidskirker og slik de er utformet og brukt er forenlig med idéer om en revitalisering. Kirken må fungere som en møteplass dersom en revitalisering skal lykkes. Brukerne må involveres i utvikling av kirkebyggene, noe som også er hjemlet i Plan- og bygningsloven. De beste løsningene oppstår når brukere og arkitekt jobber sammen. Den opprinnelige visjonen for arbeidskirkene som ble utformet på 60-tallet, «Levende, nær og tilgjengelig», er like aktuell i dag. Visjonen bør inspirere til å revitalisere arbeidskirkene.

Brukskvaliteten og funksjonaliteten er totalt sett variabel. Bygget fremstår som slitent, utidsmessig, og med en lav teknisk tilstandsgrad. Et svekket estetisk inntrykk reduserer bruken av arbeidskirken, og reduserer følelsen av sakralitet. På den annen side er byggets tilpasningsdyktighet og elastisitet god.

Arbeidskirken fungerer ikke tilfredsstillende som møteplass, og det er et potensiale for utvikling av bygget for å møte brukernes behov. Arbeidskirken må fungere som møteplass dersom en revitalisering skal lykkes. Kirken fungerer også som samfunnshus i lokalmiljøet. Både brukere og i Groruddalssatsningen sier at det er et behov for å videreutvikle møteplassene i dalen.

Kirkemøtet har igangsatt reformer som har konsekvenser dagens brukskvalitet. Brukskvaliteten vil falle fremover dersom kirkebyggene ikke utvikles. Revitalisering av kjernevirksomheten er igangsatt, men byggene som fasilitet har ikke fått fokus. I tillegg har Ellingsrud arbeidskirke blitt utpekt til et senter for religionsdialog. Hva dette betyr for fasilitering er ikke påtenkt, men en informant fortalte at det er vanskelig å invitere muslimer til et kirkebygg.

Ellingsrud arbeidskirke ble programmert i 1980. Det funksjonelle behovet om 10 år må møtes, og innimellom disse ytterpunktene har det oppstått et gap. Det er fire behov det bør jobbes videre med: teknisk, estetisk, møteplasser, og byggteknisk. Det vanskeligste temaet er finansiering, og da må innsats settes inn her. Et viktig og lett tema er å igangsette planprosesser for en god strategisk arealforvaltning.

Starten på en strategisk arealutviklings prosess tar for seg kirkens strategiske og organisatoriske vurderinger. Det er laget et godt strategi dokument for Østre Aker Groruddalen prosti. Den nye eieren av arbeidskirken, Ellingsrud og Furuset sokn, må nå fastsette målsetninger som følge av strategiplanen. Eierne har så vidt startet arbeidet med utforming av sin egen visjon. Den opprinnelige visjonen for arbeidskirkene bør være et innspill til den videre strategiske arealforvaltningen. Dette arbeidet må få fortdgang. Menigheten må jobbe i tospann med eiendomsavdelingen. Kirkebyggene forfaller, og noe av årsaken er at avstanden mellom aktørene eier, eiendomsledelse, teknisk forvaltning og drift, og bruker er for stor. Denne oppgaven har forsøkt å tette gapet mellom disse aktørene.

Arbeidskirken er et formålsbygg og en kulturbærer, og fyller et tomrom i lokalsamfunnene i Groruddalen. Dette stiller krav til en ansvarlig strategisk arealforvaltning som får betydning i folks liv. En av informantene i Ellingsrud kirke sa det kort, og det sier det meste: «*Hvor skal vi ellers møtes?*»

Referanseliste

- AKERØ, H.A. (1996), «*Stedets makt. Rom for det hellige i Groruddalen*», Artikkellefte «Gud er løs!», Mellomkirkelig råd 1996, Oslo.
- AKERØ, H.A. (1996), «*Folkekirke og hellighet i Groruddalen*», Norsk Teologisk Tidsskrift 97.
- BANKEN, K., SOLBERG, S.L. (2002), "*Markedsplanlegging. Fra visjon til kundetilfredshet*», Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- BJØRBERG, S. (2011), «*Livsløpsplanlegging og tilpasningsdyktighet*», (Forelesningskompendium, upublisert), Trondheim, NTNU.
- BLAKSTAD, S. (2011), "*Strategisk arealforvaltning. Perspektiver og prosesser*", (Forelesningskompendium, upublisert), Trondheim, NTNU.
- BLAKSTAD, S. (2011), "*Areal som strategisk virkemiddel*", (Forelesningskompendium, upublisert), Trondheim, NTNU.
- BLOM, S.-E., FRAMNES, R., THJØMØE, H.M., (1990), «*Markedsføringsledelse*», Tano Forlag, Oslo.
- BLYTH, A., WORTHINGTON, J. (2010), "*Managing the Brief for Better Design*", Routledge, USA.
- BYGGFORSK (2006), "*Kommunedelplan for torg og møteplasser: Møteplasser i multietniske miljøer*", Byggforsknotat 83, Bolig, bygd miljø og samfunn, Oslo.
- BRAND, S. (1995), "*How buildings learn. What happens after they're built?*", Penguin Books, United Kingdom.
- COLD, B. (2010), "*Her er det godt å være*", Tapir Akademisk Forlag og NTNU, Trondheim.
- Den norske Kirke (2008), «*Visjonsdokument*», Materiell i forbindelse med Kirkemøtet, Kirkerådet, Oslo.
- Den norske Kirke (2010), «*Rapport fra strategigruppen for Østre Aker prosti*», internt dokument, Kirkelig fellesråd i Oslo.
- Den norske Kirke (2011), «*Gamle kirkerom for ny liturgi. En utredning om det nye liturgiforslagets konsekvenser for kirkerommene*», Materiell i forbindelse med gudstjenestereformen, Kirkerådet, Oslo.

Den norske Kirke (2010), «*Plan for trosopplæring. Gud gir – vi deler*», Materiell i forbindelse med trosopplæringsreformen, Kirkerådet, Oslo.

Ellingsrud menighet (2013), «*Årsmelding 2012, Ellingsrud menighet*», Den norske Kirke, Oslo.

ENGSTRØM, B., SKJOLLBY, W. (2009), «*Historien om Ellingsrud menighet og kirke – perioden 1970 – 2009*», Eget forlag, Oslo.

FELLOWS, R. and LIU, A. (2008), “*Research methods for Construction*”, Blackwell Publishing Ltd., United Kingdom.

FINANSDEPARTEMENTET (2010), Veileder nr. 10 «*Målstruktur og målformulering. Kvalitetssikring av konseptvalg, samt styringsunderlag og kostnadsoverslag for valgt prosjektalternativ*».

FORSKNINGSETISKE RETNINGSLINJER FOR SAMFUNNSVITENSKAP, HUMANIORA, JUSS OG TEOLOGI, De nasjonale forskningsetiske komiteer.

Fossum menighet (2013), «*The Well – et møtested i lokalmiljøet*», prosjektbeskrivelse som vedlegg til søknad om bomiljøtilskudd til Husbanken Region Øst.

HALVORSEN, K. (2008), «*Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*», J.W.Cappelens Forlag as, Oslo.

HANSEN, G. K. (2011), “*Managing the Brief for Better Design*”, Forelesningskompendium upublisert, Trondheim, NTNU.

HANSEN, G. K. (2011), “*Brukskvalitet. Evaluering av bygninger i bruk*”, Forelesningskompendium upublisert, Trondheim, NTNU.

HANSEN, G.K., BLAKSTAD, S., KNUDSEN, W., (2009), «*USEtool. Evaluering av brukskvalitet*», SINTEF / NTNU.

<http://www.nobordbok.uio.no>

<http://oslo.kirken.no/artikkel/article/179222>

<https://www.abmstatistikk.no/abmuweb/publisert/abm-skrift/abm-skrift-fulltekst/abm-skrift-18-folkebiblioteket-som-offentlig-moteplass-i-en-digital-tid.html#1-3-hva-er>

<http://www.nobordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=funksjonalitet&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>

JERKØ, SIDSEL (2011), «*Arealbruk og arealeffektivitet i skoler. Brukermedvirkning, metodikk, funksjonsprogrammering*», (Forelesningskompendium, upublisert), Trondheim, NTNU.

- KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (2012), «Kirkebygget – brukshus og kulturminne. Ansvar og utfordringer for kirkelig fellesråd», eget forlag, Oslo.
- KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (2012), «Tilgjengelighet til kirkebygg», eget forlag, Oslo.
- KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (2009/2010), «Vel bevart – Tilstandsanalyse for kirkebygg», eget forlag, Oslo.
- Kfio Kirkelig fellesråd i Oslo (2010), «Rapport fra strategigruppen for Østre Aker prosti», internt dokument.
- LARSEN, A.K. (2007), «En enklere metode», Fagbokforlaget, Bergen.
- LIE, K. (2012), «Hvordan finne faginformatjonen du har bruk for når du har bruk for faginformatjon», Forelesningskompendium, upublisert, Trondheim, NTNU.
- MULTICONSULT, NORSGES BYGG- OG EIENDOMSFORENING (2013), «Tilstandsbarometeret 2013. Kommunal og fylkeskommunal sektor», Oslo.
- NASAR, J.L., WALSH, W.B., CRAIK, K.H., PRICE, R.H. (2000), «The evaluative Image of Places», Person-Environment Psychology, New Directions and Perspectives.
- TØI – TRANSPORTØKONOMISK INSTITUTT (2008), «Sosial stedsanalyse av Veitvet – Sletteløkka i Groruddalen», TØI-rapport 999, Oslo.
- OLSSON, N. (2011), «Praktisk rapportskrivning», Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- OLSSON, N. (2012), «Vitenskapelige metoder AAR 6024», (Forelesningskompendium, upublisert), Trondheim, NTNU.
- Oslo kommune (2013), hjemmeside: http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/programomrade_3/
- PRICEWATERHOUSECOOPERS (2008), «Visjoner og mål for Romsås senter. Mulighetsstudie».
- ROSE, M.S. (2001), «Ugly as sin. Why they changed our churches from sacred places to meeting spaces – and how we can change them back again», Sophia Institute Press, Manchester, USA.
- Rødvet menighet (2013), «Årsmelding 2012, Rødvet menighet», Den norske Kirke, Oslo.
- SAMSET, K. (2008), «Prosjekt i tidligfasen. Valg av konsept», Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.
- STANDARD NORGE (2007), NS-EN 15221-1, «Fasilitetsstyring – Termer og definisjoner».

SØLLESVIK, ODDVAR (1994), «Kirkeinteriør. Hvilken funksjon har den. En sammenligning mellom katedral og arbeidskirker i Stavanger bispedømme», Den norske kirkes Menighetshøgskole, Stavanger.

SÆTHER, A. (2010), «På vei til det hellige fjell», Sæthers forlag, Asker.

SÆTHER, A. (2005), «Vaffellukt og duft av det sakrale», Arkitektnytt 2005 V. 7.

VAN MEEL, MARTENS, VAN REE (1. utgave 2010), "Planning Office Spaces", Laurence King Publishing Ltd, London, United Kingdom.

Vedlegg

Dette kapittelet er oppdelt som følgende:

- Vedlegg A: Forskningsaktiviteter, handlingsplan
- Vedlegg B: Intervjuskjema brukere ansatte
- Vedlegg C: Intervjuskjema ekspert bygg og kirkelige reformer
- Vedlegg D: Plantegninger Ellingsrud kirke
- Vedlegg E: Gåtur, stoppested våpenhuset
- Vedlegg F: Gåtur, stoppested kirkerommet
- Vedlegg G: Gåtur, stoppested menighetssalen
- Vedlegg H: Gåtur, stoppested kirkestua
- Vedlegg I: Gåtur, stoppested utomhus
- Vedlegg J: Referat fra ustrukturert gruppeintervju etter gåtur

Vedlegg A: Forskningsaktiviteter, handlingsplan

Forskningsaktiviteter i 2013:

Aktivitet	Navn	Dato	Kommentar
Intervju bruker	Anders Møller Stray, ungdomsprest, Grorud menighet.	14/1	Jobber mest i Rødtvet kirke.
Intervju bruker	Anne Berit Evang, kapellan, Grorud menighet.	16/1	Jobber mest i Rødtvet kirke.
Intervju bruker	Grete Framgarden, diakon, Ellingsrud og Furuset menighet.	21/1	
Intervju bruker	Klara Vogl, sokneprest, Ellingsrud og Furuset menighet.	29/1	
Intervju bruker	Oddvar Hatlehol, daglig leder, Fossum og Stovner menighet.	4/2	
Befaring Rødtvet kirke	Befaring på egenhånd	7/1	
Befaring Furuset kirke	Befaring med daglig leder Knut Roar Norlund	15/1	
Befaring Ellingsrud kirke	Befaring på egenhånd	17/1	
Befaring Fossum kirke	Befaring med daglig leder Oddvar Hatlehol	4/2	
Befaring Stovner kirke	Befaring med daglig leder Oddvar Hatlehol	4/2	
Telefon intervju ekspert	Magne Sandberg, rådgiver for bl.a. kirkebygninger, inventar og utstyr.	5/2	
Intervju ekspert	Hans Arne Akerø, Seksjonsleder, seksjon for gudstjenesteliv og kultur, Kirkerådet.	20/3	Ekspert bygg
Gåtur med brukere i Ellingsrud kirke	2 frivillige, sokneprest, leder for migrantmenighet, Monica (drift og masterstudent)	16/5	
Gåtur/befaring ekspert	Arkitekt Hege Eilertsen, Eiendomsavdelingen	24/5	
Enquete	Babysang i Ellingsrud, og tilfeldig besøkende	23/5	
Kartlegging:		7/4	Tegninger for

Plantegninger			alle 3 kirkene? I oppgaven eller vedlegg?
Kartlegging: Bilder		7/4	I oppgaven + vedlegg
Annen dokumentasjon mtp kartlegging?		7/4	
Dybdeintervju	Desalegn Ayana og Oddvar Hatlehol	7/4	Ekspert migrantmenighet er + fremtidige behov. Møteplasser.
Litteratursøk		7/4	
Delta på seminar	Ellingsrud kirke	19/3	Fjell menighet, utvikling av møteplass. Spesielt rettet mot ungdommer. Sjømannskirke-tankegang.
Deltakelse på seminar	<i>Tema universell utforming, Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon</i>	8/12-12	

Vedlegg B: Intervjuguide brukere ansatte

Bruker:

Navn, funksjon, dato:

Brukers ansvarsområder og aktiviteter:

Innledning:

Ser nå mer og mer på hvordan ulike bygg fungerer i bruk. Ikke kun på arkitektoniske utforminger etc.

Effekt – beskriver om brukerne kan oppnå det de ønsker med bygget. Omhandler verdiskaping, og det å gjøre de riktige tingene. Må relateres til et strategisk nivå i KfiO/BR.

Effektivitet – hvor lang tid tar det å oppnå det brukerne ønsker. Legge til rette for effektiv produksjon og ressursbruk, ha nok areal, utstyr og støttesystem.

Tilfredshet – brukernes opplevelser, følelser og holdninger knyttet til kirken.

Relasjonen mellom bygget og brukeren! Brukskvalitet.

Effekt:

Oppnår du/dere det du vil med bygget/ arealene? Hva ønsker dere å oppnå? Og for hvem?

Hvilke behov ser du, men hvor bygget setter sine begrensninger? Hva hemmer måloppnåelse eller aktiviteter?

Hva ønsker du at lokalene våre skal bidra med? Hva fremmer måloppnåelse?

Kan lokalene bidra til en merverdi for menigheten?

Relatere dette til det strategiske nivå i prostiet. Er det målsetninger som ikke nås pga lite effektive arealer?

Effektivitet:

Er det tilstrekkelig areal?

Er det tilstrekkelig utstyr?

Er det tilstrekkelig støttesystem (drift)?

Er det lagt godt til rette for produksjon?

Tilfredshet:

Hva er dine opplevelser, følelser og holdninger knyttet til bygget?

Møteplass:

Beskrive hvordan kirken fungerer som en møteplass i dag?

Hvilket potensiale ser du for å utvikle «konseptet» møteplass?

Hvilken plass har kirken i lokalsamfunnet? Som folkekirke?

Kirkelige reformer:

Gudstjenestereformen: Vil denne endre bruk av bygget dersom det var mulig?

Trosopplæringsreformen: Tilfredsstiller bygget måten å jobbe på iht denne reformen?

Brukerne/gjestene:

Hva tror du er deres opplevelse av bygget?

Enquete:

Hva bør jeg spørre om?

Annet:

Dialog, fremme.

Ellingsrud – senter for religionsdialog. Hvilke konkrete aktiviteter følges av dette? Hvilke krav stiller det til bygget?

Her ville jeg ha fått litt mer input på hva kirkene blir brukt til i dag? Hvordan fungerer kirkene til aktivitetene? Aktiviteter man skulle ønske seg, men som ikke blir gjennomført? Årsaker til dette?

Vedlegg C: Intervjuskjema kirkelige reformer

Intervjuobjekt: Hans Arne Akerø, seksjonsleder, seksjon for gudstjenesteliv og kultur, Kirkerådet.

Innledning: Kort presentasjon av masteroppgaven, inklusive funn hittil.

Hva er den opprinnelige ideen til arbeidskirkene?

Hva var utgangspunktet?

Tenkningen som ligger til grunn for dagens utforming av arbeidskirkene er ikke gyldig lenger.

Ved kartlegging av brukskvalitet fremkommer det: sakrale stemning devalueres, dårlige sosiale soner

Hva mener du er dagens krav til arbeidskirkene?

Hvilke nye krav til kirkebygg er det i dag? Og hva er endringene fra 70-tallet og frem til i dag?

(Programmering kan lukke gap. Kartlegging av brukskvalitet blir et viktig innspill).

Er det eksempler i Norge i dag, eller i utlandet, på arbeidskirker som fungerer svært godt?

Hva kjennetegner gode, aktive møteplasser? Fungerer arbeidskirkene som gode møteplasser?
Hva er potensialet?

Kirkens visjon er «Levende, nær og tilgjengelig», hvilken betydning har dette for kirkebyggene og spesielt arbeidskirkene?

Ellingsrud kirke er i Østre Aker Groruddalens strategiplan (for hele bispedømmet?!) utpekt til å være et senter for religionsdialog.

I Groruddalen, spesielt Ellingsrud, kan det bli behov for å frigjøre arealer beregnet brukt til religionsdialog. Muslimer vil helst ikke oppholde seg, og trolig heller ikke jobbe, i et kirkerom. Er det mulig å avvigsle høyre menighetssal?

Har du forslag til hvordan arealene kan benyttes til religionsdialog?

I idefasen til ny arbeidskirke på Bjørndal ved Klemetsrud så man et behov for et bygg som både var en kirke og et samfunnshus. Hvordan kan arbeidskirkene tilpasses dette behovet? Hvor går «smertegrensen»?

Er det suksesser i utlandet?

Gudstjenestereformen og trosopplæringsreformen: Perspektiver på arbeidskirkenes brukskvalitet sett opp mot reformene.

Er det mulig å frigjøre flere frivillige ressurser for å bedre brukskvaliteten for arbeidskirkene?

Tips til litteratur?!

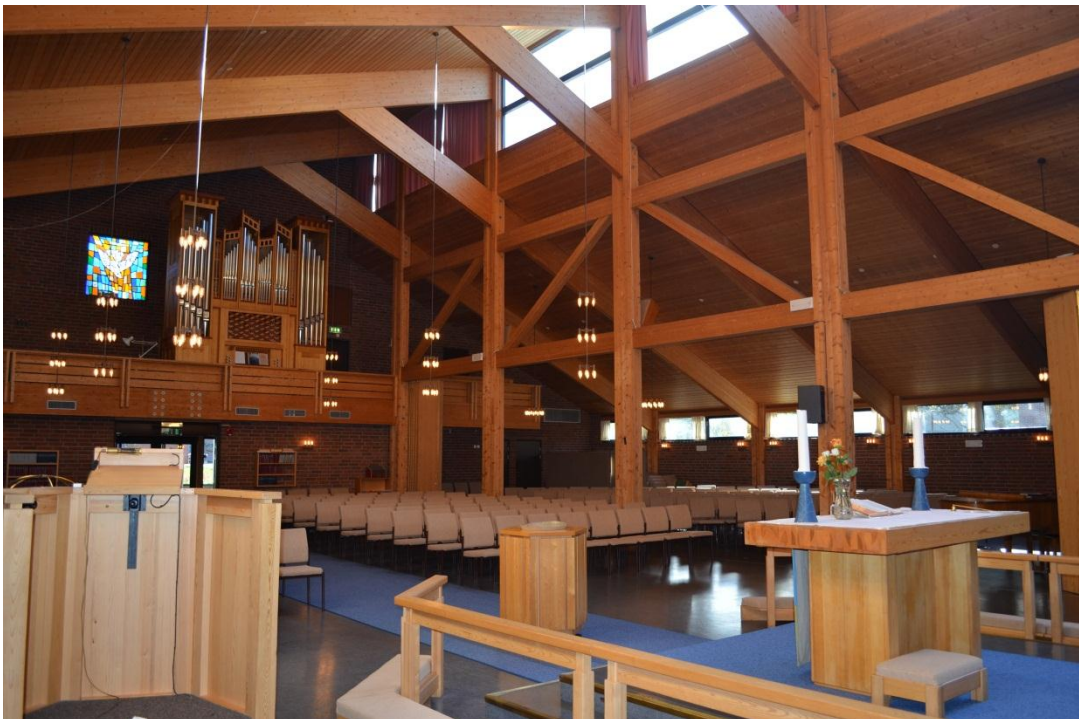
Vedlegg D: Enquête

	Spørsmål 1	Spørsmål 2	Spørsmål 3	Spørsmål 4
	<i>Hva setter du særlig pris på ved dette kirkebygget? Hva er fint?</i>	<i>Er dette et annerledes bygg?</i>	<i>Ønsker du en høytidsstemning i kirkerommet, eller en mer hjemlig atmosfære?</i>	<i>Hva savner du?</i>
Kvinne, 34 år, salgsleder	Trygt, trivelig, sosialt, fint for barn.	Ja det er mer personlig.	Her liker jeg at det er hjemlig.	Nei, fint tilrettelagt.
Mann, 31 år, religionsviter	Koselig, god stemning, godt førsteinntrykk, føler seg vel.	Ja. Og det er protestantisk.	Liker mangfold av kirkebygg, moderne alter, ønsker å besøke en gudstjeneste.	Vet ikke.
Kvinne, 29 år, legesekretær	God plass, åpent, enkel tilgang til kjøkken.	Mer større og åpent. Lyst og fint.	Hjemlig atmosfære. Men vielse i høytidskirke.	Nei, er fornøyd.
Mann, 28 år, byplanlegger	Tidspreget arkitektur på utsiden, passer fint i omgivelsene.	Passer inn i drabantby.	Vet ikke.	Nei.
Mann, 28 år, tømrer	Koselig, lyst, god atmosfære.	Ja. Tårnet ved siden av. Vanskelig å se det er en kirke.	Ønsker koselig stemning, men også spesiell følelse.	Skilting til toalett, ellers bra.
Kvinne, 39 år, revisor	Fint med kulturhus ikke bare gudstjenester. Liker Kulturkjellern. Utleie bra.	Ja ift russiske kirkebygg som er høye, dette er mer firkantet.	Hjemlig atmosfære.	Kjøleskap ved utleie. Ellers perfekt.
Mann, 29 år, konsulent	Tidstypisk og særegen bygning. Har sansen. Positiv opplevelse.	Passer bra i området, men synes ikke så godt. Men også litt spesielt.	Mer tilgjengelig når ikke så høytidelig. Får litt andaktsfølelse.	Nei.

Vedlegg E: Bilder, Ellingsrud arbeidskirke

Kirkerommet: Fine takkonstruksjoner. Fin arkitektur, luftig.

Kirkerommet: Fra koret mot galleriet. Godt dagslys, godt akustisk orgel, glassmaleri fra samme kunstner, men slitte flater og rimelige materialer. Frittstående alter.

Høyre menighetsal: Skyvedørene er tilside, og det er åpnet opp mot kirkerommet. Et flerfunksjonsareal; enten sosial sone, undervisning, eller kun stoler ved store gudstjenester.

Adkomst: Hovedinngang, klokketårn, 50 m fra Ellingsrud torg og T-bane.

Fasade: Høy glassvegg/vinduer ved koret. Kulturkjellern har en egen hage og skigard.

Fasade: Inngang til underetasje. Vinduer til kirkerom.

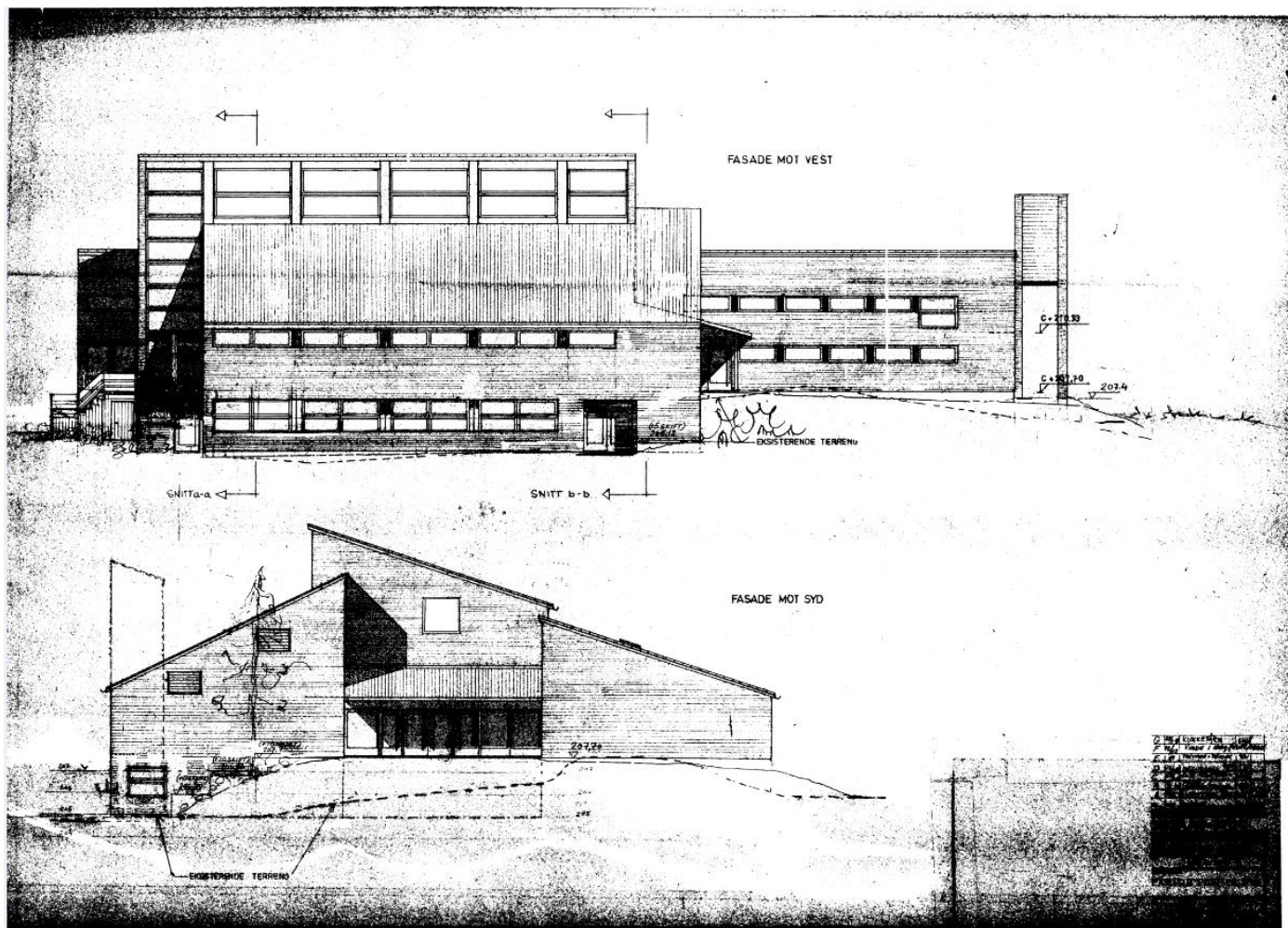

Hovedinngang: Kirkebakken. Stoppested nr. 5 ved gåtur.

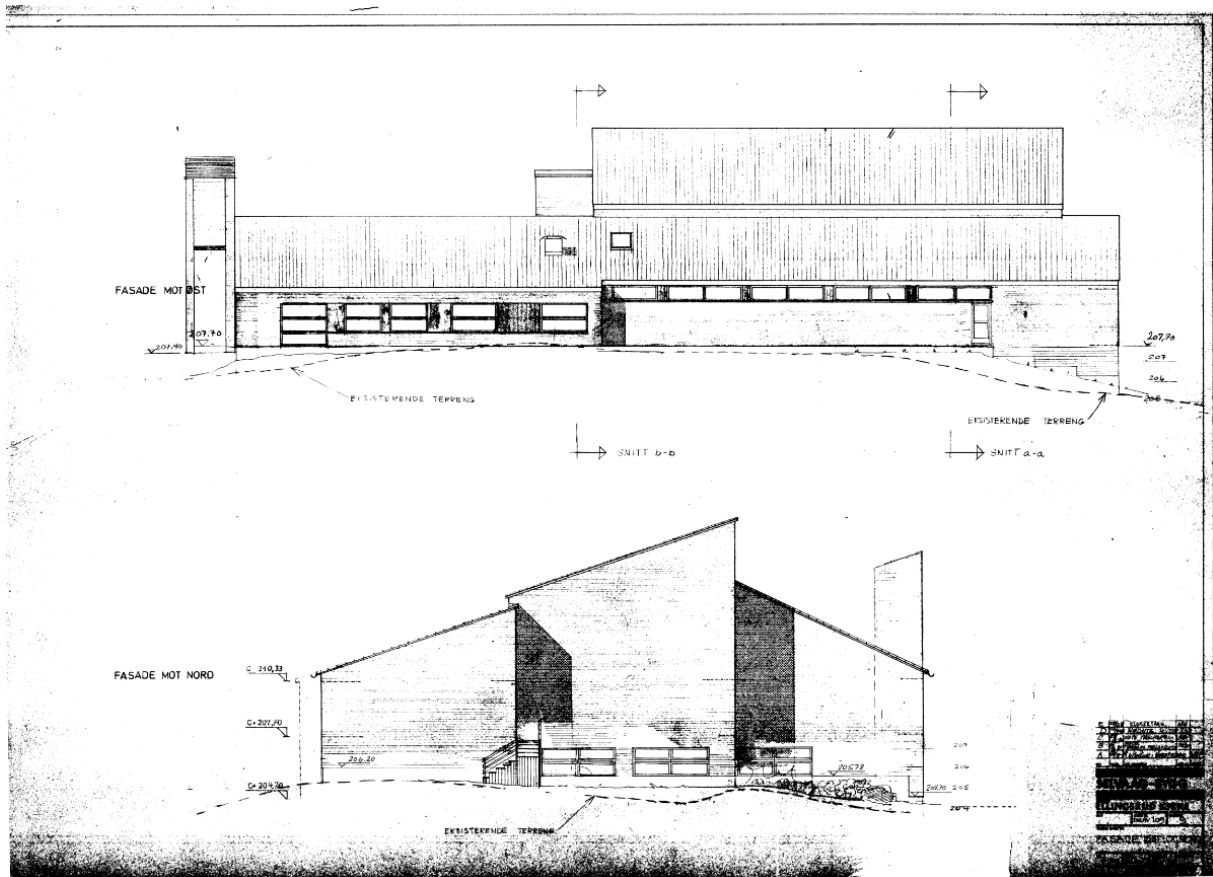

Fasade mot parkeringsplass: Klokketårn til venstre. Kors og glassmaleri. Ingen skilting til kirken her.

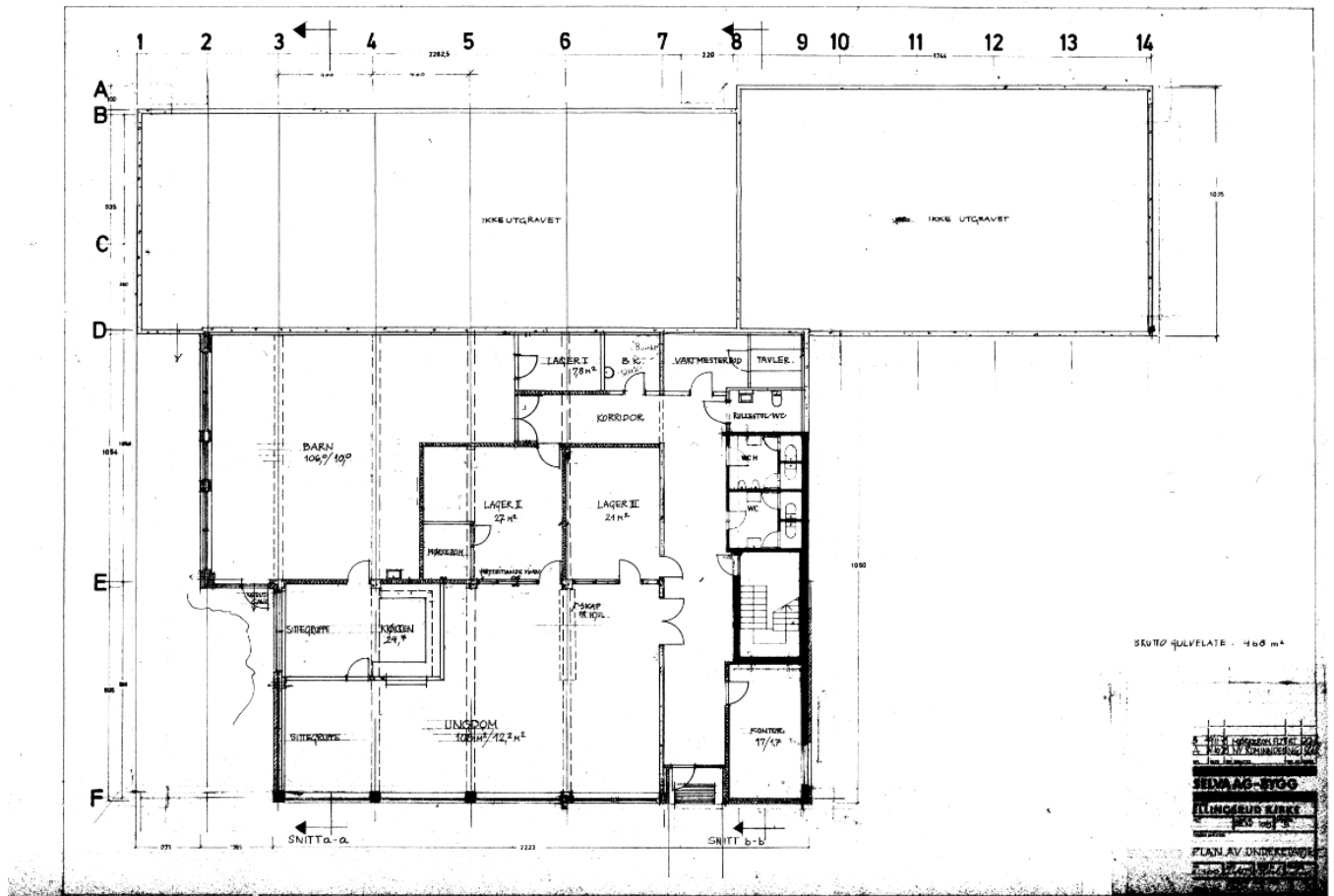
Vedlegg F: Plantegninger og fasadetegninger, Ellingsrud arbeidskirke

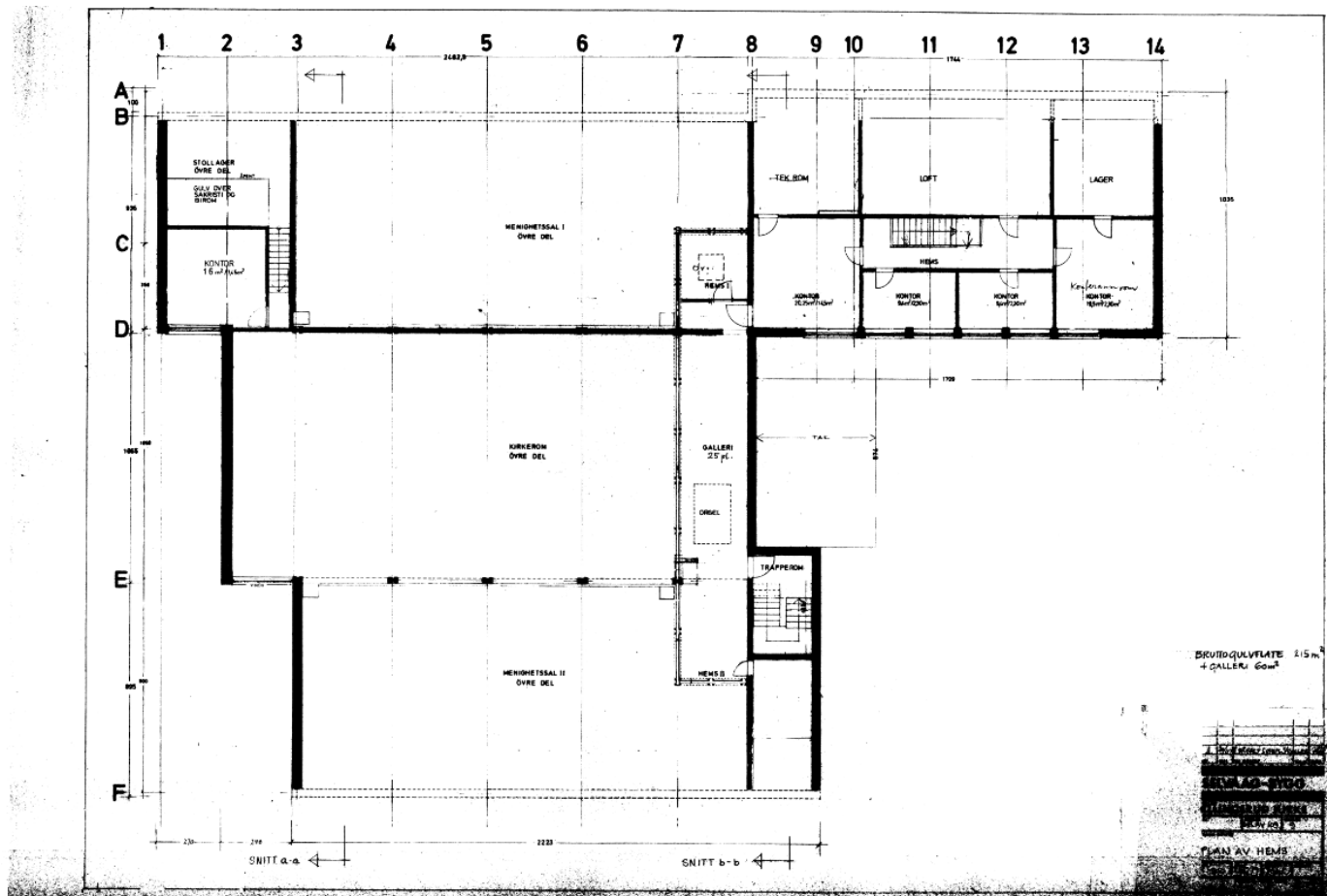
Den øverste fasadetegningen er har retning mot øst, og den nederste mot nord. Tegning og terreng stemmer ikke helt.-

Fasadetegninger mot vest og sør.

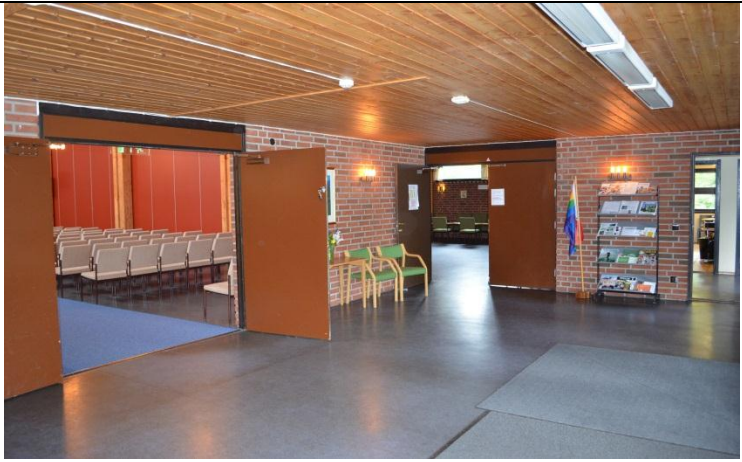

Plantegning av underetasjen.

Plantegning av andre etasje / hems og galleri.

Vedlegg G: Gåtur, stoppested: Våpenhuset

<p>Stoppested <u>Våpenhuset</u></p>		
	<p>Interessegruppe brukere</p>	<p>Ekspert</p>
<p>Positive observasjoner</p>	<p>Romslig</p>	<p>God universell utforming.</p>
	<p>God funksjonalitet for Babysang</p>	<p>God plass, og store dørblander.</p>
		<p>Godt dagslys.</p>
<p>Negative observasjoner</p>	<p>Lavt under taket, får taket i hodet</p>	<p>Varmelamper i taket.</p>
	<p>Dårlig listverk.</p>	<p>Tunge farger som suger energi og lys.</p>
	<p>Vanskelig å orientere seg i rommet.</p>	<p>Dårlig belysning.</p>
		<p>Gulvmatter i forskjellig størrelse.</p>
<p>Utvalgte temaer</p>		
<p>Informasjon</p>	<p>Rotete.</p>	<p>Rotete med tidsskrifthyller og oppslagstavler her.</p>
<p>Forbindelse til kirkerom</p>		<p>Dårlig. Ingen sakral følelse.</p>
<p>Møblering</p>	<p>Stolene er funksjonelle.</p>	<p>Stygge stoler, bør anskaffe benker.</p>
<p>Vedlikehold</p>	<p>Slitte overflater.</p>	<p>Ulike brunfarger på dører</p>
<p>Forslag til forbedringer</p>	<p>Kirkerommet må være åpent og lys på.</p>	<p>Flytte varmekilder til yttervegg.</p>
	<p>Bedre belysning.</p>	<p>Bedre belysning. Lysne himling, iht arkitektens intensjon</p>
	<p>Flytte garderobe system.</p>	<p>Flytte garderobe system.</p>
	<p>Flytte tidsskrifthyll.</p>	<p>Flytte tidsskrifthyll og oppslagstavler.</p>

	Anskaffe like gulvmatter.	Anskaffe like gulvmatter.
		Nytt gulv.
		Male dører i samme farge.
		Bytte ut løse stoler med benker.
		Forbedre den sakrale følelsen og forventning om kirkerommet.

Vedlegg H: Gåtur, stoppested: Kirkerommet

<p>Stoppested <u>Kirkerom</u></p>		
	Interessegruppe brukere	Ekspert
Positive observasjoner	Vakre altertavler.	Vakre altertavler.
	Fint liturgisk inventar.	Fint liturgisk inventar.
	Føler høytid.	God UU ift tilgjengelighet.
		Svært god takhøyde.
		Fint med mye dagslys ved koret.
		Godt mekanisk orgel, løfter kirkemusikalsk opplevelse.
Negative observasjoner	Defekte skyvedører.	Fjerne skyvedører venstre skip, utbedre i høyre skip.
	Mangler solskjerming.	Gardiner er utidsmessige og slitt, bør fjernes.
	Dårlig inneklima.	
	Alterringen delvis defekt.	
	Belysning: Ikke leselys på alteret, sidealtertavle dårlig belyst, generelt dårlig belyst på kveldstid.	Befaring på dagtid, vanskelig å uttale seg om kveldslys.
Utvalgte temaer:		
Lydanlegg, projektor	Defekt høyttaler. Hele lydanlegget må utbedres. Mangler projektor, lerret og tv-skjermer, AudioVisuelt utstyr.	Er utenfor ansvarsområde, har egen ansatt på lyd og AV.
Funksjonalitet	God ift reformer, men vanskelig plassering av orgel. Ikke lydisolert til tiliggende sal.	Stolene: Funksjonelt med koblete stoler. Demper lyd.

Estetisk	Litt slitte møbler.	Ommøblere noe, få det ryddigere.
Forslag til forbedringer	Lysglobe bør på hjul.	Fjerne skyvedører i venstre skip.
	Forbedring av tekniske installasjoner: lyd, lys, luft, projektor.	Ny solskjerming, lamell gardiner.

Vedlegg I: Gåtur, stoppested: Menighetssalen

<p>Stoppested <u>Menighetssal</u></p>		
	<p>Interessegruppe brukere</p>	<p>Ekspert</p>
<p>Positive observasjoner</p>	<p>Delvis god funksjonalitet.</p>	<p>Dynamisk og høyt tak.</p>
		<p>Fine og godt bevarte taklamper.</p>
<p>Negative observasjoner</p>	<p>Dårlig lyd, ingen høyttalere.</p>	<p>For mye romklang.</p>
		<p>Stolstabler.</p>
<p>Utvalgte temaer:</p>		
<p>Funksjonalitet</p>	<p>Ja, ved konfirmasjonsundervisning. Nei, som sosial møteplass. Trangt når over 100. Dårlig lyd.</p>	<p>For ensidig møblement, fungerer ikke godt nok som sosial sone. For stort til å være intimt.</p>
<p>Estetisk</p>	<p>Gode bord, fine sofaer. Slitte stoler.</p>	<p>Ramme inn veggteppe.</p>
<p>Bygg</p>	<p>Mørkt og langt. Negativ følelse ved å sitte i et «mørkt hull».</p>	<p>Mørkt, og små vinduer.</p>
<p>Forslag til forbedringer</p>	<p>Større vinduer evt glassvegger, mer dagslys.</p>	<p>Belyse inngangspartiet og taket. Fjerne gardiner.</p>
	<p>Fjerne skap.</p>	<p>Fjerne skap.</p>
		<p>Dynamisk møblement, flere mindre grupperinger og intime settinger.</p>
	<p>Anskaffe høyttalere.</p>	

Vedlegg J: Gåtur, stoppested: Kirkestua

<p>Stoppested <u>Kirkestua</u></p>		
	<p>Interessegruppe brukere</p>	<p>Ekspert</p>
<p>Positive observasjoner</p>	<p>Godt dagslys.</p>	<p>Godt dagslys, og gjennomlys.</p>
	<p>Praktisk rom.</p>	<p>Åpent rom.</p>
	<p>Best følelse her, etter kirkerommet.</p>	
<p>Negative observasjoner</p>		<p>Rotete.</p>
		<p>Dårlig, belysning særlig vegglamper.</p>
<p>Utvalgte temaer:</p>		
<p>Funksjonalitet</p>	<p>Sofagruppen en god sosial sone. Dårlig lydisolert og dimensjonert mot etasjen over.</p>	<p>Ingen steder besøkende kan sette seg.</p>
<p>Estetisk</p>	<p>Rotete.</p>	<p>Rotete uttrykk, det bør ryddes opp.</p>
<p>Forslag til forbedringer</p>		<p>Rydde gardiner, blomster, møblement.</p>
		<p>Ny sittegruppe ved inngang, flytte all informasjonsmateriell hit.</p>
		<p>Skifte vegglamper.</p>

Vedlegg K: Gåtur, stoppested: Utenfor, på kirkebakken

<p>Stoppested <u>Ute, på kirkebakken</u></p>		
	Interessegruppe brukere	Ekspert
Positive observasjoner	Passer godt inn i miljøet.	
	Samfunnshus og møteplass.	
	Mange føler omsorg for kirkebygget.	
	Lett tilgjengelig.	
Negative observasjoner	Snarvei på baksiden, sliter på landskapet.	Trenger beising av treverk på klokketårnet, og vinduer.
		Kirken ligger ikke i aksen øst-vest.
Utvalgte temaer:		
Beliggenhet og synlighet	For lite synlig. Vanskelig å skjønne at det er en kirke.	Lett å finne, sentralt.
Skilting	Vanskelig å se skilt på senteret. Ingen skilt på selve bygget.	Korset er skjult.
Belysning	Dårlig opplyst.	Dårlig belysning.
Grøntområder	Liker det.	Godt vedlikeholdt. Pent, særlig staudebed ved inngang.
Parkering	Greit, men for få plasser.	Ikke skiltet for HC.
Forslag til forbedringer	Belysning: bygget, korset, glassmaleriet.	Belysning.

	Skilting.	Anskaffe kors ved inngangsdør.
	Klokkeårn: fjerne søppelkasser og to tujaer.	Klokkeårn: fjerne søppelkasser og to tujaer.
		Verne om bygget som kulturminne for sin samtid.

Vedlegg L: Referat fra ustrukturert gruppeintervju etter gåtur

Tid: 16. mai 2013.
Sted: Kirkestua i Ellingsrud arbeidskirke.
Deltakere: 2 seniorer og frivillige, fungerende sokneprest, styremedlem i migrantmenigheten.

Det er større oppslutning om Ellingsrud arbeidskirke som møteplass, enn som menighet.

Kirken står sterkt i lokalmiljøet, og det føles godt at kirken er representert. Men vi har ikke behov for å gå på gudstjenester.

Det er et stort behov for å utvikle flere møteplasser og samlingspunkter. Man har kun Grorud samfunnshus og 5 biblioteksfilialer, veldig lite ellers. Det er imponerende hva de har fått til i Rødtvet kirke med seniorsenteret der. Kulturkjellern har et potensiale for utvikling. Vi og flere andre vil lede aktiviteter som strikkekurs og treskjæring.

«Hvis vi ikke hadde hatt dette bygget, hvor skulle vi ellers møtes?»

Arbeiderpartiets lokallagsforening har slåss for å få reist kirken. Gruppen «Kirken bygger» ble etablert og samarbeidet med Småkirkeforeningen. De mener politikerne vil bevilge penger til bygg, men ikke til menighetsarbeid. Lokallaget har sine møter her. Og den tradisjonsrike 1. mai frokosten og gudstjenesten.

Fungerende sokneprest sa at kirken fungerer ganske greit som møteplass. Bare på en torsdag foregår det følgende: Morgenbønn, Babysang, språkundervisning for fremmedkulturelle førskolebarn, besøkende, koret Korelli, og Kulturkjellern.

Det er behov for å kommunisere bedre at kirken er en møteplass.

Styremedlem i migrantmenigheten «Levende vann» fortalte at 30 % av medlemmene / faste bruker bor på Ellingsrud. Resten bor i Oslo og Lørenskog. 10 % av brukerne er medlemmer i kirken. Alle aldre finner seg til rette i bygget. De har som målsetning å ta godt vare på bygget. Aktiviteter er: gudstjenester, dansegruppe, band, sanggruppe, kvinnegruppe, morsmålsundervisning, søndagsskole, lunsj og sosialt samvær, bibelgrupper og undervisning, søndagsskole for barna. De møtes fast på fredagskvelder og søndager kl. 14. De har ikke nok

plass. Gjennomsnittlig er det 100 gjester på søndagene.

Det er mye musikk og dans, fri utøvelse. Ungdommene er internasjonale. Også norsk etnisk ungdom kommer hit, for her er det mange ungdommer. Ungdommene finner seg veldig godt til rette i bygget og tar det i bruk på en fri måte.

